

LULUDYASLY BAR VIRÁGOS KERT
ROMA NEMZETISÉGI ÓVODA
HOSSZÚPÁLYI

Készítette: Csonkáné Lakatos KLára
intézményvezető

2018.

Az Óvoda Helyi Pedagógiai Programjának érvényessége és legitimációja a 2011. évi CXC törvény a nemzeti köznevelésről szóló törvény 26. §-nak való megfeleltetés				
A nevelőtestület elfogadó határozatának és az intézményvezető jóváhagyását legitimáló jegyzőkönyv érvényessége. Amennyiben szükséges a nemzetiségi önkormányzat egyetértő nyilatkozata				2015.08.27.
A helyi pedagógiai program nyilvánosságra hozatala				2015.09.01.

Legitimációs záradék

A szülői képviselet, a Hosszúpályi Roma Nemzetiségi Óvoda Pedagógiai Programjának elfogadásához, magasabb jogszabályban meghatározott rendelkezéséhez a véleményezési jogát korlátozás nélkül, a jogszabályban meghatározott módon gyakorolta.

A dokumentummal kapcsolatban ellenvetést nem fogalmazott meg.

Kelt: Hosszúpályi, 2015. szeptember 01.

Lakatosné Rostás Krisztina

szülői képviselet nevében

A Hosszúpályi Roma Nemzetiségi Óvoda 2015. szeptember 1-ei határozatképes ülésén 100%-os igenlő szavazattal elfogadta. Lakatosné Balogh Tünde és Balogh Zsoltné. A pedagógiai programot jóváhagyta: 2015. szeptember 01. Csonkáné Lakatos Klára óvodavezető. A Hosszúpályi Nagyközség Önkormányzata, mint fenntartó a Hosszúpályi Roma Nemzetiségi Óvoda Pedagógiai Programját elfogadja.

Dr. Széles Szabolcs

jegyző

A HOSSZÚPÁLYI ROMA NEMZETISÉGI ÓVODA PEDAGÓGIAI PROGRAMJA
HOSSZÚPÁLYI ROMA NEMZETISÉGI ÓVODA 4274. Hosszúpályi, Szabadság tér 29.

Luludyasly Bar Virágoskert Roma Nemzetiségi Óvoda Pedagógiai Programja

Intézmény OM - azonosítója: 203019

Készítette: Csonkáné Lakatos Klára Óvodavezető

Legitimációs eljárás - Az érvényességet igazoló aláírások: 3/2015. (VIII.27.)

határozatszámon elfogadta: Fiák Emese nevelőtestület nevében

.....*Fiák Emese*.....

aláírás

Véleménynyilvánítók: Lakatosné Rostás Krisztina, Lakatosné Balogh Tünde Óvodai szülői szervezet nevében aláírás 4/2015. (VIII.27.) határozatszámon jóváhagyta:

Csonkáné Lakatos Klára

Intézményvezető

.....*Csonkáné Lakatos Klára*.....
Ph.

Egyetértését kinyilvánító: Fiák Emese óvodapedagógus, nevelő testület nevében

.....*Fiák Emese*.....

aláírás

Fenntartó, működtető nevében: Berényi András

polgármester

.....*Berényi András*.....

aláírás

A Hosszúpályi Roma Nemzetiségi Önkormányzat nevében

Balogh Kálmán elnök

.....*Balogh Kálmán*.....

aláírás

Hatályos: a kihirdetés napjától 2015. szeptember 1-től

A dokumentum jellege: Nyilvános

Megtalálható: közzétételi listán

Verziószám: 1/2015. 10/1 eredeti példány Iktatószám: 5/2015

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
Törvények és rendeletek	6
Helyzetelemzés	7
Az óvodai nevelés általános feladatai	8
Személyi és tárgyi feltételek	10
Az óvodai nevelés országos alapprogramja	12
Nemzetiségi Program	13
Az óvodai élet tevékenységformái	33
Követelmények roma nyelv elsajátításában	40
Képességmérés az óvodában	44
Az óvoda kapcsolatai	45
Gyermekvédelem	47
Pedagógiai Programunk Tematikus terve	51
Sajátos nevelési igényű gyermekek integrált nevelése óvodánkban	104
Irodalomjegyzék	112

„...ezek a gyerekek még csak nem is képzelhetik el magukat bárminek az életben. S ebben fantáziájuknak nem a képességeik szabnak határt.”

/Mester Zsuzsa/

Bevezetés

A Hosszúpályi óvodai élet évszázados múltra tekint vissza. Községünkben 110 évvel ezelőtt, 1901-ben nyitotta meg kapuit az első intézmény. 1901 és 1956 között egy csoporttal, 80-100 gyerekkel működött. Az utóbbi 50 esztendő alatt fejlődött, bővült a mindenkori igényeknek megfelelően.

A Hosszúpályi Óvodában a 2008/ 2009- es tanévtől, **cigány nemzetiségi óvodai nevelés** működik. A cigány etnikai nevelés a helyi cigány szülők kezdeményezésére kezdődött. Az óvoda 10 csoportjából kettő csoportban került bevezetésre a cigány etnikai nyelvi (lovári) nevelés. **2010 szeptemberétől tagintézményként** működik a két csoport. **2015 szeptemberétől a szülők igénye és a helyi képviselőtestület döntése alapján** a tagintézmény **önálló intézményként** folytatja munkáját. A **Roma Nemzetiségi Óvoda célja**, hogy a gyermekek életkori sajátosságainak és egyéni fejlettségének megfelelően biztosítsa a kisebbség nyelvén kultúrájának megismerését, törekedjen a kulturális hagyományok átörökítésére, az anyanyelvtanulás iránti igény kialakítására, a cigánygyermek esetleges szociokulturális, szociolingvisztikai hátrányainak csökkentésére.

A múlt:

Hosszúpályiban a cigány gyerekek óvodáztatása már a szocializmus időszakában is kiemelt szerepet játszott a község életében. Az óvodai férőhelyek kevésnek bizonyultak. „*Különösen nagy gond volt a cigány gyermekek elhelyezése, részükre külön óvoda létrehozása azért, hogy a nagy nyelvi hátránnyal induló gyermekek iskolára való előkészítése megtörténhessen*” (Bődi István) Ezért 1979-ben két új csoportszobával hozzátartozó vizesblokkal és tálalóval, kiszolgálóhelyiségekkel jött létre az ún. „cigányóvoda”. A gyermekek nagy hátránnyal érkeztek az óvodába, melynek felzárkóztató, hátránykompenzáló szerepe volt. A szülők mindig is szívesen járátták ide a gyermekeiket, ahol szakképzett és számukra kedves óvónők várták őket. Később a társadalom és a politika új utakra helyezte az oktatást, ahol a cigányóvoda „szegregált” intézménnyé minősült. A kérdés felvetődött: mi legyen ezután? A gyerekeket integrálni kell. A cigány szülők azonban lehetőséget kértek és kerestek, hogy a gyerekeik továbbra is ide járhassanak. A törvény lehetőséget ad nemzetiségi illetve kisebbségi nevelésre,

ha a szülők ezt kéri. Így alakult ki szülői igény alapján a kétnyelvű cigány kisebbségi nevelés, mely úttörő lehet a jövő köznevelésében.

A mindenkori törvények értelmében minden óvoda kötelezően elkészíti, adaptálja pedagógiai programját. A Roma Nemzetiségi Óvoda a Luludyasly Bar Virágoskert helyi pedagógiai program alapján végezzük nevelőmunkánkat az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja, valamint a Nemzetiségi Óvodai Nevelésének Irányelve szerint készítette el pedagógiai programját.

Törvények és rendeletek

- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény és annak módosításai
- Az Óvodai nevelés Országos Alapprogramjáról szóló 363/2012 (XII. 17) Kormányrendelet
- Az Óvodai nevelés Országos Alapprogramjáról szóló 363/2012 (XII. 17) Kormányrendelet módosítása: 137/2018.(VII.25.) Korm. rendelet
- A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012 (VIII. 31.) EMMI rendelet
- A sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve kiadásáról szóló 32/2012 (X. 8.) EMMI rendelet
- 17/2013. (III.1.) EMMI rendelet a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról
- 1993. évi LXXIX. tv. a Közoktatásról, és annak módosításainak még hatályos jogszabályai
- 1992. évi, többször módosított XXXIII. tv. a közalkalmazottak jogállásáról
- 138/1992.(X.8.) Kormányrendelet a közalkalmazottakról szóló tv. végrehajtásáról a közoktatási intézményekben
- 2011. évi CLXXIX tv. a nemzetiségek jogairól
- 1997. évi XXXI. tv. a Gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- A Munka Törvénykönyve
- A többször módosított 1993. évi LXXIX. Törvény a közoktatásról – kétszer szerepel
- A nevelési- oktatási intézmények működéséről szóló, módosított 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet – ez már nincs hatályba
- Az ÁH működési rendjéről szóló, módosított 217/1998. (XII.30.) Korm. Rendelet
- Az 1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről
- A Közokt. szóló tv. végrehajtására kiadott többször módosított 20/1997. (II.13.) Kormány Rendelet
- A Közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény
- A Hosszúpályi Önkormányzat közoktatási, feladat-ellátási intézményhálózat-működtetési és fejlesztési terve
- Az Alapító Okirat

Helyzetelemzés

A Hosszúpályi óvoda kihasználtsága folyamatosan megközelíti a 100%-ot. Az elmúlt évekhez képest ez a létszám növekvő tendenciát mutat, ahol a cigány gyermekek száma arányában egyre magasabb. Településünk sajátossága, hogy az összlakosság jelentős hányadát a roma nemzetiséghez tartozó emberek alkotják, mely az óvodai létszámban is megmutatkozik. Jelenleg óvodásaink 55%-a kb.120-130 fő a roma nemzetiséghez tartozik. Ebből létszámból 65 gyereket A Roma Nemzetiségi Óvodába irattak be. A Roma Nemzetiségi Óvoda már tagintézményként is évek óta 100-120 %-os kihasználtsággal működött. Ettől a tanévtől már létjogosultsággá vált a 3 csoportban való működés.

A hosszúpályi emberek és a roma családok élete a társadalmi és gazdasági viszonyok miatt egyre romlik, ezért közülük a gyermekek magas százalékban hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetűek, de az óvoda többi gyermekei közül is nagyon sok gyerek tartozik ide. Ezért fontos, hogy a cigány családok gyermekei már 3 éves kortól rendszeres óvodáztatásban részesüljenek. 2015 szeptember 1.-től minden 3 éves korú gyermeket be kell óvodáztatni.

A kétnyelvűség előnye:

Örvendetes az tény, hogy a cigány gyermekeknek évről évre nagyobb esélyük van nem eltérő tantervű általános iskolában folytatni tanulmányaikat. A homogén csoportból ugyanúgy lehetőségük van felkészülten **integrált első osztályban folytatni iskolai tanulmányaikat.**

A helyi óvodai programunkban megjelenik a cigány mese, vers dal, tánc.

A országban **elsőként önkormányzati fenntartásban létrejött Roma Nemzetiségi Óvodaként a jövőben modellként kívánunk működni.**

Az óvodai nevelés általános feladatai

- az egészséges életmód alakítása,
- a környezettudatos magatartás megalapozása;
- az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált közösség(i) nevelés
- az óvoda alkalmazottai és a gyermek, a gyermekek, valamint az óvodai alkalmazottak közötti kapcsolatot ° az óvoda egyszerre segítse a gyermek erkölcsi, szociális érzékenységének fejlődését;
- az óvoda nevelje a gyermeket annak elfogadására, megértésére, hogy az emberek különböznek egymástól.
- A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek esetében szükség szerint különösen fontos az óvoda együttműködése a speciális felkészültséggel rendelkező szakemberekkel.

A nemzetiségi nevelés célja és feladata

célja:

Az óvodai nevelés magába foglalja a nemzetiségi hagyományok, szokások továbbörökítését, valamint a nemzetiségi identitás megalapozását és fejlesztését.

- anyanyelvi környezetet biztosítson a gyermekek számára;
- a nemzetiségi életmódhoz, kultúrához kötődő hagyományokat és szokásokat ápolja és fejlessze;
- készítse fel a gyermeket a nemzetiségi nyelv iskolai tanulására;
- a nemzetiségi identitástudat kialakulását és fejlesztését segítse.
- Az óvodai nevelés során a gyermek egyformán magas színvonalú és szeretetteljes nevelésben részesüljön, s meglévő hátrányai csökkenjenek.
- előítéletmentes óvodai környezet biztosításon a gyermek számára
- Az óvodáskorú gyermekek életkori sajátosságainak és egyéni fejlettségének megfelelően biztosítsa a kisebbség nyelvén kultúrájának megismerését, törekedjen a kulturális hagyományok átörökítésére, az anyanyelvtanulás iránti igény kialakítására, a cigánygyermekek esetleges szociokulturális, szociolingvisztikai hátrányainak csökkentésére.

➤ feladata:

Ápolja a kisebbségi életmódhoz, kultúrához kötődő hagyományokat és szokásokat: készítse fel az óvodáskorú gyermeket a kisebbségi nyelv tanulására, járuljon hozzá ahhoz,

hogy a cigány gyermekek az óvodai nevelés eszközei segítségével asszimilációs elvárások nélkül- képessé váljanak az iskolai feladatokra, biztosítson a cigány gyermekeknek a felmerült igény alapján anyanyelvű foglalkozásokat, segítse az önismeret kialakítását.

➤ **alapelve:**

Olyan óvodai légkör fenntartása, melyben a gyermekeket szeretetteljes törődés, gondoskodás veszi körül, szükségleteik kielégítődnek.

Alapvető tevékenységi formájuk a játék, átszövi az óvodai élet minden pillanatát. Egyéni, testi, lelki, szellemi fejlődésük sokoldalú játékos mozgásos tevékenység közben valósul meg. Ahol a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek közösségbe történő befogadása megvalósul. Ahol kiemelten fontos a hátrányok csökkentése illetve megszüntetése. A közösségi élet a csoporthoz tartozás felnőtt és gyermekviszonylatában igényként él, ahol elfogadják, megbecsülik, tiszteletben tartják a közösség minden tagját. Ahol jó együtt lenni, ahová jó tartozni.

➤ **gyermekképe:**

Intézményünkben olyan gyermekeket igyekszünk nevelni:

- akik környezetükhöz kötődnek, abban biztonsággal eligazodnak.
- Testi és kommunikációs képességeikre alapozva egészséges nyitottsággal, érdeklődéssel fordulnak egymás és a szűkebb társadalom felé,
- képessé válnak az eredményes, tevékeny életre.
- Szellemi, erkölcsi és biológiai értelemben is egyedi személyiségek
- Képesek a kétnyelvű óvodai nevelés keretei között megismert nyelvi képességek használatára, mely által megalapozódik és erősödik identitástudatuk.

➤ **Óvodaképe:**

- Az óvodáskorú gyermek nevelésének elsődleges színtere a család
- Az óvoda pedagógiai tevékenységrendszer és tárgyi környezete biztosítja az óvodáskorú gyermek fejlődésének és nevelésének legmegfelelőbb feltételeit.
- Az óvodában, miközben az teljesíti a funkcióit (óvó-védő, szociális, nevelő-személyiségfejlesztő), a gyermekekben megteremtődnek a következő életszakaszba (a kisiskolás korba) való átlépés belső pszichikus feltételei.

➤ **Hagyományrendszere:**

A kettőség jegyében él. Hagyományos ünnepek keretében, a cigány és a magyar népi hagyományokra épül. Ezzel megvalósítva mindazokat a tartalmi elemeket, melyek a gyermekek életkori sajátosságaihoz jól igazíthatóak.

Személyi és tárgyi feltételek

A cigány nemzetiségi nyelvi nevelés 2008/ 2009-es tanévben két csoportban indult el. Egy nagycsoport és egy vegyes kis középső csoportban. Ezek a csoportok eddig is nemzetiségi csoportként működtek. Az igény a szülők részéről merült fel a nemzetiségi cigány nyelvet bevezető nevelésre. 2010. óta hivatalosan működő, országosan is ismert tagintézményként működik a két csoport.

A 2015/16-os tanévtől 2 csoporttal, 65 fővel működik a Roma Nemzetiségi Óvoda. A 2018/19-es tanévet három csoporttal kezdi meg óvodánk.

Az óvodában a nevelőmunka középpontjában a gyermek áll.

A program feltétele, hogy **cigány származású**, a cigányság **kultúráját ismerő, nyelvét beszélő** (felsőfokú C típusú cigány nyelvvizsgával rendelkező) **felsőfokú óvónői végzettséggel rendelkező óvodapedagógus vezesse**, mely feltételnek óvodánk megfelel.

A közeljövőben **folyamatosan cigány származású szakemberek alkalmazása a cél**. A megvalósítás sikeressége attól függ, hogy milyen az óvónő gyermekszemlélete, nevelői stílusa, rendelkezik-e alkotó, kezdeményező képességgel, felkészült-e kellőképpen, mert ez a rendszer nem tűri el a rutinnal végzett munkát. Gondolkodó, kreatív óvodapedagógust feltételez, olyan embert, aki jó kapcsolatteremtő képességgel rendelkezik, felelősség, kötelességérzet, emberszeretet, türelem, pedagógiai tapintat, következetesség, kitartás, igazságosság, lelkesedés hatja át egész ember -nevelő munkáját, és érvényesül értékrendje.

Hisz abban, hogy **„Gyerekekkel foglalkozni, az minden bizonnal a leghálásabb munka, mi a földön osztályrészünkül jutott, de saját tökéletesítésünket is ez mozdítja előre.”**

Fontosnak ítéljük nevelőtestületi vagy munkaközösségi rendszerben az elméleti felkészülést, az állandó önképzést. Szorgalmazzuk, hogy olyan pedagógusok válasszák a programot, akik szívvel-lélekkel óvónők, nem félnek a feladatoktól, a gyerekek érdekében és saját örömeikre vállalják a munkát.

Személyi feltételek:		szükséges:
• Felsőfokú pedagógiai képesítéssel rendelkezők száma:	5	7
• Pedagógiai asszisztens	1	1
• Lovári nyelvű intenzív képzésben részt vett:	3	7
• Felsőfokú nyelvvizsgával rendelkezik:	1	1
• Középfokú nyelvvizsgával rendelkezik:	4	6
• Szakképzett dajkák száma:	2	3
• Dajka szakképesítés nélkül	1	0
• Roma anyanyelvű dajka:	3	3
➤ A beszédhibák javítását hetente logopédus végzi.		
➤ Az óvoda gazdasági ügyeinek intézését megoldja a vezető és a helyettes.		
➤ A gyermekek folyamatos egészségügyi vizsgálatát és szűrését az óvodaorvos és védőnő végzi.		

Tárgyi feltételek:

- Jelenleg két csoportterem megfelelően felszerelt. A harmadik csoportterem kialakítása, felújítása folyamatban van.
- Termeink korszerű eszközökkel felszereltek. A csoportszobák mérete megfelelő.
- Környezetünk mára külső és belső képében esztétikus, jól felszerelt, tükrözi a roma nemzetiség kultúráját, életmódját, szokásait, hagyományait és tárgyi emlékeit
- A pedagógiai munkát segítő eszközök, pl.: fénymásoló, takarítógép, automata mosógép, számítógép, foglalkozási eszközök, szakkönyvek, kazetták stb önkormányzati fenntartással valósul meg.
- A bútorok cseréje korszerűsítése részben megtörtént
- További korszerűsítést, cserét igényelnek az udvari fa és fém alapú játékok.
- Öltözőinkben minden gyermeknek saját öltözőszekrény áll rendelkezésére.
- A két csoportnak egy-egy mosdóhelyiség áll rendelkezésre.

Az óvodai nevelés országos alapprogramja

1996-tól, a gyerekek elemi érdekeit védő alapprogram elfogadásától számítva három év állt rendelkezésre a felkészülésre, az előkészítésre, **a saját nevelési programunk életbe lépésére**. Ennek megfelelően — első lépésben — az óvodák **1999. szeptember 1-jétől** végzik munkájukat az alapprogramra épülő és a fenntartó által jóváhagyott helyi nevelési program szerint, az újonnan induló csoportokban.

Ennek értelmében **az óvodák önállóan határoztak nevelési programjukról, annak elfogadásáról és módosításáról**. A nevelőtestületek ily módon szokatlanul nagy döntési szabadságot és egyben felelősséget kaptak közös szakmai munkájuk megtervezésében.

A cél a gyerekek érdekeinek érvényesülésével az óvoda sajátos helyzetéhez, értékrendjéhez, ellátandó feladataihoz igazított helyi nevelési program elkészítése, illetve megválasztása és alkalmazása. Sok függ attól, hogy az óvoda hol működik, milyen környezetben, milyen feltételek között. Maghatározó, hogy milyen a gyerekek, milyen a nevelőtestület összetétele. Ezért tudatosan mérlegeltük, hogy a megnyíló lehetőségek közepette mit, milyen céllal, hogyan kívánunk megteremteni **az óvodás gyermekeink javára, örömére**. **A gyerekek joga, hogy biztonságban és egészséges környezetben neveljék őket, óvodai életrendjüket életkoruknak és fejlettségüknek megfelelően alakítsák, ezért ennek maximális kielégítésére törekszünk**.

Az óvoda pedagógiai célkitűzéseit, nevelési feladatait meghatározó programja **nyilvános dokumentum**. Gondoskodunk arról, hogy a programot a szülők megismerjék. Lényeges, hogy a szülők tisztában legyenek törvény adta lehetőségeikkel, **világnézeti meggyőződésüknek, nemzeti hovatartozásuknak, illetve gyermekük adottságainak, képességeinek megfelelően élhessenek az óvodaválasztás jogával**.

Ezért számunkra is nélkülözhetetlen ez a kiegészítő dokumentum, hiszen az alapprogram mellett ennek tekintetbe vételével készítettük el nevelési programunkat.

Nemzetiségi Program

A cigány kultúrát, mint ahogyan a cigány népet sem lehet egységként kezelni, ezért nehéz bemutatni, körvonalazni. Más és más szokások, hagyományok, viselkedési normák érvényesülnek az egyes csoportoknál egy országon belül is. Az évszázadok során a megkülönböztetések és üldöztetések ellenére is megőrizték identitásukat, mert kultúrájukra a nyitottság és a zártság egyidejűsége jellemző. Nyitottság a társadalom felé, és zártság a közösségükben. A többségi társadalomba vegyülve élnek és dolgoznak, mindazonáltal identitásuk alapja közösségük kultúrája, nyelve és szokása.

Az elmúlt évtizedekben a cigányok/romák és a többség iskolázottsága és életesélyei közötti szakadék minden társadalmi erőfeszítés ellenére tovább nőtt országos és helyi szinten is. A cigány/roma tanulók oktatásában a magyar iskolarendszer kudarcot vallott.

A magyar iskolarendszer az óvodára épül, feltételezi, hogy minden gyermek jár óvodába, és életkorának megfelelő szintű készségek és képességek birtokában kezdi meg iskolai tanulmányait. Ezzel szemben sok cigány/roma gyermek csak az iskolai életmódra való felkészítésben vesz részt (5 éves kortól), ami a későbbiekben — az iskolai eredményeket látva — kevésnek bizonyul. Fontos feladatunknak tekintjük hát a korai és rendszeres óvodáztatás elérését településünkön.

Hisszük, hogy a **három éves korban megkezdett óvodáztatás eredményeként minden gyermek egyenlő eséllyel indul a közoktatásban, szociális helyzetétől függetlenül.** A gyermekek az óvodai évek alatt együtt sajátíthatják el a szokás- és normarendszert (napirend, étkezés, tisztálkodás, fokozatos önállóság,). Életkoruknak megfelelő szintű differenciált, egyéni bánásmódra van lehetőségük az egész napot átszövő szabad játékon belül. Minden tevékenységre jut idő, mivel nincs teljesítménykényszer. Óvodai nevelési programunk alapján a mozgásfejlesztésből kiindulva, értelmi képességeik fejlesztésén keresztül válnak felkészültté az iskolára. **Egyes részképességek fejlesztésének a 3-7 éves kor a szenitív (érzékeny) szakasza, és már ekkor felfedezhetők a tanulási zavarok.** Így mód és lehetőség nyílik arra, hogy amiben a gyermek tehetséges, abban erősítsük, **amiben gyengébb, abban fejleszteni, felzárkóztatni tudjuk.**

A magyar iskolarendszerbe való átmenet biztosításának alapja:

Az első „pillér” erős alapot biztosít (melyre építhet az iskola). A jól működő családokban a gyermekek személyisége optimálisan kibontakozhat, az

óvoda csak kiegészíti a családi nevelést. A gyermekek a későbbiekben jól teljesítik az iskolai követelményeket. Azok a gyermekek is ide tartoznak, akik bár szociálisan hátrányos helyzetű családokban élnek, de három éves koruktól járnak óvodába. **Az óvoda az óvodai évek alatt kompenzálja ezeket a hátrányokat.** A gyermekek egyenlő eséllyel kezdhetik meg iskolai tanulmányaikat előbb említett gyermektársaikkal.

A második „pillér” bizonytalan alapot jelent (az iskolának ezt az alapot szinte újra kell építenie). Azok a gyermekek, akik nem jártak óvodába, — vagy csak az iskola-előkészítő évben —, és a családi szocializáció nem tudja biztosítani számukra a tanuláshoz szükséges alapokat (hátrányos szociális helyzet miatt), csak **nehezen, vagy egyáltalán nem tudnak megfelelni az iskolai követelményeknek.** Közülük nagyon sok a cigány/roma gyermek.

Nevelőtestületünk vallja, hogy „a hátrányos helyzet megszüntetésének folyamatát kisgyermek korban kell elkezdeni. Ez az egyetlen út ahhoz, hogy a gyermekek számára jobb, elfogadhatóbb életkörülményeket biztosítsunk, megpróbáljuk hátrányaikat, ha lehet megszüntetni, de legalább csökkenteni, s ily módon számukra esélyt teremteni a kortársaikhoz hasonló élethez.”

Óvodánk erre a feladatra vállalkozott nagy elkötelezettséggel.

A gyermekek fejlődését meghatározó tényezők közül **ki kell emelnünk azt a szociokulturális környezetet, amelyben nevelkedik.** A hátrányos szociális és kulturális környezet természetesen hátrányosan hat a kisgyermek személyiségére, a testi, a mentális és a szociális képességek alakulására. **Óvodai nevelésünknek ezen hátrányok kompenzálásában van szerepe.** A hátrányos helyzetben ugyan nem, de annak **káros következményein következetes fejlesztő tevékenységünkkel tudunk segíteni.**

A hátrányos helyzet **elsősorban a családok rossz anyagi kondícióiból, a munkanélküliségből, s az ehhez társuló szegénységből** eredeztethető. Mindig az adott helyzetben fennálló viszonyokat vizsgálva, az adott időben a gyermek nevelését tekintve, az aktuális állapotokat felmérve, nagy körültekintéssel döntjük el, hogy veszélyeztetve van-e a gyermek, illetve a személyiségét, fejlődését hátráltatja-e valamilyen tényező.

Az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés

Az óvodáskorú gyermek jellemző sajátossága a magatartás érzelmi vezéreltsége. Ezért elengedhetetlen, hogy óvodánkban érzelmi biztonság, otthonosság, kiegyensúlyozott, derűs, szeretetteli légkör vegye körül:

- már az óvodába lépéskor kedvező hatások érik a gyermeket
- az óvoda alkalmazottai és a gyermek, a gyermekek, valamint az óvodai alkalmazottak közötti kapcsolatot pozitív attitűd, érzelmi töltés jellemzi
- óvodánk egyszerre segíti a gyermek erkölcsi, szociális érzékenységének fejlődését, én-tudatának alakulását, önkifejező és önérvényesítő törekvéseit, és a másság elfogadását
- a szocializáció szempontjából különös jelentőségű a közös élményekre épülő közös tevékenységek gyakorlása

Ezért intézményünkben olyan óvodai élet kívánatos, amely segíti a gyermek erkölcsi tulajdonságainak (mint például: az együttérzés, a segítőkészség, az önzetlenség, a figyelmesség) és akaratának fejlődését, ezen belül önállóságának, önfegyelmének, kitartásának, feladattudatának, szabálytudatának szokás és norma rendszer megalapozását. **Az iskolába lépő gyermek alkalmasságának feltétele a szociális érettsége is.** Ennek alapja a gyermek önállósága, a megfelelő kapcsolatteremtő képessége, a csoportba való beilleszkedése, a társaival és az óvodával való együttműködése. Gyermekeink szociális magatartása az óvodai nevelés folyamatában, különböző tevékenységek végzése közben fejlődik, illetve fejleszhető.

A gyermeki magatartás alakulása szempontjából modell értékű az óvodapedagógus és az óvoda valamennyi dolgozójának kommunikációja, bánásmódja és viselkedése óvodánkban. A pedagógus beszédével, testbeszédével, a gyermek szeretetével, elfogadásával, a ráfigyeléssel megalapozza a gyermek önbecsülését, gyermektársai pozitív véleményalkotását vele kapcsolatban. Fontosnak tarjuk, hogy a gyermek nyitottságára építve óvónőink segítsék elő, hogy a gyermek tudjon rácsodálkozni a természetben és az emberi környezetben megmutatkozó jóra és szépre, mindazok megbecsülésére. Ismerje szűkebb és tágabb környezetét, amely a nemzeti identitástudat, a keresztény kulturális értékek, és a szülőföldhöz való kötődés alapja.

A cigány/roma családokban a családtagok kapcsolatát nagyon erős érzelmi kötődés jellemzi. A kisgyermeknek engedékeny, szeretetteli családi nevelése megkönnyíti

óvodai nevelésüket. Az óvodába lépő gyermekek általában pozitív életszemléletű családokból, nagycsaládokból érkeznek. A gyermekközpontú hagyományos családi nevelés a legteljesebb mértékben megfelel az óvodai nevelés személyiségközpontú alapelveinek. Az ugyancsak pozitív érzelmi beállítottságú óvodapedagógusaink, könnyen kialakítják a szeretettelgi kapcsolatot a gyermekekkel és a gyermekek által a családokkal.

Az anyanyelvi-, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

Az anyanyelvi nevelés valamennyi tevékenységi forma keretében megvalósítandó feladat. Az anyanyelv fejlesztése és a kommunikáció különböző formáinak alakítása- beszélő környezettel, helyes mintaadással és szabálykövetéssel- az óvodai tevékenység egészében jelen van. Az anyanyelv ismeretére, megbecsülésére, szeretetére nevelés közben a gyermek beszéd-és kommunikációs kedvének fenntartására, ösztönzésére, a gyermek meghallgatására, a gyermeki kérdések támogatására és a válaszok igénylésére szükséges figyelmet fordítani.

Az értelmi nevelés további feladatai:

Óvodánk a gyermek **érdeklődésére, kíváncsiságára**, mint életkori sajátosságra építve biztosítja a gyermekeknek a változatos tevékenységeket, amelyeken keresztül tapasztalatokat szerezhetnek a természeti és társadalmi környezetről.

Az értelmi nevelés feladatai:

- egyrészt a **gyermek spontán szerzett ismereteinek rendszerezése, bővítése;**
- másrészt az értelmi képességek (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, képzelet, gondolkodás) és a kreativitás fejlesztése.
- gondolkodás - alkotóképesség - fejlesztése.
- Valamennyi értelmi képesség, különösen a képzelet és a kreativitás fejlődését elősegítő ösztönző környezet biztosítása

Kommunikációs képességek fejlesztése

Kommunikációs képesség fejlesztésünk két síkon zajlik a verbális, illetve a non verbális / gesztus mimika, tekintet / kifejezőmód síkján.

Ezek az alkalomhoz kötődően kiegészítik, megerősítik, helyettesítik egymást. A napi óvodai életben a testi közelségnek, a simogatásnak, az érintésnek az érzelmekhez kapcsolódóan kiemelt jelentőséget biztosítunk. A beszélgetésekben tükröződik az egymásközi viszonyunk.

A tegeződés a bensőséges viszonyt jelenti a gyermekeink számára, mivel magázásban bizonytalanok.

Feladataink:

- Beszélgető légkör megteremtése, a szabad önkifejezés technikájának és tartalmi elemeinek kialakítása, s ehhez kapcsolódóan metakommunikációs elemek megismerése, alkalmazása.
- Gyermekek élményeinek, tapasztalatainak meghallgatása, párbeszédhelyzetek megteremtése. Fontos, hogy minden kérdés megválaszolódjon.
- Érvényesüljön a nevelők példaadó szerepe, az általuk mondottak épüljenek be a gyermekek szókincsébe.
- Óvodai érintkezési formák, udvarias beszéd, köszönés gyakorlása. Kommunikációs viselkedési formák beépítése. /segítőkézség, érdeklődés, figyelem, türelem/
- A szép magyar beszéd, a tiszta kiejtés, színes nyelvi fordulatok alkalmazása, irodalmi elemek felhasználása.
- Szerepjátékban a szerepek megfelelő beszédmódok gyakorlása, az aktuális események felhasználásával, vagy választott téma segítségével a gyermekek folyamatos beszéltetése, cselekmények, eseménysorok elmondása.
- Legyenek gyermekeink nyíltak, beszélgetések, igényeljék mondanivalójuk meghallgatását felnőtt és gyermek által egyaránt.
- A csúnya, trágár kifejezések visszautasítása váljon a közösség elvévé.
- A beszélgetésre legyen kellő idő az óvodai életben, ami a téma függvényében változzon.
- Alakuljanak ki a kedvenc beszélgetési helyek, a mások meghallgatásának képessége. Az aktív és passzív szókincs közeledjen egymáshoz.
- Teremtünk élethű helyzeteket a szerepjáték során is az udvarias érintkezési formák gyakorlására, ez legyen elvárás mindenkiel szemben.
- A magyar nyelv mellett a saját nemzetiségi nyelven is szívesen kommunikáljanak egymással és a nevelőkkel is.

Súlyos beszédhibák javítására igénybe vesszük a logopédus szakmai irányítását és segítségét. Szükség szerint vonjuk be a szülőket a gyakorlás lehetőségeinek kiszélesítésébe. A kisebb hibák korrigálása érdekében / tempó / alkalmazunk mondókákat, dalokat cigányul és magyarul egyaránt.

Roma nemzetiségi nevelés, beszédfejlesztés:

- Feladatunk a kétnyelvű, bikulturális nevelés keretében a gyermekek pszichológiai biztonságának megtartása.
- Cél a gyermekek beszédkésztségének, kiejtésének fejlesztése, szókincsbővítés, hagyományápolás és megőrzés, identitástudat megalapozása, erősítése.
- A folyamatos nyelvi légkör fenntartása.
- Óvónő – gyermek metakommunikációs jelrendszerének kialakítása, körjátékkal, szerepjátékkal, kérdés – felelet játékkal, mikro csoportos és egyéni formában.
- A cigány nyelvi tevékenységek keretében ismerkedjenek gyermekeink életkori és egyéni sajátosságaiknak megfelelően, a kisebbség nyelvi és kulturális elemeivel (mondókák, versek, mesék). A gyermekek állandóan ismétlődő tevékenységek közben sajátítsák el a kezdetben a szituációhoz és cselekvéshez kötött nyelvi elemeket.
- A 3 év távlatában alkalmazott kifejezések, mondatmodellek beépülése valósuljon meg.
- A nemzetiségi környezet a csoportok külső arculatában is jelenjen meg.
- Ismerkedjenek meg a nyelvi hagyományokkal, nemzetiségi szokásokkal, legyenek képesek ezek megjelenítésére, dallal, verssel, mondókával, játékkal, tánccal.
- Kapcsolódjanak be a gyermekek életkoruknak megfelelően a község nemzetiségi rendezvényeibe. Szívesen szerepeljenek ezeken.* Az ott készült videó felvételeket tekintsék meg, láthassák önmagukat, csoporttársaikat.*
- Nyelvi ismereteiket a családi élet kereteiben is gyakorolják.

A roma nyelvi nevelés területei:

- Mese –vers – képek könyv nézegetés
- Vizuális nevelés-kézműves foglalkozások
- A környezet megismerésére nevelés
- Ének – zene – tánc
- Testi nevelés

Napirendünkben a nyelvi feladatok a helyi nevelési program tematikájához igazodnak, a környezeti nevelésből és az aktualitásból kiindulva. Óvodánkban a foglalkozások zömében kezdeményezésekkel és az adott pillanat varázsát megragadva történnek, többnyire az egyéni fejlettséget figyelembe véve. A nap folyamán a gyermekekkel párhuzamosan mindkét nyelven kommunikálunk, biztosítva ezzel a cigány és a magyar nyelv helyes elsajátítását.

Várható eredmények:

- A nyelvi környezet elfogadása, azonosulás, tolerancia, a másság, különbözőség elfogadása.
- Egyszerűbb kifejezések, mondatok, mondanivalók cigányul történő megjelenése.
- A megismert hagyományok önkéntes alapon történő ápolása.
- A gyermekek identitástudatának megalapozása.

Az egészséges életmód alakítása

Az egészséges életmódra nevelés kiemelt jelentőségű ebben az életkorban. A belső igény kialakítását a személyes példamutatással és megfelelő lehetőségek biztosításával próbáljuk elérni. Az óvodai nevelés feladata a gyermek testi fejlődésének elősegítése. Erre az életszakaszra jellemző a testi növekedés, melynek megfelelő végbemenetele érdekében a mozgáskultúra magas fokú biztosítása, kialakítása szükséges. A gyermekek gondozása, testi igényeik mindenkori kielégítése központi feladat, az egész óvodás kort felöleli. A megfelelő higiénés feltételek megléte igény kell, legyen. A tisztálkodás alapvető szabályainak ismerete, meglétének fenntartása vagy kialakítása a gondozási teendőink része. Az önállóságra szoktatás, a helyes technikák elsajátítása minden életkorban más és más fejlettségi szintű, ezt figyelembe véve kell a teendőket elvégezni, tanítani. A testápolási teendők belső igényének kialakítása az elérendő cél. Kiemelten kell kezelni azokat a családokat, ahol a szülők kevésbé képesek ennek maradéktalan elvégzésére, őket a védőnői szolgálattal, családsegítő munkatársakkal segíteni szükséges. A gyermekek egészségének a védelme kiemelt feladatunk az egész óvodás időszakban. Olyan környezetet kell, teremteni a számukra, melyben minden körülmények között biztonságosan tartózkodhatnak. Figyelmet kell fordítani a megelőzésre is, hiszen az edzett, egészségesen élő és egészségesen táplálkozó kisgyermek ellenállóbb a betegségekkel, kórokozókkal, környezeti behatásokkal szemben. Ennek értelmében az óvodának folyamatos kapcsolatot kell tartania a gyermekorvossal, mely kontroll alatt tartja a kisgyerekeket. Az egészséges táplálkozás kérdéskörébe szorosan beletartozik az, hogy az intézményes étkeztetés alkalmával mi kerül a kicsik tányérjára. Óvodánkban olyan ételt fogyaszthatnak a gyerekek, melyre az ő életkori és fejlődési mutatóik alapján szükségük van.

A harmonikus mozgás kialakítása – beleértve a kis és nagymozgásokat is- szintén feladat az óvodáskorban. Az összerendezett mozgás kialakulásának elérése cél az óvodás korban.

Programunkban az egészségnevelés terén is a **prevencióra** fektetjük a fő hangsúlyt. Ennek legfontosabb tényezője **megfelelő életritmusok** kialakítása. A rendszeresen, ugyanabban az időben végzett tevékenységek visszahatnak az **életfolyamatokra**, feltételei az egészséges testi és szellemi fejlődésnek. Az optimális, a gyermek életkorának megfelelő óvodai élet ritmus kialakításánál figyelembe vesszük az otthonról hozott szokásokat.

Cél : A gyermekek testi, lelki és szellemi egészségének megalapozása.

Feladat: Az egészséges életmódra nevelés, az egészséges életvitel igényének alakítása, a gyermek testi fejlődésének elősegítése.

Területei:

- A gyermek gondozása, testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítése
- A harmonikus összerendezett mozgás fejlődésének elősegítése
- A gyermek testi képességei fejlődésének elősegítése
- A gyermek egészségének védelme, edzése, óvása, megőrzése
- Az egészséges életmód, a testápolás, az étkezés, az öltözködés, a betegségmegelőzés, az egészségmegőrzés szokásainak alakítása
- A gyermek fejlődéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet kialakítása
- Megfelelő szakemberek bevonásával,- a szülővel, óvodapedagógussal együttműködve- speciális gondozó, prevenciós és korrekciós testi, lelki feladatok ellátása.

Óvodapedagógus feladata:

- a gyermekek gondozása, testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítése;
- a gyermek testi képességei fejlődésének segítése;
- a gyermek egészségének védelme, edzése; óvása, megőrzése
- az egészséges életmód, a testápolás, a tisztálkodás, az étkezés, különösen a magas cukortartalmú ételek és italok, a magas só-és telítetlen zsírtartalmú ételek fogyasztásának csökkentése, a zöldségek és gyümölcsök, illetve tejtermékek fogyasztásának ösztönzése, a fogmosás és az öltözködés, a pihenés, a betegségmegelőzés az egészségmegőrzés szokásainak alakítása;
- a gyermek fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet kialakítása;
- Megfelelő szakemberek felé való problémajelzés,- a szülővel együttműködve-, akik ellátják a speciális gondozó, prevenciós és korrekciós testi nevelési feladatokat.

A fejlődés várható eredménye óvodáskor végére:

- A kialakult szokások önálló alkalmazásával, saját fejlettségi szintjüknek megfelelően elégítik ki komfortérzetüket.
- Szükségletükké válik - lehetőség szerint – a szabad levegőn végzett mozgás.
- Kialakul bennük annak igénye, hogy naponta fogyasszanak friss zöldséget, gyümölcsöt.
- Egészségük megóvása érdekében fontos szabályokat tartanak be:
  - időjárásnak megfelelően, rétegesen öltözködnek
  - figyelnek saját és társaik testi épségére
  - kialakul veszélyérzetük
  - önállóan öltözködnek, ruhájukat ki-be gombolják
  - ruhájukat esztétikusan helyükre rakják
  - megjelenésük és környezetük esztétikájára ügyelnek
  - önállóan, figyelmeztetés nélkül tisztálkodnak, amikor szükséges
  - a tisztálkodási eszközöket helyükre teszik
  - a zsebkendőt önállóan használják
  - önállóan mosnak fogat
  - meg tudják ítélni a szükséges étel, folyadék mennyiségét
  - esztétikusan terítenek, higiénikusan étkeznek; készség szinten használják a kanalat, villát
  - halkán étkeznek
  - környezetüket igyekeznek mindenütt rendben tartani.

Sikerkritérium:

- Igényeljük a speciális szakemberek (védőnő, háziorvos, fogorvos) alkalmankénti ismeretterjesztő foglalkozásainak megtartását.
- Felhasználjuk az óvoda meglévő eszközeit (labda, roller, kerékpár, gokart, stb.) ezzel is fejlesztve a gyermekek mozgását, edzettségét.
- Sétákat, kirándulásokat szervezünk, melyek a mozgásigény kielégítésén kívül együttes élményt is jelentenek a gyerekek számára.
- A pihenéshez friss levegőt, anyai szeretetet, gondoskodást; a szendergő állapot megteremtéséhez halk altató dalok dúdolását, mesét; 5-6-7 éves korban a differenciált pihenés lehetőségét megteremtjük.

Tehetséggondozás:

A fejlett és összerendezett, valamint nagy mozgásigényű gyermekek számára az iskolai tornateremben dzsúdó és futballfoglalkozásokon való részvételt biztosítunk.

A hátrányos helyzetű gyermekek speciális gondozást, odafigyelést igényelnek tőlünk. Kezdetben a gyerekekkel meg kell ismertetni a testápoláshoz, az étkezésekhez szükséges eszközök nevét, funkcióját, azok használati módját. Az egészségügyi szokások, szabályok tudatosítására fokozott gondot kell fordítani. A test tisztántartása iránti igényüket a rendszeres heti fürdetés során is alakítjuk. Az önálló öltözködéshez szükséges mozdulatok begyakoroltatására is nagy gondot fordítunk. Hangsúlyt fektetünk a rendezett külső, esztétikus megjelenés iránti igény formálására is.

Testi nevelés:

A testi nevelés magába foglalja a gyermek testi szükségleteinek (mozgás, levegőzés, pihenés, egészséges táplálkozás) kielégítését, a gyermek egészségének, testi épségének védelmét, edzését. A testi nevelés, egészséges életmódra nevelés hatékonysága akkor érvényesül maradéktalanul, ha biztosítjuk a fejlődéshez szükséges optimális környezetet. Óvodánk tágas udvara alkalmas a szabad levegőn való mozgásra, a különböző fából készült udvari játékokon lehetőség van változatos mozgásformák kipróbálására, gyakorlására.

Mozgás:

A mozgás jelentős szerepet tölt be az egészséges életmódra nevelésben. Sokféle mozgáslehetőséget biztosítunk a gyerekek számára, ez kedvezően befolyásolja az egész szervezet fejlődését. Hozzájárul a légző és keringési rendszer teljesítőképességének, a csont és izomrendszer teherbíró-képességének növeléséhez. Elősegíti a **harmonikus, testi, lelki fejlődést**, a fiziológiai egyensúly fenntartását, az **egészség megőrzését**. Megfelelő terheléssel, az aktivitási szintek változtatásával a testi képességek fejlődését segíti.

A különböző mozgásformák sokszori gyakorlásával, a mozgásokhoz kapcsolódó szabályok megtanulásával egyre biztosabban használják a szereket, eszközöket, egyre jobban eligazodnak a térben, s így a baleseteket is megelőzhetjük.

Megteremtjük a feltételeket a gyermekek egészséges fejlődéséhez, hogy jó levegőjű, tiszta, biztonságos környezetben, s lehetőség szerint minél többet mozogjanak a szabadban. Fontosnak tartjuk a hőmérsékletnek megfelelő, kényelmes öltözék viselését a teremben és a szabadban egyaránt.

A mozgásokhoz kapcsolódó gondozási feladatok ellátása közben a higiénés szabályok kialakulását segítjük.

A rendszeres, örömmel végzett mozgással a gyermekeket az egészséges életvitel kialakítására szoktatjuk, s ezzel a szülőknek is mintát adunk. Ezt igyekszünk erősíteni – alkalmanként - a szülőkkel közösen szervezett mozgásos programokkal is.

Levegőzés:

A levegőztetés - élettani hatásán túl – elősegíti többek között a hangképző szervek fejlődését, helyes légzés kialakítását. Arra törekszünk, hogy a mindennapok során lehetőség szerint a gyerekek minél több tevékenységüket a szabad levegőn végezzék. Amikor az időjárás lehetővé teszi a játék, a mozgás, a kezdeményezések, a foglalkozások a szabadban történnek. Mivel udvarunk füves, sáros idő esetén séták szervezésével biztosítjuk a levegőztetést.

Pihenés:

Fontos feladatunk a pihenéshez szükséges nyugodt légkör biztosítása, melyet a külső zavaró ingerek kizárásával, az altatás hangulatához illő halk zenével, mesével érünk el.

Figyelembe vesszük a gyermekek egyéni alvási igényét, szokásaikat. A kiscsoportos gyerekek magukkal hozhatják az alváskor megszokott legkedvesebb játékaikat, mely az érzelmi biztonság megteremtését segíti. A gyerekek fejlődésével az alvási igényük csökken, ezért nagycsoportban lehetőséget biztosítunk a pihenés mellett az aktív, csendes de nyugodt tevékenységek végzésére.

A megfelelő méretű fektető, huzattal ellátott takarók, a pizsama használata a kényelmüket, s egészségük védelmét szolgálják.

Egészséges táplálkozás:

Az óvoda étrendjét lehetőség szerint kiegészítjük vitamindús zöldségekkel, gyümölcsökkel, az ezekből készített ételekkel, italokkal. Az idénynek megfelelő termékekből gyümölcssalátákat, zöldségsalátákat, teákat készítünk, s közben a gyerekek megismerkednek korszerű alapanyagokkal, elkészítési módokkal, a hozzájuk kapcsolódó higiénés szokásokkal, új ízekkel. Ezzel is megalapozzuk az egészséges táplálkozás kialakulását. Formáljuk ízlésüket, s modellt nyújtunk a családoknak is.

Egészségvédelem, edzés:

A gyermekek egészségének megóvását elősegíti a **gondozási**, a **testi nevelési és a mozgásfejlesztési feladatok** megfelelő ellátása. Ezen kívül nagy hangsúlyt fektetünk a higiénés szabályok betartására, mivel ezzel a szervezet általános védekezőképességének erősítését, betegségek megelőzését biztosítjuk. Úgy alakítjuk a gyerekek **környezetét**, hogy az **biztonságos**, a berendezések, a falak színei nyugtató hatásúak, harmóniát árasztóak legyenek. A környezet tisztántartása, portalanítása, szükség szerinti fertőtlenítése, a folyamatos levegőcsere, a megfelelő páratartalom biztosítása, a tevékenységek minél nagyobb arányú szabad levegőn való szervezése szintén fontos feladatunk.

A **gyermekek testi épségének védelme**, a balesetek megelőzése megkívánja tőlünk a személyi és tárgyi feltételek biztosítását, az eszközök, használati tárgyak ellenőrzését, folyamatos karbantartását, a hibaforrások megszüntetését. A gyermeki gondolkodásmód sajátosságából, valamint a szenzomotoros koordináció zavaraiából adódhatnak a tipikus gyermekbalesetek (törések, zúzódások). Ezek megelőzése állandó felnőtt kontrollal, a tevékenységek figyelemmel kísérésével történik. Emellett saját és társaik testi épségének megóvására neveljük a gyerekeket.

Az óvodába kerülő gyerekek egészségi állapotának megismerését segíti az anamnézis felvétele, melynek során tájékozódunk a gyerekek azon betegségeiről, melyek nem akadályozzák az óvodai közösségbe való kerülést (allergia, lázgörcs, stb.), az egészségi állapot egyensúlyban tartásának feltételeiről, illetve az alapvető tennivalókról is informálódunk.

Évente egy alkalommal kerül sor a védőnői-orvosi **szűrővizsgálatokra, együttműködési megállapodás alapján**. Rendszeresen felhívjuk az orvos figyelmét azokra az eltérésekre, melyek felderítése, kezelése szakorvosi vizsgálatot igényel. (Pl. érzékszervi funkciók csökkenése, mozgásszervi eltérések, stb.)

A **levegő, víz, napfény együttes hatása** biztosítja a gyerekek testi edzettségét. Ennek érdekében a lehető legtöbb időt töltjük a szabadban az időjárásnak megfelelő ruházatban. Nyáron a déli órákban az udvarunk árnyékos területeinek kihasználásával (fák, babaházak, jurta, sátor) óvjuk a gyerekeket a nap káros hatásától. Mindezeknél figyelembe vesszük a gyerekek közötti egyéni különbségeket, egészségi állapotukat.

A fentiek megvalósításával hozzájárulunk a derűs, érzelmi biztonságot nyújtó légkör megteremtéséhez, s megalapozzuk az egészséges életvitel iránti igény kialakulását.

Az egészséges életmódra nevelés területei a nevelési feladatokba természetes módon integrálhatóak a prevenciós program alábbi feladatai:

Mozgásfejlesztés:

- Nagymozgások fejlesztése (pl. járás, futás, mászás, ugrás, csúszás, kúszás)
- Finommotorika fejlesztése (pl. gombolás, evőeszközök, körömkefe használata, vágás, szeletelés, reszelés...)
- Szem-kéz koordináció fejlesztése (pl. folyadéktöltés, kenyér kenés, fésülködés, gombolás, kötés...)
- Szem-láb koordináció fejlesztése (pl. ugrókötelezés, futballozás, játékeszközökre való fel- és lemászás, stb.)
- Egyensúlygyakorlatok (pl. járás mozgóhídon, hintázás, ugróiskola, stb.)

Testséma fejlesztés:

- Testrészek ismerete
- Önmaga felismerése és azonosítása tükörgyakorlatokkal, játékos mondókákkal, külső tulajdonságainak megtanulásával.
- Tevékenységek a testrészek megismerését célozva (öltözködés közben, a gyermek elalvás előtti – ébresztő simogatásakor...)
- Meghatározott testrészekre koncentráció (hanyatt – hason fekvés, ülés, állás, térdeplés közben...)
- A test személyi zónájának alakítása
- Az oldaliság (lateritás) alakítása (színes gumipánt használata a jobb csuklón, különböző mozgásfeladatok teljesítése jobb és bal kézre, lábra, oldalra koncentrációval)
- A test elülső és hátulsó részeinek megismerése játékos, mozgásos feladatokkal (eszköz elhelyezése maguk elé vagy mögé, feküdjenek a hátukra, hasukra)
- A test függőleges zónájának megismerése (karika emelése fej fölé, eszköz lerakása a lábfejre vagy a láb elé)
- Az előzőek gyakorlása csukott szemmel
- Adott tárgyakhoz viszonyított testhelyzetek gyakorlása (szék, pad, asztal, elé-mögé-mellé-rá-alá, ülés, állás guggolás, stb)
- Test fogalom
- A testrészek tudatos ismerete (részekből emberfigura összeállítása)
- A test és testrészek funkcióinak tudatos ismerete (játékos gyakorlatokkal a testrészekhez tartozó funkció megnevezése)
- Az egyes testrészek fejlesztésére alkalmas mozgások
- Fej
- Törzs
- Kar
- Láb
- Ujjak

- Lábujjak
- **Észlelés fejlesztés (percepció fejlesztés)**
- Látás (vizuális) fejlesztés
- A szemmozgás tudatos kontrolljának alakítása és erősítése (mozgó tárgy követése balról-jobbra, jobbról-balra, fel-le, stb.)
- A szem fixációs működésének erősítése (egy tárgy kiemelése a többi közül és figyelése 10 másodpercig mozgás közben)
- Vizuális zártág – egészlegesség észlelésének alakítása (Mi hiányzik?)
- Vizuális időrendiség felismertetése (képek időrendbe helyezése)
- Vizuális ritmus kialakítása (minták kirakása gyöngyökből)
- Vizuális helyzet – pozíció felismertetése (szimmetrikus helyzetek létrehozása)
- Vizuális memória fejlesztése (emlékezetből mozgást utánozni, mintát kirakni)
- Alakítás – formaállandóság fejlesztése
- Különböző alakzatok létrehozása mozgással
- Különböző formák felismertetése a közvetlen környezetben
- Vizuális minta kirakása (Pötyi játék, gyöngyfűzés)
- Minták rajzolása, festése
- Részekből alakzatok összerakása
- Tapintásos (taktilis) észlelés fejlesztése
- Gyurmázási technikák elsajátítása
- Formák alakítása minta után
- Sorminta készítése
- Formák, méretek megváltoztatása
- Mozgásos (kinesztétikus) észlelés fejlesztése
- Mozgások végzése behunyttal szemmel
- A gyerek hátára rajzolt minta felismerése
- Hallási (auditív) észlelés, analízis-szintézis fejlesztése
- Különböző hangok, zörejek hangjának megfigyeltetése, felismerése
- Ritmushangok visszaadása tapssal, kopogással, stb.
- Szavak gyűjtése azonos kezdőhanggal
- Keresztcsatornák fejlesztése
- Vizuális-tapintásos interszenzoros működésének fejlesztése (tapintással felismert tárgyat keresni vizuális mintában)
- Vizuális-auditív működés fejlesztése (tárgyak, állatok képeinek megfelelő hangok megkeresése)
- Vizuális-kinesztétikus működés fejlesztése (mozgásos forma felismerése vizuális mintában a formát megnevezve)
- Hallási-tapintásos működés fejlesztése (tárgy jellemzése, amit tapintással felismert)
- *Verbális fejlesztés*
- A fentieket tudatosan kíséri a verbális megismerés (pl. testrészek, ruhadarabok megnevezése...)

A gyermek természeti és tárgyi környezete

A környezet megismerése

Cél: A szülőföldre és a nemzetiséghez való kötődés megalapozása, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi cigány néphagyományok, szokások, a családi és tárgyi kultúra értékeinek megismertetése, megőrzése, védelme, az ezekhez fűződő pozitív érzelmi viszony kialakítása.

Feladat: A gyermekek aktivitásuk és érdeklődésük során (mozgásos és érzékszervi) szerezzenek tapasztalatot a szűkebb és tágabb természeti, társadalmi és tárgyi környezetükből, életkoruknak megfelelő szinten.

Óvodapedagógus feladata:

- a fenntartható fejlődés érdekében helyezzen hangsúlyt a környezettudatos magatartásformálás alapozására, alakítására.
- A gyermek számára lehetővé tenni a környezet tevékeny megismerését.
- Biztosítjuk a feltételeket a spontán vagy szervezett tapasztalat- és ismeretszerzésre (téma, hely, idő, eszközök).
- A gyermekek meglévő tapasztalataira, élményeire, ismereteire– épített tevékenységek szervezése, ill. további élményszerzés biztosítása.
- A környezetkultúra és a biztonságos életvitel szokásainak kialakítása.
- Segítse elő a gyermek önálló véleményalkotását, döntési képességeinek fejlődését, a kortárs kapcsolatokban és a környezet alakításában.

A fejlődés várható eredménye óvodáskor végére:

- El tudják mondani saját, szüleik és testvéreik családi- és keresztnévét, lakcímüket, szüleik foglalkozását.
- Ismerik a környezetükben élő néhány házi- és vadállatot, természetet és vadon élő növényeket.
- Megfigyelések, összehasonlítások által ismerik az évszakok jellemzőit, neveit.
- Fel tudják sorolni a hónapok, napok neveit.

- Ismerik a gyalogos közlekedés szabályait, megneveznek néhány száraz földön, vízen, levegőben közlekedő járművet.
- Ismerik az óvoda környékén található fontosabb épületet, intézményt (pl. templomok, iskola, gyógyszertár, orvosi rendelő, műv. ház, tájház, stb.)
- Ismerik és ciklikusan ismétlődve gyakorolják a cigány néphagyományok azon szokásait, melyeket életkoruknak megfelelően átélnek (pl. szüret, karácsonyi készülődés, farsang, húsvét, tavaszvárás, lakodalom, virrasztás... stb.)

Sikerkritérium:

- Sétákat, kirándulásokat szervezünk a szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezet megismerésére (óvoda épülete, udvara, környéke; Vekeri-tó, Nyíregyháza, Debreceni Állatkert,)
- Utazásokat szervezünk a közlekedés alapvető eszközei (vonat, busz, villamos) és szabályai megismerése és gyakoroltatása érdekében.

A szűkebb társadalmi környezetükben való tájékozódást az óvoda környékén kezdjük. Az óvoda, iskola, az orvosi rendelő, a gyógyszertár, a boltok, a könyvtár épületének elhelyezkedése, azok funkcióinak megismertetése az első lépés. Ezek az épületek viszonylag újak, tehát a modern építészeti sajátosságok megfigyeltetését teszik lehetővé. Községünkben még ma is fellelhetők a **népi építészet emlékeit** megőrző lakóházak. Ennek egyik példája a Nagy utcán egy XIX. században épült parasztház, a Bódi István Falumúzeum, melyet felújítása után tájházzá alakítottak.

Nemcsak az épület szerkezetét (tisztá szoba, pitvar, lakószoba, tornác, padlás), építési módját (vályogfal, tapasztás, döngölt anyagpadló, nádtető), a felhasznált anyagokat (agyag, péva, nád, akác vagy fenyőfa) tudjuk megmutatni a gyermekeknek, hanem a régi bútorokat, berendezési és használati tárgyakat, ruhadarabokat is megfigyelhetjük. A termények tárolására használt hombárok, a különböző gazdasági épületek (góré, istálló, szín), gazdasági eszközök, szerszámok (lőcsös szekér, járom, kasza, borona, eke, stb.) funkcióiról való mesélés szélesíti a gyermekek látásmódját, bővíti ismereteit, gazdagítja szókincsét, változatossá teszi verbális kifejezőkészségét. A katolikus, a ref., a görög templom, a magtár épülete, a Zichy-kastély műemlék jellegű épületek.

Séták, kirándulások alkalmával a természet és vadon élő növényekkel, (pl. akác, nyár, gesztenye, tölgy, juhar, fenyő, fűzfa, kökény, galagonya, mogyoró, vadrózsa, bodzabokor, füvek, vadvirágok: pitypang, pásztortáska, gyöngyvirág, menta, téltemető, stb., kerti virágok: dália, tulipán, jácint, bazsarózsa, stb. vízinövények: sás, gyékény, nád, káka, stb.), azok tulajdonságairól, szépségükről, hasznosságukról szereznek ismeretet a gyermekek.

A háziállatokat egy-egy család portájára való látogatás hozza közelebb hozzájuk. A vadon élő állatok közül a gólyát, fecskét, varjút, verebet, cinegét, apró rovarokat, bogarakat közvetlenül is megfigyeltetjük velük az óvoda udvarán, séták, kirándulások alkalmával. Tágabb környezetünkkel is fokozatosan ismerkednek meg a gyermekek. Az erdészház környékén nemcsak az évszakonként változó növények színpompájában gyönyörködnek, hanem megtapasztalják az erdők csöndjét, finom neszeit, érezhetik illatát, hallhatják a madarak énekét.

A tájvédelmi körzetet jelölő tábla felhívja a figyelmünket, hogy környékünkön nyílik a tavaszi egyhajú virág, amely Európában csak itt és Szeged környékén tenyészik. Ezzel ráébresztjük gyermekeinket, hogy milyen kincsre kell vigyáznunk. A Vekeri-tó is jó lehetőséget biztosít, hogy gyarapítsuk a gyermekek élményeit, ismereteit tágabb környezetükről.

Megyeszékhelyünk Debrecen közelségét is kihasználjuk. Ide múzeumok zeumok és állatkerti kirándulás céljából jövünk el. Közben az egyéb nevezetességekkel (Nagytemplom, Kossuth, Petőfi szobor, stb.) is megismerkednek a gyerekek. A rövidebb séták során a gyalogos közlekedés szabályait gyakoroltatjuk, rögzítjük. A kirándulások szervezése szükségessé teszi, hogy elsajátítsák és gyakorolják a különböző közlekedési eszközökön való utazás szabályait, s megismerjék az alapvető viselkedési normákat. Közben megtapasztalhatják, hogy mind a gyalogos, mind a járművön való közlekedés évszakonként az időjárás függvényében más és más jellegű odafigyelést kíván gyermekektől, felnőttektől egyaránt.

A folyamatos és alkalmi megfigyelésekkel lehetőséget biztosítunk a gyermekek számára, hogy maguk fedezzék fel környezetüket. Pl. folyamatos megfigyelést igényelnek az évszakok, az évszakra jellemző jegyek, színek, az évszak esztétikájának, az időjárás változásának növényekre, állatokra gyakorolt hatásának megláttatása. Alkalmi megfigyelésekre is sokszor kínálkozik lehetőség egy-egy érdekes jelenség (eső utáni szivárvány), cselekvés, tevékenység (hókotrógép munkája), stb. kapcsán. Arra törekszünk, hogy amit csak lehet a helyszínen, a természetes élethelyzetben figyeltessünk és tapasztaltassunk meg a gyermekekkel.

A roma családok ismerik a tűz, a víz, az időjárás hatását, a növényeket, a természetben élő állatokat. A felnőttek állatszeretete a gyermekekre is áttevődik. Megfigyelhetjük, hogy minden családnál és 2-3 kutya, még akkor is, ha nekik nincs ennivalójuk.

Feladatunk: megismerni a roma gyermekek eltérő élményanyagát, kiegészíteni a hiányzó elemekkel, bővíteni a meglévő tapasztalatokat. Igyekszünk részoktatni a gyermekeket, hogy élményeiket, benyomásaikat merjék szóban kifejezni. Tudjanak kérdezni, ha valamit nem értenek. Gyakorolják az alapvető gondolkodási műveletek (analízis, szintézis, összehasonlítás,

megkülönböztetés), vagyis a saját fejlettségi szintjükhöz képest fejlődjenek, gyarapodjon tudásuk.

Környezet és esztétika összefüggései:

Az esztétikai nevelés magába foglalja a gyermek tágabb természeti és társadalmi környezetéről szerzett benyomásait, ismereteit. A gyermek közvetlen környezetében találkozik először a hangok, illatok, színek, formák ritmusvilágával, az élővilág mozgásával, állandó változásával, Élményei, tapasztalatai, ismeretei ezekre az ingerekre épülnek, amelyeket az óvodai nevelés komplex módon épít be az esztétikai nevelésbe. A társadalmi hatásokat az óvoda kevésbé tudja befolyásolni, ezért azokra a nevelési területekre helyezzük a hangsúlyt, melyeken belül az óvoda koncentráltan tud nevelő hatást kifejteni, igényességre nevelni.

Cél: A valóság szépségének felismertetése a környezet figyeltetésével és a művészet eszközeivel.

Feladat: Sokoldalú tapasztalatszerzés biztosítása a szűkebb és tágabb környezetben, a szép iránti fogékonyság felébresztése, a szép élvezésének és kifejezési képességének megalapozása, a gyermek érzélemvilágának gazdagítása, a környezeti hatásból adódó nagyfokú szintkülönbség kompenzálása.

- **Óvodapedagógus feladata:**

- Az érzékszervek fejlesztése a forma, a szín, a hang, a mozgás szépségének megláttatása érdekében
- A gyermek szép- és tisztaságérzetének kialakítása
- Az esztétikai érzelmek és fogékonyság fejlesztése
- A cselekvés és magatartás esztétikájának alakítása.

A közvetlen környezet és különösen a családi nevelés hatása az óvodás gyermek fejlődésében erősebben mutatkozik meg, mint a későbbi szakaszokban.

A különböző környezeti hatások ellentmondása nemcsak a gyermekek között, hanem egy gyermek személyiségén belül is megmutatkozik. Bármilyen családi légkörből jön is a gyermek, minden esetben szükség van az óvoda és a szülői ház összehangolt nevelőmunkájára. A környezet alakítása szempontjából igen fontos a változatosság, ezért célszerű a kiegészítő tárgyakat, díszítő elemeket cserélgetni, variálni. A gyermeket az általa létrehozott dolgokhoz mindig erősebb szálak fűzik, érzelmei mélyebbé, pontosabbá,

tartósabbá teszik emlékképeit, ezért már kicsi korától kezdve vonjuk be őt környezetébe szelbétételébe.

Környezet és természetvédelem feladatai:

Cél: A 3-7 éves gyermek életkori sajátosságát, a természet megismerésére irányuló vágyát felhasználva megteremtjük a környezet és természetvédelmi szemlélet alapjait.

Feladat: A gyermekekben a természet szeretetének, tisztaságának, szépségének, védelmének megalapozása. A napi életet átható tudatos természetszeretetre nevelés. A környezettudatos magatartás kialakítása nevelésünk szerves részévé váljon, amely a napi tevékenység során épüljön be a gyermek gondolataiba, teljes személyiségébe.

Óvodapedagógus feladata:

- Évszakonkénti környezeti és természetvédelmi ismeretek bővítése a szabadban és a csoportszobában
- Megfigyelések, tevékenységek, vizsgálódások, lehetőségének megteremtése
- Az évszakokhoz kapcsolódó manuális tevékenységekkel, az ezekhez kapcsolódó irodalmi anyagokkal, gyermekdalokkal, zenehallgatásra alkalmas énekekkel a komplexitás, az élményszerűség biztosítása.
- Alapelvünk: „Az embert kell olyanná formálni, hogy szeresse és védje a természetet.”
- **A fejlődés várható eredménye óvodáskor végére:**
  - A gyermekek meg tanulnak ügyelni a tiszta környezetre.
  - Kifejlődik bennük a természet iránti érzékenység
  - Tapintatossá, megértővé válnak a növény- és állatvilág és az emberek iránt.
  - Az alábbi közmondás szellemiségéhez méltóan viselkednek:
- **Sikerkritérium:**
  - Kirándulást szervezünk az AKSD szeméttelére, ahol megismerjük a szelektív hulladékgyűjtés lényegét és fontosságát.
  - A megismerés után gyakoroltatjuk a gyerekekkel a községünkben elhelyezett konténerek használatát.(papír, üveg, műanyag)

A gyermek érzelmi alapon válogat a családban, az óvoda által nyújtott hatásokból. Ezért törekszünk arra, hogy a gyermeket olyan hatások ériék, amelyek környezetünk felfedezésére, a rácsodálkozásra ösztönzi őket. Ehhez biztosítjuk a nyugodt, békés légkört, hogy a gyermeknek módja legyen szemlélődni az őt körülvevő világ rejtelmeiben, s minden érzékével megtapasztalhasssa azt. Felhívjuk figyelmét arra, hogy a természet látszólagos nyugalma mögött célzatos változás rejlik. Mit is tehetünk a környezet és természetvédelem

alapozásában? A csoportszobákban nyugodt szemlélődésre, elmélyülésre alkalmas élő- és természetsarok kialakításával, ahol elhelyezhetik a gyermekek a közösen gyűjtött terményeket, terméseket, kavicsokat, kagylókat. Ide kerülnek a gyermekek által gondozott növények, esetleg akvárium és a számukra készült természettudományos könyvek, a kísérletezéshez szükséges eszközök (csiráztatáshoz szükséges dolgok, nagyító, csipesz, stb...) Igen hasznos lenne, ha óvodánk rendelkezne mikroszkóppal, hiszen ez egy újabb lehetőséget adna számukra a természet még apróbb, részletesebb és igen érdekes megismeréséről.

A mi óvodánk igen szerencsés, mert hatalmas füves, fás udvarunk van. Ami még külön örömet jelent, hogy a fák közül jelentős számú a diófa, melynek bő terméséből minden csoport gazdagon szüretelhet. Kora ősszel nagy „dióévészet” zajlik az udvaron, miközben hűs árnyékukban pihenhettek. Még a csoportszobába is jut belőle, melyet a madáretetéshez és barkácsoláshoz használnak fel.

Ősszel levélhullás idején a diófa levelet külön gyűjtjük, a többi falevélből azonban komposztot tudunk készíteni, melyet tavasszal felhasználunk a kiskertben. Udvarunkon kijelölt helyen megtalálható a madáretető, szélfogó, esővízgyűjtő. A jövőben szeretnénk még kialakítani egy kisebb tavat, melybe növények telepítésével egy aprócska vízi világot varázsolnánk a gyermekek elé, s ahol évszakonként megfigyelhetnék a vízben lévő élőlények viselkedését. A mikroszkóp segítségével a gyerekek megláthatnák, hogy a látszólag nyugodt és élettelennek tűnő vízcseppben micsoda gazdag élet zajlik.

Kirándulások, séták során ismertetjük meg a gyermekekkel szűkebb és tágabb környezetüket. Ezek során beszélhetünk arról, hogy milyen vidéken élünk (sík, domb), és mit tennének annak érdekében, hogy szebb legyen környezetük, házuk tája, ahol a szüleikkel élnek.

Személyes példával, beszélgetések során erősítjük bennük megőrzésének fontosságát. Ezen kívül minden csoportnak van a szabadban lévő területre, ahol rendszeresen, akár naponta is figyelemmel kísérjük az állatokat és növényeket. Beszélgetünk szokásaikról, szükségleteikről, hasznosságukról, gondozásukról. Felhívjuk figyelmüket a környezetszennyezés romboló hatásaira, kitérünk arra, hogyan lehet ezeket megelőzni. Mindig figyelemmel kísérjük, és mindig megemlékezünk a **környezetvédelmi jeles napokról**. Így a:

- takarítási világnap szept. 22.
- állatok napja október 4.
- víz napja március 22.
- Föld napja április 22.
- madarak, fák május 2.

Itt is nagyon fontos a szülőkkel való együttműködés. Ezért szülőértekezleten beszélünk a természet szeretetének, védelmének fontosságáról, s ebben a szülői ház szerepéről.

Ezt a szülőkkel is meg kell értetnünk, hogy milyen fontos, hogy gyermekeink környezetbarát emberekké váljanak, hiszen ők lesznek községünk , országunk jövőendő környezetének megőrző, óvó polgárai.

A környezetvédelem szerves részeként beépül folyamatosan nevelőmunkánkba. Be kell épülnie minden tevékenységünkbe, és ezt csak úgy tudjuk megvalósítani, ha előre pontos, részletes tervet készítünk. Ezt a tervet 8. sz. melléklet tartalmazza. Ennek rövid vázlata:

A környezeti elemek védelme

Az emberi környezet megóvása érdekében védendő

- Föld
- Élővilág (állat és növényvilág)
- Levegő
- Víz
- Táj és település (hagyományőrzés)

Az óvodai élet tevékenységformái

A játék

A játék a kisgyermekkor **legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége**, s így az óvodai nevelés **leghatékonyabb eszköze**. A játék — szabad képzetársításokat követő szabad játékfolyamat — a kisgyermek **elemi pszichikus szükséglete**, melynek minden nap visszatérő módon, hosszantartóan és lehetőleg zavartalanul ki kell elégülnie. A kisgyermek a külvilágból

és saját belső világából származó tagolatlan benyomásait játékban tagolja. Így válik a játék kiemelt jelentőségű tájékozódó, a pszichikai kreativitás új és élményt adó tevékenységévé.

A kisgyermek első valódi játszótársa a családban, az óvodában is a felnőtt — a szülő és az óvodapedagógus. Utánozható **mintát** ad a játéktevékenységre, majd amikor a szabad játékfolyamat már kialakult, bevonható társ marad, illetve segítőtve, kezdeményezővé lesz, ha a játékfolyamat elakad. A felnőtt jelenléte teszi lehetővé a gyermekek közötti játékkapcsolatok kialakulását is.

A játék folyamatában az óvodapedagógus tudatos jelenléte biztosítja az élményszerű, elmélyült gyermeki játék kibontakozását. Mindezt az óvodapedagógus feltételteremtő tevékenysége mellett a szükség és igény szerinti együttjátszásával, támogató, serkentő, ösztönző magatartásával, indirekt reakcióival éri el.

A játékhoz megfelelő helyre és egyszerű, alakítható, a gyermeki fantázia kibontakozását segítő anyagokra, játékszerekre van szükség. **Az óvodapedagógus feladata, hogy megfelelő csoportlétkört, helyet, időt, eszközöket és élményt biztosítson a különböző játékformákhoz, mint például a mozgásos játékokhoz, a szerepjátékokhoz, az építő, konstruáló játékokhoz, a szabályjátékokhoz, a dramatizáláshoz és a bábozáshoz.** Az óvodában fontos a szabad játék túlsúlyának jelenléte. A játék kiemelt jelentőségének az óvoda napirendjében és időbeosztásában is meg kell mutatkoznia.

Verselés, mesélés

Az óvodában a 3-7 éves gyermekek életkori sajátosságaihoz igazodóan a népi-népmesék, népi hagyományokat felelevenítő mondókák, rigmusok, a magyarság és a cigánység történelmét feldolgozó mondavilág elemei, meséi-, a klasszikus és a kortárs irodalmi műveknek egyaránt helye van.

A mese - képi és konkrét formában - feltárja a gyermek előtt a külvilág és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonyait, a lehetséges, megfelelő viselkedésformákat.

Az érzelmi biztonság megadásának s az anyanyelvi nevelésnek egyaránt fontos eszközei a többnyire játékos mozgásokkal is összekapcsolt **mondókák, dúdolók, versek.** Ezek ritmusukkal, a mozdulatok és a szavak egységével a gyermekeknek érzéki-érzelmi élményeket adnak.

A **mese** a gyermek érzelmi–értelmi és etikai fejlődésének és fejlesztésének egyik legfőbb segítője. A mese képi és konkrét formában tájékoztatja a gyermeket a külvilág és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonyatairól, a lehetséges, megfelelő viselkedésformákról. A mese életkorilag megfelel az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének. Visszaigazolja a kisgyermek szorongásait, s egyben feloldást, megoldást kínál. A tárgyi világot is megelevenítő, átlelkesítő szemléletmódja és az ehhez társuló, a szigorú ok–okozati kapcsolatokat feloldó mágikus világképe. Csodákkal és átváltozásokkal ráébreszt a mélyebb értelemben vett pszichikus realitásra és a külvilágra irányított megismerési törekvésekre.

A mesélővel való **személyes kapcsolatban** a gyermek nagy érzelmi biztonságban érzi magát, s a játéktevékenységhez hasonlóan a mesehallgatás elengedett, intim állapotában eleven, **belső képvilágot** jelenít meg. A belső képalkotásnak ez a folyamata a **gyermeki élményfeldolgozás egyik legfontosabb formája**.

A mindennapos mesélés, mondókázás, verselés **magyar és cigány nyelven** (napközben, délutáni pihenő alatt, ...) a kisgyermek mentális higiéniájának elmaradhatatlan eleme óvodánkban.

Óvodakönyvtárunk mesekönyvek kölcsönzésével segíti elő a könyvvel való ismerkedés, bánásmód fejlődését.

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

Az óvodában a környezet hangjainak megfigyelése, az éneklés, ölbeleni játékok a zenélés felkeltik a gyermekek zenei érdeklődését, formálják zenei ízésüket, esztétikai fogékonyságukat. Az élményt nyújtó közös ének–zenei tevékenységek során a gyermekek **felfedezik a dallam, a ritmus, a mozgás szépségét, a közös éneklés örömét**. A népdalok éneklése, a gyermek néptáncok, a népi játékok, a hagyományok megismerését, továbbélését segítik. A magyar népi hagyományok mellett bővülnie kell az óvodai zenei nevelésnek a **kisebbségi közösségek autentikus zenéjével is, melyek kultúrájukat képviselik**.

A cigány/roma gyermekek közül kiemelkedően sokan tehetségesek a zenei területeken, tehetséggondozásuk ezen a területen is kiemelt feladata az óvodánkban. A felnőtt minta spontán utánzásával a zenélés részévé válik a gyermek mindennapi tevékenységének.

Rajzolás, mintázás, kézimunka

A rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, a kézimunka különböző fajtái, a műalkotásokkal, népművészeti elemekkel, esztétikus tárgyi környezettel való ismerkedés is fontos eszközei a gyermeki személyiség fejlesztésének. A gyermeki alkotás a belső képek gazdagítására épül.

A csoportokban az ábrázoló tevékenységekre egész nap lehetőséget biztosítunk. Maga a tevékenység - ennek öröme- a fontos, valamint az igény kialakítása az alkotásra, az esztétikus élmény befogadására. Ezen tevékenységek az óvodapedagógus által biztosított feltételekkel, az egyéni fejlettséghez és képességekhez igazodva segítik a képi-plasztikai kifejezőképesség, komponáló, téri tájékozódó és rendező képességek alakulását, a gyermeki fantáziavilág gazdagodását és annak képi kifejezését: **a gyermekek tér-forma és szín képzeiteinek gazdagodását, képi gondolkodásuk fejlődését, esztétikai érzékenységük, szép iránti igényességük alakítását.**

Óvodapedagógusaink feladata megismertetni a gyermekeket a különböző anyagokkal és a kézi munka technikai alapelemeivel.

A hátrányos helyzetű családokban nevelkedő gyermekeknek ezen a területen is jelentkeznek hiányosságaik. Sok esetben nincs a gyermekeknek otthon helyük és lehetőségük a rajzolásra, festésre, gyurmázásra. Az ábrázoláshoz kevés az élményanyaguk (kirándulások, mesefilmek, természeti filmek, mesekönyvek), számukra mindezt az óvodai élet során igyekszünk biztosítani.

Mozgás

A rendszeres egészségfejlesztő testmozgás, a gyermekek egyéni fejlettségi szintjéhez igazodó mozgásos játékok és feladatok, a pszichomotoros készségek és képességek kialakításának, formálásának és fejlesztésének eszközei. Az óvodáskor a természetes hely-, helyzetváltoztató és finommotoros mozgáskészségek tanulásának, valamint a mozgáskoordináció intenzív fejlődésének szakasza, amelyeket sokszínű, változatos és örömteli, érzelmi biztonságban zajló gyakorlati formákkal, játékokkal szükséges elősegíteni. Ezzel biztosítható a mozgás és az értelmi fejlődés kedvező egymásra hatása.

A torna, a mozgásos játékok fejlesztik a gyermekek természetes mozgását (járás, futás, ugrás, támasz, függés, egyensúlyozás, dobás). **Fejlesztik a testi képességeket:** mint az ügyesség, gyorsaság, állóképesség, harmonikus, összerendezett, fegyelmezett, nagy és kis mozgások. Kedvezően befolyásolják a gyermeki szervezet növekedését, **teherbíró-képességét és az egyes szervek teljesítőképességét.** Fontos szerepük van az egészség megőrzésében,

megóvásában. Felerősítik a gondozás és az egészséges életmódra nevelés hatását. A mozgáskultúra fejlesztése mellett segítik a térben való tájékozódást, a helyzetfelismerést, a döntést és az alkalmazkodóképességet, valamint a személyiség akarati tényezőinek alakulását. A tornának és a játékos mozgásoknak, az egészséges életmódnak erősítő egyéb tevékenységeknek teremben és a **szabad levegőn, eszközökkel és eszközök nélkül, spontán vagy szervezett formában** az óvodai nevelés minden napján lehetőséget biztosítunk az egyéni képességek, szükségletek figyelembevételével.

A mozgásos játékok, tevékenységek, feladatok rendszeres alkalmazása kedvezően hatnak a kondicionális képességek közül különösen az erő és az állóképesség fejlődésére, amelyek befolyásolják a gyermeki szervezet teherbíró képességét, egészséges fejlődését. Fontos szerepük van a helyes testtartáshoz szükséges izomegyensúly kialakulásában, felerősítik, kiegészítik a gondozás, és egészséges életmódra nevelés hatásait

A spontán, a szabad játék kereteiben végzett mozgásos tevékenységeket kiegészítik az irányított mozgásos tevékenységek. A komplex testmozgások beépülnek az óvodai élet egyéb tevékenységeibe is, miközben együtt hatnak a gyermek személyiségének - a pozitív énkép, önkontroll, érzelemszabályozás, szabálykövető társas viselkedés, együttműködés, kommunikáció, problémamegoldó gondolkodás – fejlődésére

A spontán - a játékban, azon belül a szabad játékban - megjelenő mozgásos tevékenységeknek, az egészségfejlesztő testmozgásnak az óvodai nevelés minden napján, az egyéni szükségleteket és képességeket figyelembe véve, minden gyermek számára lehetőséget kell biztosítani. Törekedni kell a gyermekeket legjobban fejlesztő, kooperatív mozgásos játékok széleskörű alkalmazására, a szabad levegő kihasználására.

A külső világ tevékenységeinek megismerése

A gyermek **aktivitása és érdeklődése során tapasztalatokat szerez a szűkebb és tágabb természeti—emberi—tárgyi környezet formai, mennyiségi, téri viszonyairól.** A valóság felfedezése során pozitív érzelmi viszonya alakul a természethez, az emberi alkotásokhoz, tanulja azok védelmét, az értékek megőrzését. Az óvodapedagógus feladata, továbbá a fenntartható fejlődés érdekében helyezzen hangsúlyt a környezettudatos magatartásformálás alapozására, alakítására.

A gyermek, miközben felfedezi környezetét, olyan tapasztalatok birtokába jut, amelyek a környezetben való, életkorának megfelelő biztos eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükségesek.

A környezet megismerése során matematikai tartalmú tapasztalatoknak, ismereteknek birtokába jut a gyermek, azokat tevékenységében alkalmazza. Megismeri a szülőföld, az ott élő embereket, a helyi hagyományokat. A hazai táj, szokások, néphagyományok értékét szereti és védi. Felismeri a mennyiségi, alaki, nagyságbeli és téri viszonyokat: alakul ítéloképessége, fejlődik tér-, sík- és mennyiségsszemlélete.

Az óvodapedagógusaink feladata, hogy lehetővé tegyék a gyermek számára a környezet tevékeny megismerését, **cigány nyelven is**. Alkalmat, időt, helyet, eszközöket biztosítunk a spontán és szervezett tapasztalat- és ismeretszerzésre, a környezetkultúra és a **biztonságos életvitel** szokásainak alakítására. Elősegítjük a gyermekek önálló véleményalkotását.

Munka jellegű tevékenység

A személyiség fontos eszköze a játékkal sok vonatkozásban azonosságot mutató, azzal egybeeső **munka és munka jellegű játékos tevékenység** (az önkiszolgálás, segítség az óvodapedagógusnak és más felnőtteknek: a csoporttársakkal együtt, értük, később önálló tevékenységként végzett alkalmi megbízások teljesítése; az elvállalt napi munka, a környezet-, növény- és állatgondozás stb.).

A gyermek munka jellegű tevékenysége:

- **önként, azaz örömmel és szívesen végzett játékos tevékenység;**
- a **tapasztalatszerzésnek** és a környezet megismerésének, a munkavégzéshez szükséges képességek, **készségek**, attitűdök, tulajdonságok (mint például a kitartás, az önállóság, a felelősség, a céltudatosság) alakításának fontos lehetősége;
- a **közösségi kapcsolatok**, a kötelességteljesítés alakításának eszköze. A saját, és mások elismerésére nevelés egyik formája.

A gyermeki munka tudatos pedagógiai szervezést, a gyermekkel való együttműködést és folyamatos pozitív értékelést igényel.

Tanulás

Az óvodában a **tanulás folyamatos**, jelentős részben utánzásos, spontán tevékenység, amely a teljes személyiség fejlődést támogatja. Az óvodai tanulás elsődleges célja az óvodás gyermek képességeinek fejlesztése, tapasztalatainak bővítése, rendezése.

A tanulás lehetséges formái az óvodában: a játékos, cselekvéses tanulás

Nem szűkül le az ismeretszerzésre, az egész óvodai nap folyamán adódó helyzetekben, természetes és szimulált környezetben, kirándulásokon, sétákon, az óvodapedagógus által kezdeményezett foglalkozásokon és időkeretben valósul meg.

A tanulás feltétele: a gyermek cselekvő aktivitása, a közvetlen, sok érzékszervét foglalkoztató tapasztalás lehetőségének biztosítása. Elsődleges célja az óvodás gyermek kompetenciájának fejlesztése. Az óvodapedagógus a tanulást támogató környezet megteremtése során épít a gyermek előzetes tapasztalataira, ismereteire.

A tanulás lehetséges formái az óvodában:

- az **utánzásos, minta- és modellkövetéses magatartás- és viselkedéstanulás** (szokások alakítása)
- **spontán játékos tapasztalatszerzés, cselekvéses tanulás**
- a **gyermeki kérdésekre, válaszokra épülő ismeretszerzés,**
- az óvodapedagógus által **irányított, megfigyeléses tapasztalatszerzés**
- a gyakorlati **probléma és feladatmegoldás**
- az óvodapedagógus által **kezdeményezett foglalkozásokon való tanulás,** személyre szabott pozitív értékelés

Mivel a hátrányos helyzetű, ingerszegény környezetből érkező gyermeknek **elsősorban a mozgásos, utánzásos játékban realizálódó szociális és gyakorlati tanulás,** valamint az érzelmi „tanulás” és nyelvbeliség terén van pótolnivalója, valódi és eredményes kompenzálása **az óvodai fejlesztés fokozásával történik,** ami például a kisebb csoportban való odafigyelést, személyes törődést is jelenti.

A részképeség gyengeségek az alapfunkciók rendellenes működésével tanulási és magatartási zavarokat okozhatnak. A részképeségek azok az alapvető képességek, amelyek segítségével a magasabb rendű pszichés funkciókat ki tudják alakítani, így pl. a beszédet, a gondolkodást stb., a fejlődés későbbi szakaszában ezek képezik az írás, a számolás és az adaptív viselkedés alapját. **Az óvodai korai fejlesztés azt a célt szolgálja, hogy az iskolai tanulás előfeltételeit megteremtse a szükséges készségek kialakításával és megerősítésével.** Ily módon lehetőségessé válik számunkra **a részképeség—gyengeség korai felismerése és befolyásolása, hogy megakadályozzuk vagy enyhítsük a tanulási zavarokat.**

A gyermek az óvodáskor végén belép a lassú átmenetnek abba az állapotába, amelyben majd az iskolában, az óvodásból iskolássá szocializálódik.

A szociálisan egészségesen fejlődő, érett gyermek : kedvező iskolai légkörben készen áll az

iskolai élet és a tanító elfogadására a feladatok egyre eredményesebb - szükség szerint kreatív
- elvégzésében nyilvánul meg

Követelmények a roma nyelv elsajátításában

➤ kiscsoportban: 3-4 éves

❖ Anyanyelv és irodalom

- Cigány és cigány tartalmú kiszámolók, nyelvtörők, mondókák
- Cigány mesék
- Családról beszélgetés, sorolja fel cigányul a családtagokat
- Az ünnepeket ismerje cigányul

- Az Állatok

A fejlődés jellemzői:

- Ismerjenek meg cigány meséket
- Ismerjék meg a cigány családok életét benne a gyerekek szerepét
- Ismerjék meg a cigány ünneplés és szokásrendszert
- Ismerjenek meg néhány cigány népszokást

❖ **Környezeti nevelés**

- Közösségi nevelés, közösségi normák
- Gyermek helye és szerepe a családban
- Ünnepek
- Jeles napokhoz kapcsolódó szokások

A fejlődés jellemzői:

Képesek legyenek környezetükben szerzett tapasztalataikat, élményeiket kifejezni magyar és cigány nyelven

❖ **Vizuális nevelés**

- Cigány népviselet
- Ismerkedés hagyományos cigány mesterségekkel

A fejlődés jellemzői:

- Tudjanak néhány általuk leggyakrabban használt színek nevét cigányul
- Szívesen használják a technikai eljárásokat, eszközöket, anyagokat

❖ **Zenei nevelés:**

- Cigány gyermekdalok
- Hagományos gyermekjátékok
- Cigányhangszerek, hangszerpótló eszközök (kanál, kanna)

Fejlődés jellemzői:

- A gyerekek az egyenletes lüktetést, és a dalokhoz kapcsolódó játékos mozdulatokat ismerjék.
- Ismerjenek egyszerű ritmushangszereket
- A dallamok szépségét, esztétikus előadását szívesen hallgassák

középső csoportban: 4-5 éves

- **Anyanyelv és irodalom**
- Cigány és cigány tartalmú kiszámolók, nyelvtörők, mondókák

- Mesék, történetek
- Évszakok versei
- Szokások, hagyományok
- Hagyományos gyermekjátékok, játékkészítés

Elérendő követelmények:

- Ismerjenek meg néhány régi kifejezést, mesterséget
- Az életkoruknak megfelelő versek, mondókák, mesék segítségével ismerjék meg a cigányság eredetét, szokásait
- Ismerjék meg a helyi cigányság szokásait

- **Környezeti nevelés**

- A gyermek helye és szerepe a családban
- Ünnepek és a hozzájuk kapcsolódó hiedelmek
- Cigány közösségek

A fejlődés jellemzői:

- Tárgyak, jelenségek közötti néhány feltűnő összefüggést ismerjenek fel, magyar és cigány nyelven beszéljenek róla
- Ismerjék meg a helyi cigányság szokásait

- **Vizuális nevelés**

- Cigány képzőművészeti alkotások
- Cigány kézműves tárgyak
- Hangszerkészítés
- Viselet, öltözet
- Cigány mesterségek

A fejlődés jellemzői:

- Legyenek képesek személyeket, egyszerű eseményeket általuk jól ismert tárgyakat jellemző jegyeikkel felismerhetően megjeleníteni, megformálni.
- Irányítással legyenek képesek észrevenni a környezet jelenségein, tárgyain, műalkotásokban megjelenő erőteljes színeket.

- **Zenei nevelés:**

- Cigány magyar gyermekdalok ismerete

- Éneklés, hangszerjáték
- Cigány témájú zeneművek, a helyi cigány zenészek előadásai

Fejlődés jellemzői:

- Legyenek képesek dalos játékokat óvónő kezdése után énekelni, játszani
- Ismerjenek egyszerű cigány ritmushangszert (kanál, kanna)
- A játékot kísérő mozdulatrögzítésük igazodjon a fejlettebb mozgáshoz (egyszerűbb cigány hagyományt őrző táncmozdulatok)

nagy csoportban: 5-6 éves

- **Anyanyelv és irodalom**

- Mesetípusok: ördög, állat, tréfás tündérmesék
- Mesealakok, mesebéli szokások
- Jeles napokhoz kapcsolódó ünnepek: keresztelés, lakodalom, karácsony, húsvét,
- A cigány hitvilág, virrasztás, istenes énekek

A fejlődés jellemzői:

- Hangulat, hangzás, érzelem egységében ismerjék a mese, vers témáját
- Ismert mesei motívumokat tudjanak lerajzolni, bábozni, dramatizálni
- Ismerjék meg a cigányság múltját, helyi szokásait
- Tudjanak beszámolni az ünnepek alapvető ismérveiről

- **Környezeti nevelés**

- A gyermek helye és szerepe a családban, családtagok szerepe
- Ünnepek, jeles napok és a hozzájuk kapcsolódó hiedelmek, babonák,
- Állatok
- Cigány családok életmódja

A fejlődés jellemzői:

- Alakuljon ki csoportos beszélgetésre, párbeszédre való igényük
- Sajátítsák el az életkoruknak megfelelő testi, -lelki és szociális fejlettséget

- **Vizuális nevelés**

- Hagyományos cigány mesterségek megismerése
- Cigány népviselet,

- Cigány képzőművészeti alkotások

A fejlődés jellemzői:

- Képesek a tárgyak főbb formai jellemzőinek megnevezésére
- Élményeik, képzeik megjelenítésében többnyire biztonságosan használják a képi kifejezés változatos eszközeit
- Képesek vezetéssel észrevenni a különféle műalkotások és saját munkáik színhangulatát

- **Zenei nevelés:**

- Magyar és nemzetközi cigány gyermekdalok ismerete
- A cigányság jellemző hangszerpótló eszközei
- Cigánytánc női, férfi és csoportos

Fejlődés jellemzői:

- Életkoruknak megfelelő dalok, játékok segítségével ismerjék meg a cigány zenei kultúrát
- Ismerjék meg a cigányok által ma is használt hangszereket.
- Egyszerű, játékos táncos mozgásokat megtanulnak.

Képességmérés az óvodában

20/2012. EMMI rendelet VI. fejezet 63. §. (1)

63. § (1) Az óvoda az óvodás gyermekek fejlődését folyamatosan nyomon követi és írásban rögzíti. Az óvodás gyermek fejlődéséről a szülőt folyamatosan tájékoztatni kell.

Napjainkban az óvodában egyre nagyobb hangsúlyt kap a gyermekek fejlődésének mérése. A mérés a nevelési folyamat egyik meghatározó eleme, melynek során a kitűzött célhoz vezető részfeladatok megvalósítását folyamatosan ellenőrizzük, értékeljük, s az értékelés eredményeként jelöljük ki a következő feladatokat.

Az óvodai mérés a gyermek fejlettségi szintjeit hivatott megállapítani. Ez két módon történhet.

A **pedagógusnak ismernie kell az egyes részképességek fejlődési folyamatát és fejlettségi szintjét.** A fejlődés lépcsőfokainak ismerete lehetővé teszi, hogy a gyermek fejlesztését megfelelő módon tudja megtervezni. Ebben az esetben a gyermeket önmagához viszonyítva nézi, látja, hogy milyen fejlettségi szinten áll, s megtervezheti, hogy **miként juttatja el a gyermeket a következő szintre.**

Lehetőség van alkalmazni egy más viszonyítási keretet, mégpedig a **kortárs csoportnak, vagy az életkori sajátosságoknak megfelelő szintet,** amihez képest korosztályához képest ő átlagos, átlag alatti, vagy átlag feletti szinten áll.

Az óvodai mérés alapja óvodánkban:

- anamnézis felvétel;
- fejlettségmérő lap;
- DIFER

Óvodánkban a mérés legjobb módja a **folyamatos megfigyelés,** bár időnként direkt mérésekre is szükség van (HHH gyermekek DIFER mérése).

Óvónőink a gyermek óvodába lépésekor kezdik, és folyamatosan végzik a megfigyeléseket, feljegyzéseket készítenek, melyeket az egyéni fejlettségmérő lapokon rögzítik.

A megfigyeléseket félévente összegezzük, mely alapján a következő időszak fejlesztési feladatait megállapítjuk.

Amennyiben a gyermek fejlettségével kapcsolatban probléma merül fel, a **Nevelési Tanácsadó szakembereinek (szakpszichológus, fejlesztő pedagógus) segítségét kérjük.**

Az óvodai kapcsolatai

Óvodánk külső kapcsolatrendszere megegyezik a Helyi nevelési programban leírtakkal.

Belső kapcsolatrendszerünk magán viseli a cigány kultúra hagyományait, sajátosságait.

Anya – gyermek kapcsolat

A gyermek **első hét évében meghatározóak a személyes kapcsolatok.** A gyermek személyiségének fejlődésében kiemelkedő szerepe van az anya-gyermek kapcsolatnak. A kisgyermeknek hosszú ideig az anyja az egyetlen emberi kapcsolata, nélküle elpusztulna, léte az anyjától függ. A táplálkozás mellett elsődleges jelentősége van az anyával való **testi**

kapcsolatnak, a testközelségnek. Az anyához való viszony a biztonság igényét is magában foglalja.

Ha egy kisgyermek nem részesül anyai gondozásban, ha nincs állandó személyes kapcsolata egy felnőtt személlyel, ha nem kap állandó biztatást, megerősítő jelzést, akkor a külvilág érdektelenné válik számára, fejlődésének nincs meg az érzelmi mozgatója, ami a legfontosabb lenne.

Cigány családoknál fokozottabban van jelen az anyához való kötődés, hisz ismert tény, hogy a cigány anya bárhol, bármikor szoptatja a gyermekét. Minden élethelyzetben a gyermek jelen van. **A gyermekszerep rövid ideig tart.** Az anyai kötődés fokozottan van jelen, mivel a cigány családokban a **matriarchális társadalmi rend** még jelen van. Az anya irányító, döntő szerepe a meghatározó. A cigányok általában a gyermekeiket valósággal „majomszeretettel” szeretik.

A gyerekeknek minden meg van engedve, **ritkán kapnak ki.** Verés helyett inkább szidást kapnak. Az anya az **egyik percben szidja, átkozza a gyermekét, a másik percben már ajnározza, dédelgeti.** A gyermek ezt megérzi, mert a szidás, vagy átkozás nem szívből jön. Nem olyan arckifejezést, hangsúlyt takar, amiből a gyermek gyűlöletet érezne.

Hogy a gyermekre hangosan rákiabálnak, az a cigányoknál nem feltűnő, mert egyébként is **hangosan beszélnek**, amihez a cigány hangképzés is hozzájárul. A cigányasszony a legkisebbet mindig magával viszi. Általában úgy fogja, hogy a gyermek feje az **anya szíve táján** legyen. A gyermeket bal kezével fogja, a jobb keze szabadon maradhat. A gyermek érzi a szív ritmusát és nyugodtan alszik. Az újszülöttnél, vagy ahol kisgyermek van, **egész éjjel ég a lámpa.** Az anya igen ébren alszik. A legkisebb neszre is felriad. Éjjel is megeteti a gyermekeket. A picik, a szopósak az anyjuk mellett alszanak, hogy éjjel is tudjanak szopni. A gyermekek igen mozgékonyan alszanak, sokat forgolódnak, rugdalóznak.

Óvónőink tiszteletben tartják a felsorolt cigány hagyományokat, a pozitív érintkezési szokásokat példaadással igyekeznek erősíteni.

Család-gyermek kapcsolat

A **cigány kultúrában**, hagyományokban **a gyermeknek felnőtt jogai vannak**, amely később egy idegen közösségben rendkívüli feszültségeket okoz. **A családban ő a központ.** A közösségben együtt kell működni, ami a családi háttérben idegen.

A cigány gyermekek szerepe a családban és a közösségben abban tér el a régi paraszti családban felnőtt gyermek saját közösségében elfoglalt helyétől, státuszától, hogy a cigánygyerek közösséget érintő kérdések megvitatásakor **nem passzív tagja a közösségnek.**

Főbenjáró döntések esetén is joga van a döntéshozatalba apai oldalon beleszólni. Minél idősebb a gyermek, annál több és annál nagyobb súllyal érvényesül a beleszólási joga.

A cigány gyermek, mint minden természethez közelebb álló népeknél, érzelmileg gazdagabb, mint az úgynevezett magas civilizációs környezetben felnőtt emberek. (Az iskolában ezt az érzelmi gazdagságot el kell fojtania, hiszen nem cigány társai előtt az ilyen megnyilvánulás csúnya, szégyen.)

Óvodánkban a véleménynyilvánítás szabadságát erősítjük, ám annak kifejezési formáit kommunikációs nevelésünk fontos feladatának tekintjük.

Kortárs csoport-gyermek kapcsolat

Két éves kor táján a gyermek már nem kötődik annyira a szülőkhöz, mint az azt megelőző időszakban. A gyermek érdeklődése más személyekre is kiterjed, és fontossá válnak a társak.

A gyermek **én tudata kialakul**, legfőbb tevékenysége a játék. Szociális kapcsolatai a játék folyamán fejlődnek az egymás mellett játszástól az óvodáskor végére kialakult szabályjátékig.

A kortárs csoport rendkívül fontos a gyermek életében és **fontos a csoportban elfoglalt helye is**. Egész sor viselkedési formát tanulnak meg és gyakorolnak be, a kortárs gyermekekkel együtt lenni örömforrás számukra.. Kapcsolataik jellemzője, hogy viselkedésük és konfliktuskezelésük megegyezik a cigány felnőttekével (utánzásos tanulás): hirtelen indulatokkal rendelkeznek, hangosak, melynek eredménye a tettelegességig is fajulhatna. Ezért fontos, hogy megtanítsuk, hogyan tudnak úrrá lenni indulataikon, hogyan oldhatják meg problémáikat zökkenőmentesen. A drámajáték ezért kiemelt szerepet tölt be a nevelés folyamán óvodánkban.

Kapcsolattartás a szociális szféra intézményeivel:

- Önkormányzat/intézmény fenntartó
- Gyámhivatal
- Közművelődési Iroda
- Nevelési Tanácsadó
- Gyermekjóléti Szolgálat
- Családsegítő
- Kisebbségi Önkormányzat

- Gyermekorvos
- Védőnői szolgálat
- Egyház
- Civil szervezetek / Reményteljes Ember Alapítvány, Reménység Háza Alapítvány/
- És egyéb gyermekeket ellátó intézmények

- Egyéni és csoportos gyermekfoglalkozások szervezése a hátrányok csökkentése érdekében.
- Továbbképzéseken, tanfolyamokon szakmai konferenciákon való részvétel.
- Szabadidős programok tervezése, szervezése és lebonyolítása.
- Együttműködés a tantestület tagjaival és az intézmény dolgozóival.
- Az óvodából és az iskolából kikerült gyerekek beilleszkedésének nyomon követése.
- Iskolai, óvodai háziversenyek szervezése, lebonyolításában való részvétel.

A Kárpát-medence magyar és cigány nyelvű intézményei közötti oktatási tér kialakítása érdekében az óvoda és a külhoni óvodákkal kapcsolat építésre törekszik és – lehetőségei szerint- szakmai kapcsolatot tart fenn.

Gyermekvédelem

Valamennyi pedagógus közreműködik a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok ellátásában, a gyermekek fejlődését veszélyeztető körülmények megelőzésében, feltárásában, megszüntetésében. E tevékenység kiterjed a foglalkozásokra és a foglalkozásokon kívüli területekre egyaránt.

Ez a legszorosabb együttműködést feltételezi a családdal, a tehetségek fejlesztésével foglalkozó intézményekkel és a szakemberekkel.

Az óvodában a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok segítésére gyermek- és ifjúságvédelmi felelős tevékenykedik.

A gyermekvédelmi munkatervet az intézmény céljának figyelembevételével állítottuk össze, mely a 3 – 7 éves korosztály oktatása – nevelése, felzárkóztatása, differenciált fejlesztése. Az évisméltés miatt speciális problémák kezelése, a 7 évnél idősebb gyerekeknél.

Cél: Tanoda beindítása a cigány nemzetiségi óvoda működése, módszertani bázissá alakulása.

célok:

- prevenció,
- együttműködés külső szervezetekkel,
- az esetleges juttatásokra javaslattétel, elosztása, alapelveinek és eljárási rendjének meghatározása.

főbb feladatok:

- Felmérés készítése a gyerekek szociális helyzetéről, áttekinthető nyilvántartás vezetése a mindenkori hatályos adatvédelmi törvény és az Etikai Kódex elveinek betartásával.
- A hátrányos helyzet (Közoktatási Törvény 121.§ 1. bekezdés 11. pontja) és a veszélyeztetettség feltérképezése, megszüntetése érdekében eljáró intézményekkel, és azok szakembereivel, valamint civil szervezetekkel.
- Egyéni esetkezelés.
- A hátrányos helyzetű és veszélyeztetett gyerekek esélyegyenlőségének biztosítása, különös tekintettel az etnikumhoz tartozó gyerekekre.
- A gyermekek és a családok életének alaposabb megismerése céljából családlátogatások, környezettanulmányok készítése, különböző vizsgálatok végzése /pl. szociometria, családrajz, felmérések, kérdőívek stb./.
- Fejlesztő foglalkozások
- Tanköteleseket érintően hiányzások jelentése a pedagógusok jelzése alapján

Folyamatos feladatok:

A gyermekek körében

- Felzárkóztató tehetséggondozó foglalkozások tervezése, együttműködve az intézmény fejlesztőpedagógusaival.
- A változások nyomon követése.

- A problémákhoz, szükségletekhez igazodó intézményekhez, szakemberekhez irányítani a klienseket.
- Egyéni beszélgetés, rajzoltatás.
- Szabadidős programok szervezése, lebonyolítása.
- Felvilágosító, ismeretterjesztő munka (bűnözővé válás megelőzése, áldozattá illetve sértetté válás megelőzése) szituációs játékok, egyéni beszélgetések segítségével.
- Tanköteles gyermekek rendszeres óvodába járásának nyomon követése.
- Igény szerint szakemberek bevonásával tájékoztató előadások szervezése, a szülőknek pl.: iskolaérettséggel kapcsolatos előadás pszichológus részvételével.
- A veszélyeztetett és hátrányos helyzetű gyermekek felmérése az osztályfőnök illetve az óvodapedagógusok közreműködésével. Nyilvántartásba vétel, a veszélyeztetett illetve hátrányos helyzet típusának mérlegelése, ez alapján a további teendőkre javaslattétel.
- Általános prevenciós tevékenységek az intézményt körülvevő szociális, társadalmi környezet függvényében.
- Minden esetben a gyermekek érdekeinek képviselője.

a szülők körében

- Szülői értekezleteken való részvétel, családlátogatások.
- Felmérések, kérdőívek készítése.
- Együttműködés, szemléletformálás.
- Kapcsolattartás.
- Információ áramoltatás.
- Továbbképzésre, önképzésre motiválás.
- Tanácsadás.
- Szakirodalom ajánlása.
- A pedagógiai munka segítése.

pedagógusok körében:

- Részvétel az értekezleteken, megbeszéléseken.

- Együttműködés, szemléletformálás.
- Kapcsolattartás.
- Információ áramoltatás.
- Továbbképzésre, önképzésre motiválás.
- Tanácsadás.
- Szakirodalmak ajánlása.
- A pedagógiai munka segítése.

önálló feladatok:

- Szakirodalmak gyűjtése, tanulmányozása, ajánlása.
- Konferenciákon /pl.: gyermekvédelmi konferencia, roma pedagógiai konferencia stb./ való részvétel.
- Előadásokon, tovább képzéseken való részvétel stb.
- A törvényi változások figyelemmel követése, aktualizálása a mindennapi munkában.

Pedagógiai Programunk Tematikus terve

A gyermek tevékenységekben megnyilvánuló fejlődéséhez szükséges időkereteket a mindennapokban biztosítjuk. A gyermek együttműködő képességét, feladattudatát fejlesztő, növekvő időtartamú (5-35 perces) csoportos foglalkozások tervezésével, szervezésével valósulnak meg.

Óvodai nevelésünk csak a jóváhagyott pedagógiai program alapján valósulhat meg és a teljes óvodai életet magába foglaló tevékenységek keretében szervezhető meg, az óvodapedagógus feltétlen jelenlétében és közreműködésével.

Húsvét

Segített az Isten elérni a Húsvétot, éadjük el még számos esztendőben szerencsével, erővel, egészséggel, jókedvvel, jobb móddal mint most. Békét, jókedvet adjon az Isten, gyerekeitekkel együtt, jó embereitekkel együtt. Adjon az isten nektek békés ünnepet!

Patradyi

Zhutisardas o Del te resas e Patradyi, te resas la inke ande bute bershende baxtyasa, zorasa, sastyimasa, vojasa, majlashe modosa sar akanak. Pacha, voja te del o Del, tumare shavorenca kethane, haj tumare lashe manushenca kethane. Te del o Del tumen pachaslo baro dyes!

Köszönési szokások

Érkezéskor mondják:

Devlesa rakhav tumen! Istennel talállok benneteket!

Lashoj tyo dyes! Jó napot!

Lashoj tumaro dyes! Jó napot adjon az Isten!

Baxtali detehara! Szerencsés reggelt!

Lashi ratyi te del o Del! Jó estét adjon az isten!

Válaszok a köszönésre:

Te del o Del! Adja az Isten!

Del antas tut! Isten hozott!

Najis! Köszönöm!

Te del vi tut! Adjon neked is!

Vi tut more! Neked is barátom!

Bax te del o Del! Szerencsét adjon az Isten!

Távozáskor:

Zha Devlesa muro phral! Menj Istennek testvérem!

Ashom dragone Devlesa! Maradjatok istennel!

Del tuma o Del lashi ratyi! Adjon Isten jó éjszakát!

Lasho drom te del o Del! Jó utat adjon az Isten!

But bax te del o Del! Sok szerencsét adjon az Isten!

Te zhuti tumen o Del! Segítsen titeket az Isten!

KISCSOPORT

HÉT	témakörök	Fejlesztési tartalom	Gyermeki tevékenység
1.	Hagyományos cigány köszöntések (folyamatos)	Érkezéskor és távozáskor hallgassák meg, majd ők is alkalmazzák a hagyományos cigány köszöntéseket. T' AVES BAXTALO! (Légy szerencsés! = fiúk) T' AVES BAXTALO! (Légy szerencsés! = lányok) VÁLASZ: T' AVES VI TU! (Légy te is!) T' AVEN VI TUME!	Folyamatosan – az óvodai élet minden napjaiban természetes módon legyen jelen a cigány beszéd is. Alakuljon ki igényük arra, hogy cigány nyelven is köszöntség egymást és a felnőtteket.

		(Legyetek ti is!) T' AVEN BAXTALE! (Legyetek szerencsések!)	
2.	Étkezésekhez kapcsolódó köszöntések (folyamatos)	Étkezéskor hallgassák meg cigányul is a köszöntéseket. Köszönjék meg cigányul, ha kapnak valamit. LASHO APETITO! (Jó étvágyat!) PE TUMARO SASTYIPE! (Egészségetekre!) NAJIS TUKE! (TUMENGE) (Köszönöm neked!(nektek!) XA TUKE! (Egyél!) PI TUKE! (Igyál!) XAN TUMENGE! (Egyetek!)	Figyeljenek a cigány köszöntésre is. Köszönjék meg a jókívánságot és azt is ha kapnak valamit!
3.	ŐSZ: Őszi gyümölcsök	Hallgassák meg az őszi gyümölcsök nevét cigányul is. Próbálkozzanak az utánmondással. FRUKTURI = gyümölcsök PHABAJ = alma ZARZAR = barack DRAKH = szőlő AKHOR = dió AMBROL = körte PRUNYA = szilva	Mondják az óvónő után a szavakat, próbálják azt megtanulni. Keressék meg a cigányul elhangzó gyümölcs képét. Zenehallgatás: Szilvási GFB: DRAKHORENGI JAKHA ANDO DROM: LOLYI PHABAJ
4.	ŐSZ: Őszi zöldségek	Hallgassák meg az őszi zöldségek nevét cigányul is. Próbálkozzanak az utánmondással. ZELIMATURA = zöldségek GILCHA = krumpli SHAX = káposzta	Zenehallgatás: KALYI JAG: PANZH KOLOMPERI ANDE TIGAJA... Verstanulás:

		<p>PIPARKA = paprika PARADAJKA = paradicsom DUDUM= tök PURUM = hagyma SIR = fokhagyma (KOLOMPERA = krumpli)</p>	<p>CHOLI DARÓCZI JÓZSEF: STREJINO</p>
5.	<p>ŐSZ Őszi gyümölcsök zöldségek</p>	<p>Az őszi gyümölcsök, zöldségek nevének ismétlése, a mindennapi játék és tanulási tevékenységekbe építve. Megnevezés utánmondással.</p>	<p>Festés, mintázás, boltos és babaszobai játék. Zenehallgatás: BOTOLÓ: MEGÜTÖM AZ ASZTAL SARKÁT</p>
6.	<p>ŐSZ Őszi időjárás (folyamatos)</p>	<p>Tanulják meg cigányul is az évszak nevét. TOMNA = őSZ TAMNA SI. = Ősz van. AKANAK TOMNA SI. = Most ősz van. Hallgassák meg az óvónőtől az őszi időjárás jellemzőit cigányul is. Próbálkozzanak az utánmondással.</p>	<p>Őszi képek nézegetése, jellemzőinek megbeszélése. Hallgassák meg cigányul is az időjárás jellemzőit a tevékenységek, séták során. Vers: TOMNA Mese: O ROM THAJ E BALVAL</p>
7.	<p>ŐSZ Ismétlés: őszi időjárás, őszi gyümölcsök, őszi zöldségek</p>	<p>Az őszi tanultak ismétlése játéktevékenységbe építve.</p>	<p>Babaszobai játék. Boltos játék. Képességfejlesztő játékok, pl.: párosítók, memóriajátékok, stb. Rajzolás, festés, mintázás. Vers: CHOLI</p>

			DARÓCZI JÓZSEF: PITYAL O BRISHIND
8.	KÖZVETLEN ÓVODAI KÖRNYEZET A csoport tárgyai	Ismerje meg néhány csoportszobai tárgy nevét cigányul. Mondja az óvónő után. SKAMIN = szék MESALYA = asztal VUDAR = ajtó FELYASTRA = ablak PATO = ágy COLO = szőnyeg GLINDA = tükör	Zenehallgatás: PARNO GRAST: Ablakomba besütött a holdvilág Mozgásos játék: a megnevezett tárgy megkeresése A megnevezett tárgy színezése. Párosító és memória játék.
9.	Egyszerű utasítások (folyamatos)	Hallgasson meg és hajtson végre egyszerű utasításokat. Az utasítások megértését kezdetben játékos jelzésekkel kísérve. AN KHATE! = Hozd ide! BESH TELE! = Ülj le! TORDYU OPRE! = Állj fel! AV KHATE! = Gyere ide! ZHA KHOTE! = Menj oda! PASHLYU TELE! = Feküdj le! XA TUKE! = Egyél! PI TUKE! = Igyál! SHUN KHATE! = Hallgass ide! DIKH KHATE! = Nézz ide!	Mozgásos játékok az óvodai élet mindennapjaiba építve Daltanulás: CHORE ROMA
10.	Berendezési tárgyak, utasítások (folyamatos)	Hallgasson meg egyszerű utasításokat cigány nyelven a megértést mutogatással is segítve szükség szerint. BESH TELE PO SKAMIN! = Ülj le a székre! BESH TELE PO COLO! = Ülj le a	Mozgásos játékok az óvodai élet mindennapjaiba építve. Daltanulás:

		szőnyegre! PASHLYU TELE PO PATO! = Feküdj le az ágyra! PUTER O VUDAR! = Nyisd ki az ajtót! AN KHATE O SKAMIN! = Hozd ide a széket!	TE SI TUKE Mese: SAR KERDAS O BALISHO KHER
11.	Ételek: (folyamatos) Tízórai és uzsonna ételek	Hallgassák meg a leggyakrabban fogyasztott ételek nevét cigányul is. Próbálkozzanak az utánmondással. THUD = tej KOLAKO = kalács KIFLA = kifli MANRO = kenyér CHILALO MANRO = vajjas kenyér CHIKENALO MANRO = zsíros kenyér BOKOLYI = pogácsa KIRAL = sajt, túró PAJI = víz	Zenehallgatás, daltanulás: AMARO SUNO: Belebolondultam magába Étkezések babaszobai és boltos játék keretében. Mondóka kislányoknak: CINI CINI SHEJ SOM ME. Verstanulás: CHOLI: ASHEN ASHEN SHAVORALE
12.	Ételek: (folyamatos) Ebéd ételek	Hallgassák meg a leggyakrabban fogyasztott ételek nevét cigányul is. Próbálkozzanak az utánmondással. PHERDE SHAX = töltött káposzta ZUMI = leves CHUSPAJZO = főzelék MAS = hús PERKELTO = pörkölt GILCHA = krumpli XUMER = tészta VOREZO = rizs	Étkezések babaszobai játék keretében. Mesehallgatás: (cigányul, magyarul) CHOKO BACHI Zenehallgatás: Szilvási GFB: A pásztói halastó

		MASHO = hal	
13.	TÉL Télapóvárás	Ismerjék meg a Télapó nevét cigányul is. JIVENDESKO DAD SO ANEL O JIVENDESKO DAD? = Mit hoz a Télapó? GUGLO = cukrot CHOLIVO = csokit AKHOR = diót Ismert Télapó dal tanulása cigányul.	Daltanulás: TELEPEREL PARNO JIV Zenehallgatás: Suttog a fenyves (cigány nyelven)
14.	TÉL és téli időjárás (folyamatos)	Tanulják meg az évszak nevét cigányul. JIVEND JIV = hó JIVEND SI AKANAK. = Tél van most. SHIL SI. = Hideg van. DEL O JIV. = Esik a hó. JIVUNO MANUSH. = Hóember.	A tél és a téli időjárás megfigyelése, jellemzőinek megnevezése cigányul. Képek nézegetése, készítése.
15.	TÉL Karácsony	Ismerjék meg cigány nyelven is a Karácsony szót és a Karácsony legfontosabb jelképeit. KRECHUNO = Karácsony KRECHUNOSKO KASHT = Karácsonyfa DISO = dísz MEMELYI = gyertya	Karácsonyi készülődés közben hallják a Karácsony és jelképeinek megnevezését. Rajzolás, festés, mintázás, vágás, ragasztás, díszek készítése. Vershallgatás: Karácsonyi köszöntő (cigányul, magyarul)
16.	TÉL Karácsony	Karácsonyi dalok hallgatása és tanulása cigány nyelven is. Karácsonnyal kapcsolatos zenei és mondóka anyag hallgatása.	Zenehallgatás: Bari Károly gyűjtése = karácsonyi dalok, köszöntők

			Daltanulás: KRECHUNO SI, KRECHUNO SI...
17.	TÉL Újév	Hallgassák meg az év és az újév elnevezését cigányul is. Ismerjék meg az év egységeit cigány nyelven is. Próbálkozzanak utánmondással. BERSH = év SHON = hónap KURKO = hét DYES = nap NYEVO BERSH = újév	Beszélgetés, képolvasás, képek keresése. Rajzolás, festés, mintázás. Verstanulás: NYEVO BERSH Vershallgatás: Újévi köszöntő (cigányul, magyarul)
18.	TÉL Újév: hónapok	Hallgassák meg cigányul is a hónapok nevét, próbálkozzanak az utánmondással! JANUARI, FEBRUARI, MARCIUSHI, APRILISHI, MAJUSHI, JUNIUSHI, JULIUSHI, AUGUSTUSHI, SEPTEMBERI, OKTOBERI, NOVEMBERI, DECEMBERI	Daltanulás: NANORI Zenehallgatás: KALYI JAG: NAJMA VOJA Balogh József: Botoló In: VRANA MAMI
19.	TÉL Újév (folyamatos)	Ismerjék meg a napok nevét cigányul is! LUJA = hétfő MARCI = kedd TETRADYI = szerda ZHOJA = csütörtök PARASHTUJ = péntek SAVATO = szombat KURKO = vasárnap	Daltanulás: CHORO JOKA Zenehallgatás: KALYI JAG: LASHI LUMA Balogh József: Egyszer – kétszer in: VRANA MAMI
20.	TÉL Újév Napszakok és napszakoknak	Ismerjék meg a napszakokat és a napszaknak megfelelő köszönéseket. Próbálkozzanak az utánmondással. DETEHARA = reggel	Segédanyag nézegetése (napszakok) Az óvoda

	megfelelő köszönések (folyamatos)	<p>ANGLA O MIZMERI = délelőtt</p> <p>MIZMERI = dél</p> <p>PALA O MIZMERI = délután</p> <p>RATYI = este</p> <p>LASHO DYES! = Jó napot!</p> <p>LASHI DETEHARA! = Jó reggelt!</p> <p>LASHI RATYI! = Jó estét!</p>	<p>mindennapi tevékenységei közben a napszakok megnevezése. Mit csinálunk reggel, délben, délután, stb?</p> <p>Zenehallgatás: Palya Bea – Balogh József: Kérető dal PARNO GRAST: Vagyok, vagyok, asszony nélkül vagyok...</p>
21.	CSALÁD	<p>Ismerjék meg a családtagok nevét cigányul is. Tudják megmutatni a képen a cigányul megnevezett családtagot. Tanulják meg a legszorosabban családba tartozó személyek nevét.</p> <p>FAMILIJA = család</p> <p>PAPO = nagypapa</p> <p>DAD = apa</p> <p>SHAVO = fiú</p> <p>PHRAL = testvér (fiú)</p> <p>MAMI = nagymama</p> <p>DEJ = anya</p> <p>SHEJ = lány</p> <p>PHENY = testvér (lány)</p> <p>ROMNYI = asszony, feleség</p> <p>ROM = cigány, férj</p>	<p>Zenehallgatás: TERNIPE: BIJAV</p> <p>Képeskönyv, képnézegetés. Párosító, memória játék a családtagok megnevezésével. Babaszobai családjáték.</p>
22.	CSALÁD Bemutakozás	<p>Mutatkozzon be cigányul is, tanuljon meg adekvát választ adni a</p> <p>KON SAN? (Ki vagy?)</p> <p>MA SIM O/E... Én vagyok ... és a</p>	<p>Zenehallgatás: Ízelítő a beás népzeneből: KANIZSA CSILLAGAI:</p>

		<p>SO SI TYO ANAV? (Mi a neved?)</p> <p>MURO ANAV SI ... (Az én nevem...)</p> <p>Kérdésekre. Mutakozzon be teljes névvel és keresztnévvel is.</p>	<p>Három lábasom volt nékem...</p> <p>(S-ÁM A VUTU TRIJ TIGAJÉ)</p> <p>Zöld az erdő, száraz a bükk (FRUNZ VERGYÉ FÁG USZKÁT)</p>
23.	<p>CSALÁD</p> <p>A család és a családtagok tevékenységei</p>	<p>Ismerjék meg a</p> <p>SO KEREL? (Mit csinál?)</p> <p>Kérdést és néhány igével válaszolják is meg a kérdést.</p> <p>BESHEL = ül, lakik</p> <p>ZHAL = megy</p> <p>TORDYOL = áll</p> <p>PEL = iszik</p> <p>XAL = eszik</p> <p>PASHLYOL = fekszik</p> <p>SOVEL = alszik</p>	<p>Zenehallgatás:</p> <p>Ízelítő a beás népzeneből:</p> <p>KANIZSA</p> <p>CSILLAGAI:</p> <p>Gyere ki hát a kunyhából.. (JESJ ÁFÁRA DIN KULYIBA)</p> <p>Te kány mit gondoltál (SJARA NYAGRA SJ-ÁJ GINGYIT)</p> <p>Mozgásos játék: SO KEREL?</p>
24.	<p>KÖZVETLEN ÓVODAI KÖRNYEZET</p> <p>A csoportszoba tárgyai</p>	<p>Ismerjék meg cigányul a csoportszoba tárgyainak a nevét is. Ismerjék fel azokat szövegkörnyezetbe helyezve is.</p> <p>BABUKA = baba</p> <p>AUTOVO = autó</p> <p>KENYVA/GINADYI = könyv</p> <p>SHILAVA/MOTURA = seprű</p> <p>LAPATA = lapát</p> <p>LULUDYI = virág</p> <p>Értsék meg az</p>	<p>Mindennapi tevékenységek közben megnevezése a tárgyaknak.</p> <p>Babaszobai játék során megnevezés.</p>

		AN KHATE O/E... Hozd ide... felszólítást!	
25.	KÖZVETLEN ÓVODAI KÖRNYEZET Az étkezés eszközei (folyamatos)	Hallgassák meg cigányul is az étkezéshez szükséges eszközök nevét. PIRI = fazék TIGAJA = lábas CHARO = tál TEJARI = tányér TAXTAJ = pohár ROJ = kanál FURKA = villa SHURI = kés	Mondóka tanulás: ANDO CHARO SI BUT ANRO Zenehallgatás: PANZH KOLOMPERI ANDE TIGAJA Babaszobai játék. Étkezések során megnevezés.
26.	ÁLLATOK Házi és ház körül élő állatok <i>Szárnyasok</i>	Cigányul is hallgassák meg a háziszárnyasok nevét. Néhány nevét jegyezzék meg. KHANYI = tyúk BASHNO = kakas PAPINY = liba RACA = kacsa LUTUJ = pulyka GULUMBO = galamb PULYO = csibe Hallgassanak mondókát, verset, mesét állatokról cigány nyelven is. Tanuljanak meg egy rövid dalt és verset cigány nyelven is.	Daltanulás: ZHAL E RACA Verstanulás: SO PHENEL? A tanult állatok nézegetése, keresése képen, könyvben. Párosító memóriajáték. Építés: baromfiudvar építése (megnevezés)
27.	ÁLLATOK Házi és ház körül élő állatok	Hallgassátok meg cigányul is az állatok nevét, néhányat jegyezzenek meg és nevezzenek meg. Ismerjenek rá szövegkörnyezetben is. MUCA = macska GRAST = ló	Verstanulás: SO PHENEL? Mondóka kisfiúknak: ME SOM O CINO SHAVO

		<p>KHURO = csikó GURUVNYI = tehén BAKRO = birka BUZNO = kecske BALO = disznó BALISHO = malac MAGARI = szamár SHOSHOJ = nyúl ZHUKEL = kutya</p> <p>Hallgassanak mondókát, verset, mesét állatokról cigány nyelven is. Tanuljanak meg egy rövid dalt és verset állatokról.</p>	<p>Vershallgatás: Weöres Sándor: Kutyatár (magyarul és cigányul) Paripám csodaszép pejkó (magyarul, cigányul) CHOLI: O PHURO (cigányul, magyarul)</p> <p>Memória játék, párosító Építés: ól, istálló Állatok csoportosítása.</p>
28.	<p>ÁLLATOK Ház körül és mezőn élő állatok</p>	<p>Hallgassák meg cigányul is az állatok nevét, néhányat jegyezzenek meg és nevezzenek meg. Ismerjenek rá szövegkörnyezetben is.</p> <p>SHIMIJAKO = egér PEKENUCA = ürge BUVERO = csiga PAPARUGA = pillangó ZHAMBÁ = béka RABICA = fecske SAP = kígyó</p> <p>Hallgassanak verset, mesét állatokról cigány nyelven is. Tanuljanak meg egy rövid verset és dalt állatokról.</p>	<p>Zenehallgatás: PARNO GRAST: Ürge van a ... SZILVÁSI GFB: kígyóballada</p> <p>Könyv, képnézegetés: tanult állatok megkeresése.</p> <p>Párosító memória játék.</p>
29.	<p>TAVASZ Tavaszi időjárás (folyamatos)</p>	<p>Tanulják meg az évszak nevét cigányul is.</p> <p>PRIMAVARA = tavasz AKANAK PRIMAVARA SI. = Most tavasz van.</p>	<p>Verstanulás: PRIMAVARA Tavaszi képek nézegetése, egyszerű képolvadási</p>

		Jellemezzék az időjárást segítséggel.	feladatok.
30.	TAVASZ Húsvéti készülődés	Tanulják meg cigányul a húsvét nevét. PATRADYI = Húsvét AKANAK PATRADYI SI. = Most húsvét van. Hallgassák meg cigányul a húsvéti ünnep jelképeit is. ANRO = tojás SHOSHOJ = nyúl PATRADYAKO ANRO = húsvéti tojás PATRADYAKO SHOSHOJ = húsvéti nyúl PATRADYAKO VERSHO = húsvéti vers Tanuljanak meg egy rövid húsvéti verset cigányul is.	Verstanulás: PATRADYAKO VERSHO Tojáskereső játék Húsvéti tojások színezése. Vershallgatás: Húsvéti köszöntő (cigányul, magyarul) Meshallgatás: (cigányul, magyarul) O SHOSHOJ THAJ O RISH.
31	TESTRÉSZEK A fej és a fej részei (folyamatos)	Ismerkedjenek a testrészek cigány elnevezésével. Utánmondással nevezzék meg azokat. SHERO = fej KAN = fül JAKH = szem MUJ = száj NAKH = orr KORR = nyak VUSHT = ajak DAND = fog SHIB = nyelv BAL = haj	Mozgásos játékok. Testnevelés. Öltözködés közben a testrészek megnevezése. Zenehallgatás: SZILVÁSI GFB: Ha megfogom az ördögöt
.32.	TESTRÉSZEK (folyamatos)	Ismerkedjenek a testrészek cigány elnevezésével. Utánmondással nevezzék meg azokat. PER = has DUMO = hát	Mozgásos játékok. Testnevelés Öltözködés. Tisztálkodás közben a testrészek

		<p>VAST = kéz MUSI = kar PUNRO = láb CHANG = térd KOCH = boka</p>	megnevezése.
33.	ÁLLATKERTBEN	<p>Hallgassák meg és próbálják megtanulni az állatkerti állatok nevét cigányul is.</p> <p style="text-align: center;">ANDE PEDONGI BAR</p> <p style="text-align: center;">Állatkertben</p> <p>RISH = medve HULYO = bagoly HILPA = róka RUV = farkas MAJMO = majom ELEFANTO = elefánt ZHIRAFO = zsiráf LEVO = oroszlán BALAJAKI ZHAMBÁ = teknősbéka</p>	<p>Állatkerti látogatás során hallják a vad illetve vadon élő állatok nevét is. Ismerjék fel és nevezzék meg az állatokat képekről is. Párosító memória játék közben is ismerjék meg és nevezzék meg az állatokat.</p> <p>Kifestő: ANDO ZOOPARKO Hallgassák meg cigányul a kifestőben szereplő verseket a vadállatokról.</p>
34.	ANYÁAKNAPI KÉSZÜLŐDÉS	<p>Ismerkedjenek meg cigányul az anyák napja kifejezéssel és az anyák napjához tartozó jelképekkel.</p> <p>DEJANGO DYES = anyák napja LULUDYI = virág JILO = szív</p> <p>Tanulják meg azokat!</p>	<p>Verstanulás: PE DEJANGO DYES. (DE SHUKAR SAN LULUDYORI)</p>
35.	AZ UTCÁN	<p>Hallgassák meg cigányul az utcán található legjellemzőbb épületek,</p>	<p>Séták során a természetes</p>

		<p>építmények, járművek nevét. Néhányat próbáljanak megjegyezni.</p> <p>VULYICA = utca</p> <p>KHER = ház</p> <p>DROM = út</p> <p>AUTOVO = autó</p> <p>BUSO = busz</p> <p>ROTALYI = kerékpár</p> <p>KHANGERI = templom</p> <p>FOROSKO KHER = városháza</p> <p>BOLTA = bolt</p> <p>FLAKO = zászló</p> <p>PARKO = park</p> <p>ÓVODA = óvoda</p> <p>SHKOLA = iskola</p>	<p>környezetben megismeri a tanult szavakat.</p> <p>Képeskönyv, képnézegetés.</p> <p>Egyszerű képolvasási feladat utánmondással.</p> <p>Memóriajáték.</p> <p>Utca építése.</p> <p>Zenehallgatás:</p> <p>GELEM, GELEM</p> <p>LUNGONE</p> <p>DROMENCA</p>
36.	A BOLTBAN	<p>Ismerkedjenek meg néhány boltban kapható termék nevével. Hallgassák meg, hogy kell kérni cigányul a termékeket, és hogy illik megköszönni a kapott árut.</p> <p>ANDEJ BOLTA</p> <p>A boltban</p> <p>BIKNARI = eladó</p> <p>BIKNARICA = eladónő</p> <p>MANRO = kenyér</p> <p>THUD = tej</p> <p>KONZERVO = konzerv</p> <p>GOJ = kolbász</p> <p>KIRAL = sajt, túró</p> <p>GUGLO = cukor</p> <p>ANRO = tojás</p> <p>ARO = liszt</p> <p>LON = só</p> <p>PIPERI = bors</p>	<p>Boltos játék</p> <p>Képek nézegetése, megnevezése.</p> <p>Festés, rajzolás, mintázás.</p>

37.	RUHADARABOK	<p>Hallgassák meg a ruhadarabok nevét cigányul is és néhányat tanuljanak meg.</p> <p>GAD = ing</p> <p>GADA = ruha</p> <p>VIZITKA = blúz</p> <p>KALCA = nadrág</p> <p>COXA = szoknya</p> <p>KETRINCA = kötény</p> <p>DIKHLO = kendő</p> <p>KOLOPO = kalap</p> <p>PAPUCHA = cipő</p> <p>SHLYAPPI = papucs</p>	<p>Öltözködő játék során vegye fel a megnevezett ruhadarabot.</p> <p>Párosító memória játék.</p> <p>Színezés utasítás alapján.</p> <p>Daltanulás: KANA SOMAS TERNO SHAVO</p> <p>Zenehallgatás: MURI KALCA KOCHAKENCA</p> <p>Daltanulás: LOLYI COXA BALAJI Babaöltöztetés.</p>
38.	ERDŐBEN	<p>Ismerkedjenek meg néhány erdőben élő állat és erdőhöz kötődő növény nevével cigányul.</p> <p>ANDO VESH</p> <p>Erdőben</p> <p>VESH = erdő</p> <p>KASHT = fa</p> <p>CHAR = fű</p> <p>BURACA = gomba</p> <p>CHIRIKLYI = madár</p> <p>KRIPIVARA = őz</p> <p>CHERBO = szarvas</p> <p>BRUNYA = gesztenye</p> <p>DZHINDZHON = makk</p>	<p>Erdei kirándulás során természetes környezetben megnevezni az erdőben található állatokat, növényeket.</p> <p>Képek, képeskönyv nézegetése.</p> <p>Építőjáték.</p> <p>Zenehallgatás: Cigányhymusz:</p>

		JAGER = vadász	Zöld az erdő Mesehallgatás: Cigány és magyar nyelven VARIKANA CHURIKLYA SAMAS (Valamikor madarak voltunk...)
--	--	-----------------------	---

KÖZÉPSŐ CSOPORT

HÉT	Témakörök	Fejlesztési tartalom	Gyermeki tevékenység
1.	Hagyományos cigány köszöntések (folyamatos)	Érkezéskor és távozáskor alkalmazzák kis segítséggel a hagyományos cigány köszöntéseket is. Hallgassanak meg hosszabb köszönéseket is és próbálkozzanak ők is cigány szokás szerint hosszabb köszöntőkkel. T' AVES SASTO THAJ BAXTALO! T' AVES SASTYI THAJ BAXTALYI! (Légy egészséges és szerencsés!) ASH DEVLESA! (Maradj Istennel!) ZHA DEVLESA! (Menj Istennel!) DEVLESA RAKHAV TUMEN! (Istennel talállok titeket!)	Folyamatosan – az óvodai élet minden napjaiban természetes módon legyen jelen a cigány beszéd is. Alakuljon ki igényük arra, hogy cigány nyelven is köszöntsék egymást és a felnőtteket.
2.	Étkezésekhez kapcsolódó köszöntések (folyamatos)	Étkezéskor a cigány köszöntést is hallgassák meg, köszönjék meg a jókívánságot és ha kapnak valamit. LASHO APETITO! (Jó étvágyat!)	Értsék meg a cigány köszöntéseket, váljon igényükké, hogy az is elhangozzon.

		<p>PE TUMARO SASTIPE! (Egészségetekre!)</p> <p>NAJIS TUKE! (TUMENGE) (Köszönöm neked!(nektek!))</p> <p>XA TUKE! (Egyél!)</p> <p>PI TUKE! (Igyál!)</p> <p>XAN TUMENGE! (Egyetek!)</p>	
3.	<p>ŐSZ: Őszi gyümölcsök</p>	<p>Tanulják meg az őszi gyümölcsök nevét cigányul is.</p> <p>FRUKTURI = gyümölcsök</p> <p>PHABAJ = alma</p> <p>ZARZAR = barack</p> <p>DRAKH = szőlő</p> <p>AKHOR = dió</p> <p>AMBROL = körte</p> <p>PRUNYA = szilva</p>	<p>Ismerjék fel a gyümölcsöket cigány megnevezés alapján és mutassák meg.</p> <p>Memória játék a gyümölcsökkel, azok megnevezése.</p> <p>Zenehallgatás: Szilvási GFB: DRAKHORENGI JAKHA ANDO DROM: LOLYI PHABAJ</p>
4.	<p>ŐSZ: Őszi zöldségek</p>	<p>Tanulják meg az őszi gyümölcsök nevét cigányul is.</p> <p>ZELIMATURA = zöldségek</p> <p>GILCHA = krumpli</p> <p>SHAX = káposzta</p> <p>PIPARKA = paprika</p> <p>PARADAJKA = paradicsom</p> <p>DUDUM= tök</p> <p>PURUM = hagyma</p> <p>SIR = fokhagyma</p> <p>(KOLOMPERA = krumpli)</p>	<p>Zenehallgatás: KALYI JAG: PANZH KOLOMPERI ANDE TIGAJA... Verstanulás: CHOLI DARÓCZI JÓZSEF: STREJINO</p>
5.	ŐSZ	Játéktevékenység közben és egyéb	Festés, mintázás,

	Őszi gyümölcsök zöldségek	tevékenységek során is nevezzék meg cigányul a tanult zöldségeket és gyümölcsöket. Próbálkozhatnak, óvónői minta alapján egyszerű mondatokba helyezésükkel.	boltos és babaszobai játék. Zenehallgatás: BOTOLÓ: MEGÜTÖM AZ ASZTAL SARKÁT
6.	ŐSZ Őszi időjárás (folyamatos)	Tudják megnevezni az évszakokat cigányul, rövid mondatokba építve. AKANAK TOMNA SI. (Most ős van.) Segítséggel mondják el az őszi időjárás jellemzőit az aktualitás alapján. LASHI VRAMA SI. Jó idő van. NASUL VRAMA SI. Rossz idő van. PEKEL O KHAM. Süt a nap. CHI PEKEL O KHAM. Nem süt a nap. (CHI) DEL O BRISHIND. (Nem) Esik az eső. PO CHERI NORO SI. Az égen felhő van. (CHI) PHURDEL E BALVAL. (Nem) Fúj a szél. SHIL SI. Hideg van TATYI VRAMA SI. Meleg idő van. MUGJA SI. Köd van.	képek nézegetése, készítése különböző technikákkal. Séta az őszi időjárás megfigyelése, majd megfogalmazása cigányul is. Vers: TOMNA Mese: O ROM THAJ E BALVAL
7.	ŐSZ Ismétlés: őszi időjárás, őszi gyümölcsök, őszi zöldségek	Az őszi tanultak ismétlése játéktevékenységbe építve.	Babaszobai játék. Boltos játék. Képességfejlesztő játékok, pl.: párosítók, memóriajátékok, stb. Rajzolás, festés, mintázás. Vers: CHOLI DARÓCZI JÓZSEF:

			PITYAL O BRISHIND
8.	KÖZVETLEN ÓVODAI KÖRNYEZET A csoport tárgyai	Tanulja meg a legfontosabb berendezési tárgyak nevét. SKAMIN = szék MESALYA = asztal VUDAR = ajtó FELYASTRA = ablak PATO = ágy COLO = szőnyeg GLINDA = tükör SHIFONYI = szekrény POLCO = polc LAMPA = lámpa ZIDO = fal FORHANGO = függöny	Zenehallgatás: PARNO GRAST: Ablakomba besütött a holdvilág Mozgásos játék: a megnevezett tárgy megkeresése A megnevezett tárgy színeztése. Párosító és memória játék.
9.	Egyszerű utasítások (folyamatos)	Értse meg és hajtson végre egyszerű utasításokat. Próbálkozzon ő is ilyen utasítások megfogalmazásával. AN KHATE! = Hozd ide! BESH TELE! = Ül le! TORDYU OPRE! = Állj fel! AV KHATE! = Gyere ide! ZHA KHOTE! = Menj oda! PASHLYU TELE! = Feküdj le! XA TUKE! = Egyél! PI TUKE! = Igyál! SHUN KHATE! = Hallgass ide! DIKH KHATE! = Nézz ide!	Mozgásos játékok az óvodai élet mindennapjaiba építve Daltanulás: CHORE ROMA
10.	Berendezési tárgyak, utasítások (folyamatos)	Értsen meg és hajtson végre egyszerű utasításokat. Segítséggel próbáljon ő is utasításokat megfogalmazni. BESH TELE PO SKAMIN! = Ül le a székre!	Mozgásos játékok az óvodai élet mindennapjaiba építve.

		<p>BESH TELE PO COLO! = Ül le a szőnyegre!</p> <p>PASHLYU TELE PO PATO! = Feküdj le az ágyra!</p> <p>PUTER O VUDAR! = Nyisd ki az ajtót!</p> <p>AN KHATE O SKAMIN! = Hozd ide a széket!</p>	<p>Daltanulás: TE SI TUKE</p> <p>Mese: SAR KERDAS O BALISHO KHER</p>
11.	<p>Ételek: (folyamatos) Tízórai és uzsonna ételek</p>	<p>Folyamatosan jegyezzék meg a leggyakrabban fogyasztott ételek nevét cigányul.</p> <p>Segítséggel válaszolják meg a SO SAX? „Mit eszel?” kérdést.</p> <p>ME XAV O/E... Én eszek ...</p> <p>THUD = tej</p> <p>KOLAKO = kalács</p> <p>KIFLA = kifli</p> <p>MANRO = kenyér</p> <p>CHILALO MANRO = vajás kenyér</p> <p>CHIKENALO MANRO = zsíros kenyér</p> <p>BOKOLYI = pogácsa</p> <p>KIRAL = sajt, túró</p> <p>PAJI = víz</p>	<p>Zenehallgatás, daltanulás: AMARO SUNO: Belebolondultam magába Étkezések babaszobai és boltos játék keretében.</p> <p>Mondóka kislányoknak: CINI CINI SHEJ SOM ME.</p> <p>Verstanulás: CHOLI: ASHEN ASHEN SHAVORALE</p>
12.	<p>Ételek: (folyamatos) Ebéd ételek</p>	<p>Folyamatosan jegyezzék meg a leggyakrabban fogyasztott ételek nevét cigányul.</p> <p>Segítséggel válaszolják meg a SO SAX? „Mit eszel?” kérdést.</p> <p>ME XAV O/E... PHERDE SHAX = töltött káposzta</p> <p>ZUMI = leves</p> <p>CHUSPAJZO = főzelék</p> <p>MAS = hús</p>	<p>Étkezések babaszobai játék keretében.</p> <p>Mesehallgatás: (cigányul, magyarul) CHOKO BACHI</p> <p>Zenehallgatás: Szilvási GFB: A pásztói halastó</p>

		<p>PERKELTO = pörkölt</p> <p>GILCHA = krumpli</p> <p>XUMER = tészta</p> <p>VOREZO = rizs</p> <p>MASHO = hal</p>	
13.	<p>TÉL Télapóvárás</p>	<p>Ismerjék meg a Télapó nevét cigányul is.</p> <p>JIVENDESKO DAD</p> <p>SO ANEL O JIVENDESKO DAD? = Mit hoz a Télapó?</p> <p>GUGLO = cukrot</p> <p>CHOLIVO = csokit</p> <p>AKHOR = diót</p> <p>Ismert Télapó dal tanulása cigányul.</p>	<p>Daltanulás: TELEPEREL PARNO JIV</p> <p>Zenehallgatás: Suttog a fenyves (cigány nyelven)</p>
14.	<p>TÉL és téli időjárás (folyamatos)</p>	<p>Nevezze meg az évszakot cigányul és néhány télre és téli időjárásra vonatkozó szót is tanuljon meg.</p> <p>JIVEND</p> <p>JIV = hó</p> <p>JIVEND SI AKANAK. = Tél van most.</p> <p>SHIL SI. = Hideg van.</p> <p>DEL O JIV. = Esik a hó.</p> <p>JIVUNO MANUSH. = Hóember.</p>	<p>A tél és a téli időjárás megfigyelése, jellemzőinek megnevezése cigányul. Képek nézegetése, készítése.</p>
15.	<p>TÉL Karácsony</p>	<p>Tanulják meg az ünnep nevét és legfontosabb jelképeit cigány nyelven. Találják meg és nevezzék meg a cigány nyelven is ismert szavakat a képeken. Hallgassák meg az óvónőt, hogy beszél a képről cigányul. Minta a képolvadási feladatra.</p> <p>KRECHUNO = Karácsony</p> <p>KRECHUNOSKO KASHT = Karácsonyfa</p> <p>DISO = dísz</p>	<p>Karácsonyi készülődés közben hallják a Karácsony és jelképeinek megnevezését. Rajzolás, festés, mintázás, vágás, ragasztás, díszek készítése.</p> <p>Vershallgatás: Karácsonyi köszöntő</p>

		MEMELYI = gyertya	(cigányul, magyarul)
16.	TÉL Karácsony	Karácsonyi dalok hallgatása és tanulása cigány nyelven is. Karácsonnyal kapcsolatos zenei és mondóka anyag hallgatása.	Zenehallgatás: Bari Károly gyűjtése = karácsonyi dalok, köszöntők Daltanulás: KRECHUNO SI, KRECHUNO SI...
17.	TÉL Újév	Tanulják meg az újév elnevezését cigányul és az év egységeit is. A tanult szavakat ismerjék fel az óvónő által megfogalmazott szövegben is. BERSH = év SHON = hónap KURKO = hét DYES = nap NYEVO BERSH = újév	Beszélgetés, képolvasás, képek keresése. Rajzolás, festés, mintázás. Verstanulás: NYEVO BERSH Vershallgatás: Újévi köszöntő (cigányul, magyarul)
18.	TÉL Újév: hónapok	Tanulják meg cigányul is a hónapok nevét. Ismerjék fel rövid szövegekben is. JANUARI, FEBRUARI, MARCIUSHI, APRILISHI, MAJUSHI, JUNIUSHI, JULIUSHI, AUGUSTUSHI, SEPTEMBERI, OKTOBERI, NOVEMBERI, DECEMBERI	Daltanulás: NANORI Zenehallgatás: KALYI JAG: NAJMA VOJA Balogh József: Botoló In: VRANA MAMI
19.	TÉL Újév (folyamatos)	Tanulják meg a napok nevét cigányul. A tanult szavakat ismerjék fel rövid szöveges megnyilvánulásokban is. Segítséggel tudják megmondani, hogy milyen nap van ma? Pl.: ADYES MARCI SI. (Ma kedd van.) LUJA = hétfő MARCI = kedd	Daltanulás: CHORO JOKA Zenehallgatás: KALYI JAG: LASHI LUMA Balogh József: Egyszer – kétszer in: VRANA MAMI

		<p>TETRADYI = szerda</p> <p>ZHOJA = csütörtök</p> <p>PARASHTUJ = péntek</p> <p>SAVATO = szombat</p> <p>KURKO = vasárnap</p>	
20.	<p>TÉL</p> <p>Újév</p> <p>Napszakok és napszakoknak megfelelő köszönések (folyamatos)</p>	<p>Tanulják meg a napszakot és a napszaknak megfelelő köszönéseket.</p> <p>Segítséggel tudjanak egy-egy jellemző tevékenységet megfogalmazni a napszakokról. Pl.:</p> <p>DETEHARA AVAV ANDEJ ÓVODA. Reggel jövök óvodába.</p> <p>PALA O MIZMERI SOVAV ANDO PATO. = Délután alszok az ágyban.</p> <p>RATYI ZHAV KHERE. = Este megyek haza.</p> <p>DETEHARA = reggel</p> <p>ANGLA O MIZMERI = délelőtt</p> <p>MIZMERI = dél</p> <p>PALA O MIZMERI = délután</p> <p>RATYI = este</p> <p>LASHO DYES! = Jó napot!</p> <p>LASHI DETEHARA! = Jó reggelt!</p> <p>LASHI RATYI! = Jó estét!</p>	<p>Segédanyag nézegetése (napszakok)</p> <p>Az óvoda mindennapi tevékenységei közben a napszakok megnevezése. Mit csinálunk reggel, délben, délután, stb?</p> <p>Zenehallgatás: Palya Bea – Balogh József: Kérető dal PARNO GRAS: Vagyok, vagyok, asszony nélkül vagyok...</p> <p>Képek válogatása napszakonként, csoportosítás, időrendbe rendezés.</p>
21.	<p>CSALÁD</p>	<p>Tanulják meg a család és családtagok nevét, segítséggel vagy utánmondással helyezték el azokat rövid mondatokban.</p> <p>Ismerjék fel a tanult szavakat rövid szöveges megnyilvánulásokban.</p> <p>FAMILIJA = család</p> <p>PAPO = nagypapa</p>	<p>Zenehallgatás: TERNIPE: BIJAV</p> <p>Képeskönyv, képnézegetés. Párosító, memória</p>

		<p>DAD = apa SHAVO = fiú PHRAL = testvér (fiú) MAMI = nagymama DEJ = anya SHEJ = lány PHENY = testvér (lány) ROMNYI = asszony, feleség ROM = cigány, férj</p> <p>Tanuljanak meg néhány jelzöt, hogy azok segítségével jellemezhessek is a családtagokat.</p> <p>PHURO (-i -e) = öreg TERNO (-i -e) = fiatal SHUKAR = szép BARO (-i -e) = nagy CINO (-i -e) = kicsi</p>	<p>játék a családtagok megnevezésével. Babaszobai családjáték.</p>
22.	<p>CSALÁD Bemutatkozás</p>	<p>Mutatkozzon be cigányul is, tanuljon meg adekvát választ adni a</p> <p>KON SAN? (Ki vagy?) MA SIM O/E... Én vagyok ... és a</p> <p>SO SI TYO ANAV? (Mi a neved?) MURO ANAV SI ... (Az én nevem...)</p> <p>Kérdésekre. Mutatkozzon be teljes névvel és keresztnévvel is.</p> <p>Ismerje meg a</p> <p>KON SAN TU? Ki vagy te? KON SI VOJ? Ki ő?</p> <p>Kérdéseket is és segítséggel válaszolja meg!</p> <p>Válaszolja meg a</p> <p>SO SI LESKO/LAKO ANAV? Kérdéseket is.</p>	<p>Zenehallgatás: Ízelítő a beás népzeneből: KANIZSA CSILLAGAI: Három lábasom volt nékem... (S-ÁM A VUTU TRIJ TIGAJÉ) Zöld az erdő, száraz a bükk (FRUNZ VERGYÉ FÁG USZKÁT)</p>

<p>23.</p>	<p>CSALÁD A család és a családtagok tevékenységei</p>	<p>Ismerjék meg a SO KEREL? (Mit csinál?) Kérdést és néhány igével válaszolják is meg a kérdést. BESHEL = ül, lakik ZHAL = megy TORDYOL = áll PEL = iszik XAL = eszik PASHLYOL = fekszik SOVEL = alszik SHILAVEL = sepreget GINAVEL = olvas, számol KIRAVEL = főz UZHAREL = takarít THOVEL = mos KHELEL = táncol, játszik KEREL BUTYI = dolgozik</p>	<p>Zenehallgatás: Ízelítő a beás népzeneből: KANIZSA CSILLAGAI: Gyere ki hát a kunyhádból.. (JESJ ÁFÁRA DIN KULYIBA) Te kány mit gondoltál (SJARA NYAGRA SJ-ÁJ GINGYIT) Mozgásos játék: SO KEREL?</p>
<p>24.</p>	<p>KÖZVETLEN ÓVODAI KÖRNYEZET A csoportszoba tárgyai</p>	<p>Ismerjék meg cigányul a csoportszoba tárgyainak a nevét is. Ismerjék fel azokat szöveggörnyezetbe helyezve is. BABUKA = baba AUTOVO = autó KENYVA/GINADYI = könyv SHILAVA/MOTURA = seprű LAPATA = lapát LULUDYI = virág Értsék meg az AN KHATE O/E... Hozd ide... felszólítást! Segítséggel hosszabb szöveggörnyezetbe helyezve is értsék meg a tárgyak nevét. Pl.: AN KHATE E SHUKAR BABUKA.</p>	<p>Mindennapi tevékenységek közben megnevezése a tárgyaknak. Babaszobai játék során megnevezés.</p>

		Hozd ide a szép babát.	
25.	<p>KÖZVETLEN ÓVODAI KÖRNYEZET</p> <p>Az étkezés eszközei (folyamatos)</p>	<p>Tanulják meg az étkezéshez szükséges eszközök nevét.</p> <p>PIRI = fazék</p> <p>TIGAJA = lábas</p> <p>CHARO = tál</p> <p>TEJARI = tányér</p> <p>TAXTAJ = pohár</p> <p>ROJ = kanál</p> <p>FURKA = villa</p> <p>SHURI = kés</p>	<p>Mondóka tanulás: ANDO CHARO SI BUT ANRO</p> <p>Zenehallgatás: PANZH KOLOMPERI ANDE TIGAJA</p> <p>Babaszobai játék. Étkezések során megnevezés.</p>
26.	<p>ÁLLATOK</p> <p>Házi és ház körül élő állatok</p> <p><i>Szárnyasok</i></p>	<p>Tanulják meg a háziszárnyasok nevét cigányul is.</p> <p>KHANYI = tyúk</p> <p>BASHNO = kakas</p> <p>PAPINY = liba</p> <p>RACA = kacsa</p> <p>LUTUJ = pulyka</p> <p>GULUMBO = galamb</p> <p>PULYO = csibe</p> <p>Hallgassanak mondókát, verset, mesét állatokról cigány nyelven is. Tanuljanak meg egy rövid dalt és verset cigány nyelven is.</p>	<p>Daltanulás: ZHAL E RACA</p> <p>Verstanulás: SO PHENEL?</p> <p>A tanult állatok nézegetése, keresése képen, könyvben.</p> <p>Párosító memóriajáték.</p> <p>Építés: baromfiudvar építése (megnevezés)</p>
27.	<p>ÁLLATOK</p> <p>Házi és ház körül élő állatok</p>	<p>Tanulják meg a háziszárnyasok nevét cigányul is. Foglalják az állatok nevét mondatba, ismerjék fel azokat szövegkörnyezetben is.</p> <p>MUCA = macska</p> <p>GRAST = ló</p> <p>KHURO = csikó</p>	<p>Verstanulás: SO PHENEL?</p> <p>Mondóka kisfiúknak: ME SOM O CINO SHAVO</p> <p>Vershallgatás:</p>

		<p>GURUVNYI = tehén BAKRO = birka BUZNO = kecske BALO = disznó BALISHO = malac MAGARI = szamár SHOSHOJ = nyúl ZHUKEL = kutya</p> <p>Hallgassanak mondókát, verset, mesét állatokról cigány nyelven is. Tanuljanak meg egy rövid dalt és verset állatokról.</p>	<p>Weöres Sándor: Kutyatár (magyarul és cigányul) Paripám csodaszépejkó (magyarul, cigányul) CHOLI: O PHURO (cigányul, magyarul)</p> <p>Memória játék, párosító Építés: ól, istálló Állatok csoportosítása.</p>
28.	<p>ÁLLATOK Ház körül és mezőn élő állatok</p>	<p>Hallgassák meg cigányul is az állatok nevét, néhányat jegyezzenek meg és nevezzenek meg. Ismerjenek rá szövegkörnyezetben is.</p> <p>SHIMJAKO = egér PEKENUCA = ürge BUVERO = csiga PAPARUGA = pillangó ZHAMBÁ = béka RABICA = fecske SAP = kígyó</p> <p>Hallgassanak verset, mesét állatokról cigány nyelven is. Tanuljanak meg egy rövid verset és dalt állatokról.</p>	<p>Zenehallgatás: PARNO GRASZT: Ürge van a ... SZILVÁSI GFB: kígyóballada</p> <p>Könyv, képnézegetés: tanult állatok megkeresése.</p> <p>Párosító memória játék.</p>
29.	<p>TAVASZ Tavaszi időjárás (folyamatos)</p>	<p>Tanulják meg az évszak nevét cigányul is.</p> <p>PRIMAVARA = tavasz AKANAK PRIMAVARA SI. = Most tavasz van. Jellemezzék az időjárást segítséggel.</p>	<p>Verstanulás: PRIMAVARA Tavaszi képek nézegetése, egyszerű képolvadási feladatok.</p>

<p>30.</p>	<p>TAVASZ Húsvéti készülődés Színismeret</p>	<p>Tanulják meg cigányul a húsvét nevét. PATRADYI = Húsvét AKANAK PATRADYI SI. = Most húsvét van. Hallgassák meg cigányul a húsvéti ünnep jelképeit is. ANRO = tojás SHOSHOJ = nyúl PATRADYAKO ANRO = húsvéti tojás PATRADYAKO SHOSHOJ = húsvéti nyúl PATRADYAKO VERSHO = húsvéti vers Tanuljanak meg egy rövid húsvéti verset cigányul is. Színismeret: Tanulják cigányul a színeket. Rövid mondatot alkotva nevezzék meg a húsvéti tojások színeit! LOLO/LOLYI = piros PARNO/PARNYI = fehér KALO/KALYI = fekete GALBENO/GALBENYI = sárga BARNAVO = barna LILAVO = lila ROZAVO = rózsaszín ZELENO = zöld VUNETO = kék</p>	<p>Verstanulás: PATRADYAKO VERSHO Tojáskereső játék Húsvéti tojások színezése. Vershallgatás: Húsvéti köszöntő (cigányul, magyarul) Mesehallgatás: (cigányul, magyarul) O SHOSHOJ THAJ O RISH. Tojáskereső játék. Párosító memória játék. Színezés utasítás szerint.</p>
<p>31</p>	<p>TESTRÉSZEK A fej és a fej részei (folyamatos)</p>	<p>Tanulják meg a fej részeit. SHERO = fej KAN = fül JAKH = szem MUJ = száj NAKH = orr</p>	<p>Mozgásos játékok. Testnevelés. Öltözködés közben a testrészek megnevezése.</p>

		<p>KORR = nyak VUSHT = ajak DAND = fog SHIB = nyelv BAL = haj Utánmondással illesszék mondatba, majd tanulják meg: KADO SI MURO ... KADI SI MURI ... Ez az én ...</p>	<p>Zenehallgatás: SZILVÁSI GFB: Ha megfogom az ördögöt</p>
.32.	TESTRÉSZEK (folyamatos)	<p>Tanulják meg a testrészeket cigányul. PER = has DUMO = hát VAST = kéz MUSI = kar PUNRO = láb CHANG = térd KOCH = boka Utánmondással illesszék mondatba, majd tanulják meg: KADO SI MURO ... KADI SI MURI ... Ez az én ...</p>	<p>Mozgásos játékok. Testnevelés Öltözködés. Tisztálkodás közben a testrészek megnevezése.</p>
33.	ÁLLATKERTBEN	<p>Hallgassák meg és próbálják megtanulni az állatkerti állatok nevét cigányul is. ANDE PEDONGI BAR Állatkertben RISH = medve HULYO = bagoly HILPA = róka RUV = farkas MAJMO = majom ELEFANTO = elefánt ZHIRAFO = zsiráf</p>	<p>Állatkerti látogatás során hallják a vad illetve vadon élő állatok nevét is. Ismerjék fel és nevezzék meg az állatokat képekről is. Párosító memória játék közben is ismerjék meg és nevezzék meg az</p>

		<p>LEVO = oroszlán</p> <p>BALAJAKI ZHAMBÁ = teknősbéka</p>	<p>állatokat.</p> <p>Kifestő:</p> <p>ANDO</p> <p>ZOOPARKO</p> <p>Hallgassák meg cigányul a kifestőben szereplő verseket a vadállatokról.</p>
34.	ANYÁAKNAPI KÉSZÜLŐDÉS	<p>Ismerkedjenek meg cigányul az anyák napja kifejezéssel és az anyák napjához tartozó jelképekkel.</p> <p>DEJANGO DYES = anyák napja</p> <p>LULUDYI = virág</p> <p>JILO = szív</p> <p>Tanulják meg azokat!</p>	<p>Verstanulás:</p> <p>PE DEJANGO DYES. (DE SHUKAR SAN LULUDYORI)</p>
35.	AZ UTCÁN	<p>Hallgassák meg cigányul az utcán található legjellemzőbb épületek, építmények, járművek nevét. Néhányat próbáljanak megjegyezni.</p> <p>VULYICA = utca</p> <p>KHER = ház</p> <p>DROM = út</p> <p>AUTOVO = autó</p> <p>BUSO = busz</p> <p>ROTALYI = kerékpár</p> <p>KHANGERI = templom</p> <p>FOROSKO KHER = városháza</p> <p>BOLTA = bolt</p> <p>FLAKO = zászló</p> <p>PARKO = park</p> <p>ÓVODA = óvoda</p> <p>SHKOLA = iskola</p> <p>Próbálkozzanak segítséggel rövid</p>	<p>Séták során a természetes környezetben megismeri a tanult szavakat.</p> <p>Képeskönyv, képnézegetés.</p> <p>Egyszerű képolvasási feladat utánmondással.</p> <p>Memórijáték.</p> <p>Utca építése.</p> <p>Zenehallgatás:</p> <p>GELEM, GELEM</p> <p>LUNGONE</p> <p>DROMENCA</p>

		mondatok megalkotásával is.	
36.	A BOLTBAN	<p>Ismerkedjenek meg néhány boltban kapható termék nevével. Hallgassák meg, hogy kell kérni cigányul a termékeket, és hogy illik megköszönni a kapott árut.</p> <p style="text-align: center;">ANDEJ BOLTA</p> <p style="text-align: center;">A boltban</p> <p>BIKNARI = eladó</p> <p>BIKNARICA = eladónő</p> <p>MANRO = kenyér</p> <p>THUD = tej</p> <p>KONZERVO = konzerv</p> <p>GOJ = kolbász</p> <p>KIRAL = sajt, túró</p> <p>GUGLO = cukor</p> <p>ANRO = tojás</p> <p>ARO = liszt</p> <p>LON = só</p> <p>PIPERI = bors</p> <p>Játéktevékenység közben alkalmazzák a tanultakat rövid mondatok megalkotásával is. Pl.:</p> <p>ME MANGAV MANRO THAJ THUD</p> <p>= Kérek kenyeret és tejet!</p> <p>Alkalmazzák a hagyományos és napszaknak megfelelő köszönéseket is. segítségével játszanak szituációs játékot, párbeszédet folytassanak gyerekekkel és felnőttel.</p>	<p>Boltos játék</p> <p>Képek nézegetése, megnevezése.</p> <p>Festés, rajzolás, mintázás.</p>
37.	RUHADARABOK	<p>Hallgassák meg a ruhadarabok nevét cigányul is és néhányat tanuljanak meg.</p> <p>GAD = ing</p> <p>GADA = ruha</p>	<p>Öltözködő játék során vegye fel a megnevezett ruhadarabot.</p>

		<p>VIZITKA = blúz KALCA = nadrág COXA = szoknya KETRINCA = kötény DIKHLO = kendő KOLOPO = kalap PAPUCHA = cipő SHLYAPPI = papucs</p> <p>Ismerjék meg és tanulják meg a hagyományoknak megfelelő öltözködés ruhadarabjait. Tudják csoportosítani a férfi és női öltözékek darabjait.</p>	<p>Párosító memória játék. Színezés utasítás alapján. Daltanulás: KANA SOMAS TERNO SHAVO</p> <p>Zenehallgatás: MURI KALCA KOCHAKENCA</p> <p>Daltanulás: LOLYI COXA BALAJI Babaöltöztetés.</p>
38.	ERDŐBEN	<p>Ismerkedjenek meg néhány erdőben élő állat és erdőhöz kötődő növény nevével cigányul.</p> <p style="text-align: center;">ANDO VESH Erdőben</p> <p>VESH = erdő KASHT = fa CHAR = fű BURACA = gomba CHIRIKLYI = madár KRIPIVARA = őz CHERBO = szarvas BRUNYA = gesztenye DZHINDZHON = makk JAGER = vadász</p>	<p>Erdei kirándulás során természetes környezetben megnevezni az erdőben található állatokat, növényeket.</p> <p>Képek, képeskönyv nézegetése. Építőjáték.</p> <p>Zenehallgatás: Cigányhimnusz: Zöld az erdő Mesehallgatás: Cigány és magyar nyelven</p>

			VARIKANA CHURIKLYA SAMAS (Valamikor madarak voltunk...)
--	--	--	--

NAGYCSOPORT

HÉT	Témakörök	Feljesztési tartalom	Gyermeki tevékenység
1.	Hagyományos cigány köszöntések (folyamatos)	Váljon igényükké a hagyományos cigány köszöntések alkalmazása. Önállóan hosszabb köszöntőket is mondjanak. DRAGONE DEVLESA RAKHAV TUMEN! (A drága Istennel talállok benneteket!) TE DEL O DEL BUT BAXT THAJ LASHO SASTYIPE PHRALALE! (Adjon az Isten sok szerencsét és jó egészséget testvéreim!)	Folyamatosan – az óvodai élet minden napjaiban természetes módon legyen jelen a cigány beszéd is. Alakuljon ki igényük arra, hogy cigány nyelven is köszöntsék egymást és a felnőtteket.
2.	Étkezésekhez kapcsolódó köszöntések (folyamatos)	A napos étkezéskor próbálja cigányul is elmondani jókívánságait. Köszönjék meg és azt is, ha kapnak valamit. LASHO APETITO! (Jó étvágyat!) PE TUMARO SASTYIPE! (Egészségetekre!) NAJIS TUKE! (TUMENGE) (Köszönöm neked!(nektek!))	Értsék és alkalmazzák a köszöntéseket, váljon igényükké azok alkalmazása!

		<p>XA TUKE! (Egyél!)</p> <p>PI TUKE! (Igyál!)</p> <p>XAN TUMENGE! (Egyetek!)</p>	
3.	<p>ŐSZ: Őszi gyümölcsök</p>	<p>Tudják az őszi gyümölcsök nevét. próbálják azokat rövid mondatokba foglalni és felismerni nehezebb – óvónő által mondott szövegben. Pl.: KADO SI O AMBROL. = Ez a körte. O AMBROL KHATE SI. = A körte itt van. O AMBROL ZELENO SI. = A körte zöld.</p>	<p>Őszi gyümölcsök festése utasítás alapján. Pl.: O AMBROL ZELENO SI. (A körte zöld.) Zenehallgatás: Szilvási GFB: DRAKHORENGI JAKHA ANDO DROM: LOLYI PHABAJ</p>
4.	<p>ŐSZ: Őszi zöldségek</p>	<p>Tudják az őszi zöldségek nevét. próbálják azokat rövid mondatokba foglalni és felismerni nehezebb – óvónő által mondott szövegben. Pl.: KADO SI E GILCHA. = Ez a krumpli. E PARADAJKA LOLYI SI. = A paradicsom piros. KAJ SI E PIPARKA? = Hol van a paprika?</p>	<p>Zenehallgatás: KALYI JAG: PANZH KOLOMPERI ANDE TIGAJA... Verstanulás: CHOLI DARÓCZI JÓZSEF: STREJINO Képolvasás a segédanyagból: So si pej mesalya? So si ando charo?</p>
5.	<p>ŐSZ Őszi gyümölcsök zöldségek</p>	<p>Ismételjék a tanult zöldségek és gyümölcsök nevét egyszerű mondatba építve játéktevékenységben és/vagy étkezéskor. Pl.: ME MANGAV INKE PHABAJ. (Én kérek még almát.)</p>	<p>Festés, mintázás, boltos és babaszobai játék. Zenehallgatás: BOTOLÓ: MEGÜTÖM AZ</p>

			ASZTAL SARKÁT
6.	ŐSZ Őszi időjárás (folyamatos)	<p>Nevezzék meg önállóan az évszakokat.</p> <p>Tudjanak az őszi időjárásról önállóan is elmondani néhány rövid mondatot.</p> <p>Tudják megnevezni az évszakokat cigányul, rövid mondatokba építve.</p> <p>AKANAK TOMNA SI. (Most ős van.)</p> <p>Segítséggel mondják el az őszi időjárás jellemzőit az aktualitás alapján.</p> <p>LASHI VRAMA SI. Jó idő van.</p> <p>NASUL VRAMA SI. Rossz idő van.</p> <p>PEKEL O KHAM. Süt a nap.</p> <p>CHI PEKEL O KHAM. Nem süt a nap.</p> <p>(CHI) DEL O BRISHIND.</p> <p>(Nem) Esik az eső.</p> <p>PO CHERI NORO SI.</p> <p>Az égen felhő van.</p> <p>(CHI) PHURDEL E BALVAL.</p> <p>(Nem) Fúj a szél.</p> <p>SHIL SI. Hideg van</p> <p>TATYI VRAMA SI. Meleg idő van.</p> <p>MUGJA SI. Köd van.</p>	<p>Időjárás tábla készítése, amelyen az aktuális időjárás ábráit helyezi el és nevezi meg cigányul.</p> <p>Őszi képek nézegetése, jellemzőinek megbeszélése.</p> <p>Hallgassák meg cigányul is az időjárás jellemzőit a tevékenységek, séták során.</p> <p>Vers: TOMNA</p> <p>Mese: O ROM</p> <p>THAJ E BALVAL</p>
7.	ŐSZ Ismétlés: őszi időjárás, őszi gyümölcsök, őszi zöldségek	<p>Az őszelekről tanultak ismétlése játéktevékenységbe építve.</p>	<p>Babaszobai játék.</p> <p>Boltos játék.</p> <p>Képességfejlesztő játékok, pl.: párosítók, memóriajátékok, stb.</p> <p>Rajzolás, festés, mintázás.</p> <p>Vers: CHOLI</p> <p>DARÓCZI JÓZSEF:</p> <p>PITYAL O</p> <p>BRISHIND</p>

8.	<p>KÖZVETLEN ÓVODAI KÖRNYEZET A csoport tárgyai</p>	<p>Tanulja meg a berendezési tárgyak nevét. Próbálja azokat felismerni az óvónő által alkotott mondatokban és segítséggel ő is próbáljon rövid mondatot alkotni, vagy utánmondani.</p> <p>SKAMIN = szék MESALYA = asztal VUDAR = ajtó FELYASTRA = ablak PATO = ágy COLO = szőnyeg GLINDA = tükör SHIFONYI = szekrény POLCO = polc LAMPA = lámpa ZIDO = fal FORHANGO = függöny</p> <p>Pl.: KADO SI O SKAMIN. = Ez a szék. O COLO KHATE SI. = A szőnyeg itt van.</p>	<p>Zenehallgatás: PARNO GRAST: Ablakomba besütött a holdvilág Mozgásos játék: a megnevezett tárgy megkeresése A megnevezett tárgy színezése. Párosító és memória játék.</p>
9.	<p>Egyszerű utasítások (folyamatos)</p>	<p>Tanuljon meg, hajtson végre és maga is fogalmazzon meg egyszerű utasításokat!</p> <p>AN KHATE! = Hozd ide! BESH TELE! = Ülj le! TORDYU OPRE! = Állj fel! AV KHATE! = Gyere ide! ZHA KHOTE! = Menj oda! PASHLYU TELE! = Feküdj le! XA TUKE! = Egyél! PI TUKE! = Igyál! SHUN KHATE! = Hallgass ide! DIKH KHATE! = Nézz ide!</p>	<p>Mozgásos játékok az óvodai élet mindennapjaiba építve</p> <p>Daltanulás: CHORE ROMA</p>
10.	<p>Berendezési</p>	<p>Tanuljon meg, hajtson végre és maga is</p>	<p>Mozgásos játékok az</p>

	tárgyak, utasítások (folyamatos)	fogalmazzon meg egyszerű utasításokat! BESH TELE PO SKAMIN! = Ül le a székre! BESH TELE PO COLO! = Ül le a szőnyegre! PASHLYU TELE PO PATO! = Feküdj le az ágyra! PUTER O VUDAR! = Nyisd ki az ajtót! AN KHATE O SKAMIN! = Hozd ide a széket!	óvodai élet mindennapjaiba építve. Daltanulás: TE SI TUKE Mese: SAR KERDAS O BALISHO KHER
11.	Ételek: (folyamatos) Tízórai és uzsonna ételek	Tanulják meg a leggyakrabban fogyasztott ételek nevét cigányul. Válaszolják meg a SO SAX? Mit eszel? Kérdést óvónői segítség nélkül is. THUD = tej KOLAKO = kalács KIFLA = kifli MANRO = kenyér CHILALO MANRO = vajjas kenyér CHIKENALO MANRO = zsíros kenyér BOKOLYI = pogácsa KIRAL = sajt, túró PAJI = víz	Zenehallgatás, daltanulás: AMARO SUNO: Belebolondultam magába Étkezések babaszobai és boltos játék keretében. Mondóka kislányoknak: CINI CINI SHEJ SOM ME. Verstanulás: CHOLI: ASHEN ASHEN SHAVORALE
12.	Ételek: (folyamatos) Ebéd ételek	Tanulják meg a leggyakrabban fogyasztott ételek nevét! Válaszolják meg a SO SAX? Mit eszel? Kérdést óvónői segítség nélkül is. PHERDE SHAX = töltött káposzta ZUMI = leves	Étkezések babaszobai játék keretében. Mesehallgatás: (cigányul, magyarul) CHOKO BACHI

		<p>CHUSPAJZO = főzelék</p> <p>MAS = hús</p> <p>PERKELTO = pörkölt</p> <p>GILCHA = krumpli</p> <p>XUMER = tészta</p> <p>VOREZO = rizs</p> <p>MASHO = hal</p> <p>Hallgassanak meg az óvónőtől nehezebb étkezéshez kapcsolódó mondatokat is, fedezzék fel benne az ismerős ételek nevét! Pl.:</p> <p>ARATYI KHERE KIRADEM</p> <p>PERKELTO VOREZOSA, ZURALES</p> <p>FAJNO SAS. = Tegnap otthon főztem pörköltöt rizzsel, nagyon finom volt.</p>	<p>Zenehallgatás:</p> <p>Szilvási GFB: A pásztói halastó</p>
13.	<p>TÉL</p> <p>Télapóvárás</p>	<p>Ismerjék meg a Télapó nevét cigányul is.</p> <p>JIVENDESKO DAD</p> <p>SO ANEL O JIVENDESKO DAD? = Mit hoz a Télapó?</p> <p>GUGLO = cukrot</p> <p>CHOLIVO = csokit</p> <p>AKHOR = diót</p> <p>Ismert Télapó dal tanulása cigányul.</p> <p>SO ANEL O JIVENDESKO DAD</p> <p>AMENGE ANDE LESKO GONO? = Mit hoz a Télapó nekünk a zsákjában?</p> <p>ANEL AMENGE... = Hoz nekünk...</p>	<p>Daltanulás:</p> <p>TELEPEREL</p> <p>PARNO JIV</p> <p>Zenehallgatás:</p> <p>Suttog a fenyves (cigány nyelven)</p>
14.	<p>TÉL és téli időjárás (folyamatos)</p>	<p>Nevezze meg az évszakot cigányul.</p> <p>JIVEND</p> <p>Tanuljon meg néhány jellemző dolgot a téli időjárásról cigányul.</p> <p>JIV = hó</p> <p>JIVUNO MANUSH. = Hóember.</p>	<p>A tél és a téli időjárás megfigyelése, jellemzőinek megnevezése cigányul.</p>

		<p>SHIL SI. = Hideg van. DEL O JIV. = Esik a hó. JIVDEL = havazik. PAHO = jég PAHOL = fagy</p> <p>Óvónői segítséggel próbáljon megfogalmazni egyszerű mondatokat a téli időjárásról. (Az őszi időjárásnál tanult ide illő mondatokat is használva.)</p> <p>Fedezze fel az ismerős szavakat az óvónő által alkotott mondatokban is.</p> <p>Pl.:</p> <p>SHIL SI AVRI PHURDEL E BALVAL THAJ VI JUVDEL. = Hideg van kint, fúj a szél és havazik is.</p>	<p>Képek nézegetése, készítése.</p>
15.	<p>TÉL Karácsony</p>	<p>Tanulják meg az ünnep nevét és legfontosabb jelképeit cigányul. Illesszék a szavakat rövid mondatokba. próbálkozzanak egyszerű képolvasási feladattal óvónői minta alapján.</p> <p>Ismerjék fel az óvónő hosszabb cigány nyelvű beszédében is a már tanult szavakat, próbálják értelmezni a mondottakat.</p> <p>KRECHUNO = Karácsony KRECHUNOSKO KASHT = Karácsonyfa DISO = dísz MEMELYI = gyertya</p>	<p>Karácsonyi készülődés közben hallják a Karácsony és jelképeinek megnevezését.</p> <p>Rajzolás, festés, mintázás, vágás, ragasztás, díszek készítése.</p> <p>Vershallgatás: Karácsonyi köszöntő (cigányul, magyarul)</p>
16.	<p>TÉL Karácsony</p>	<p>Karácsonyi dalok hallgatása és tanulása cigány nyelven is. Karácsonnyal kapcsolatos zenei és mondóka anyag hallgatása.</p>	<p>Zenehallgatás: Bari Károly gyűjtése = karácsonyi dalok, köszöntők</p> <p>Daltanulás:</p>

			KRECHUNO SI, KRECHUNO SI...
17.	TÉL Újév	Tanulják meg az Újév, az év és egységeinek elnevezését cigányul. BERSH = év SHON = hónap KURKO = hét DYES = nap NYEVO BERSH = újév A tanult szavakat ismerjék fel az óvónő által mondott szövegben is. Segítséggel próbálkozzanak rövid mondatok alkotásával maguk is.	Beszélgetés, képolvasás, képek keresése. Rajzolás, festés, mintázás. Verstanulás: NYEVO BERSH Vershallgatás: Újévi köszöntő (cigányul, magyarul)
18.	TÉL Újév: hónapok	Tanulják meg a hónapok nevét cigányul. Ismerjék meg a ANGLA = előtt PALA = után előljáró szavakat, ezek segítségével alkossanak rövid mondatokat. Pl.: ANGLA O FEBRUARI JANUARI SI. Február előtt január van. Próbálják meg a hónapok évszakok szerinti csoportosítását cigányul is. JANUARI, FEBRUARI, MARCIUSHI, APRILISHI, MAJUSHI, JUNIUSHI, JULIUSHI, AUGUSTUSHI, SEPTEMBERI, OKTOBERI, NOVEMBERI, DECEMBERI	Daltanulás: NANORI Zenehallgatás: KALYI JAG: NAJMA VOJA Balogh József: Botoló In: VRANA MAMI
19.	TÉL Újév (folyamatos)	Tanulják a napok nevét cigányul az ANGLA és a PALA segítségével gyakorolják a sorrendiséget is. LUJA = hétfő MARCI = kedd TETRADYI = szerda	Daltanulás: CHORO JOKA Zenehallgatás: KALYI JAG: LASHI LUMA Balogh József:

		<p>ZHOJA = csütörtök</p> <p>PARASHTUJ = péntek</p> <p>SAVATO = szombat</p> <p>KURKO = vasárnap</p> <p>Ismerjék fel a napok nevét rövid szöveges megnyilvánulásokban. Tudják megmondani milyen nap van.</p> <p>csoportosítsák a napokat aszerint, hogy mikor vagyunk óvodában és mikor otthon.</p>	<p>Egyszer – kétszer in:</p> <p>VRANA MAMI</p>
20.	<p>TÉL</p> <p>Újév</p> <p>Napszakok és napszakoknak megfelelő köszönések (folyamatos)</p>	<p>Tanulják meg a napszakok és a napszakoknak megfelelő köszönéseket.</p> <p>Használják azokat biztonsággal.</p> <p>A jellemző tevékenységeket kössék az adott napszakhoz.</p> <p>Segítséggel fogalmazzanak meg rövid mondatokat a napszakokról..</p> <p>DETEHARA = reggel</p> <p>ANGLA O MIZMERI = délelőtt</p> <p>MIZMERI = dél</p> <p>PALA O MIZMERI = délután</p> <p>RATYI = este</p> <p>LASHO DYES! = Jó napot!</p> <p>LASHI DETEHARA! = Jó reggelt!</p> <p>LASHI RATYI! = Jó estét!</p> <p>Tanulják meg a napszakot és a napszaknak megfelelő köszönéseket.</p> <p>Segítséggel tudjanak egy-egy jellemző tevékenységet megfogalmazni a napszakokról. Pl.:</p> <p>DETEHARA AVAV ANDEJ ÓVODA.</p> <p>Reggel jövök óvodába.</p> <p>PALA O MIZMERI SOVAV ANDO</p> <p>PATO. = Délután alszok az ágyban.</p>	<p>Segédanyag nézegetése (napszakok)</p> <p>Az óvoda mindennapi tevékenységei közben a napszakok megnevezése. Mit csinálunk reggel, délben, délután, stb?</p> <p>Zenehallgatás:</p> <p>Palya Bea – Balogh</p> <p>József: Kérető dal</p> <p>PARNO GRAST:</p> <p>Vagyok, vagyok, asszony nélkül vagyok...</p>

		<p>RATYI ZHAV KHERE. = Este megyek haza.</p>	
21.	CSALÁD	<p>Tanulják meg és biztonsággal tudják a család és családtagok nevét, segítséggel és önállóan is állítsanak össze rövid mondatokat.</p> <p>Tudják megmutatni a képen a cigányul megnevezett családtagot. Tanulják meg a legszorosabban családba tartozó személyek nevét.</p> <p>FAMILIJA = család PAPO = nagypapa DAD = apa SHAVO = fiú PHRAL = testvér (fiú) MAMI = nagymama DEJ = anya SHEJ = lány PHENY = testvér (lány) ROMNYI = asszony, feleség ROM = cigány, férj</p> <p>Jelzők segítségével jellemezzék is a család tagjait.</p> <p>PHURO (-i -e) = öreg TERNO (-i -e) = fiatal SHUKAR = szép BARO (-i -e) = nagy CINO (-i -e) = kicsi</p> <p>Nevezzék is meg a családtagokat és magukat.</p> <p>LESKO/LAKO ANAV SI ... Az ő neve ... MURO ANAV SI ... A nevem...</p>	<p>Zenehallgatás: TERNIPE: BIJAV</p> <p>Képeskönyv, képnézegetés. Párosító, memória játék a családtagok megnevezésével. Babaszobai családjáték.</p>

22.	<p>CSALÁD Bemutakozás</p>	<p>Mutatkozzon be cigányul is, tanuljon meg adekvát választ adni a KON SAN? (Ki vagy?) MA SIM O/E... Én vagyok ... és a SO SI TYO ANAV? (Mi a neved?) MURO ANAV SI ... (Az én nevem...) Kérdésekre. Mutakozzon be teljes névvel és keresztnévvel is. Ismerje meg a KON SAN TU? Ki vagy te? KON SI VOJ? Ki ő? Kérdéseket is és segítséggel válaszolja meg! Válaszolja meg a SO SI LESKO/LAKO ANAV? kérdéseket is.</p>	<p>Zenehallgatás: Ízelítő a beás népzeneből: KANIZSA CSILLAGAI: Három lábasom volt nékem... (S-ÁM A VUTU TRIJ TIGAJÉ) Zöld az erdő, száraz a bükk (FRUNZ VERGYÉ FÁG USZKÁT)</p>
23.	<p>CSALÁD A család és a családtagok tevékenységei</p>	<p>Ismerjék meg a SO KEREL? (Mit csinál?) Kérdést és néhány igével válaszolják is meg a kérdést. BESHEL = ül, lakik ZHAL = megy TORDYOL = áll PEL = iszik XAL = eszik PASHLYOL = fekszik SOVEL = alszik SHILAVEL = sepreget GINAVEL = olvas, számol KIRAVEL = főz UZHAREL = takarít THOVEL = mos KHELEL = táncol, játszik</p>	<p>Zenehallgatás: Ízelítő a beás népzeneből: KANIZSA CSILLAGAI: Gyere ki hát a kunyhádból.. (JESJ ÁFÁRA DIN KULYIBA) Te kány mit gondoltál (SJARA NYAGRA SJ-ÁJ GINGYIT) Mozgásos játék: SO KEREL?</p>

		<p>KEREL BUTYI = dolgozik</p> <p>A SO KEREL? kérdést tudják megválaszolni a családtagokhoz kötöten is.</p> <p>Pl.: E DEJ KIRAVEL.</p> <p>Az anya főz.</p> <p>O DAD SOVEL.</p> <p>Az apa alszik.</p> <p>Az ügyesebbek segítséggel próbálkozzanak összetett mondatokat is létrehozni. Pl.:</p> <p>O PAPO SOVEL PO PATO.</p> <p>A nagyapa alszik az ágyon.</p>	
24.	<p>KÖZVETLEN ÓVODAI KÖRNYEZET</p> <p>A csoportszoba tárgyai</p>	<p>Ismerjék meg cigányul a csoportszoba tárgyainak a nevét is. Ismerjék fel azokat szöveggörnyezetbe helyezve is.</p> <p>BABUKA = baba</p> <p>AUTOVO = autó</p> <p>KENYVA/GINADYI = könyv</p> <p>SHILAVA/MOTURA = seprű</p> <p>LAPATA = lapát</p> <p>LULUDYI = virág</p> <p>Értsék meg az</p> <p>AN KHATE O/E...</p> <p>Hozd ide... felszólítást!</p> <p>Segítséggel hosszabb szöveggörnyezetbe helyezve is értsék meg a tárgyak nevét. Pl.:</p> <p>AN KHATE E SHUKAR BABUKA.</p> <p>Hozd ide a szép babát.</p>	<p>Mindennapi tevékenységek közben megnevezése a tárgyaknak.</p> <p>Babaszobai játék során megnevezés.</p>
25.	<p>KÖZVETLEN ÓVODAI KÖRNYEZET</p> <p>Az étkezés eszközei</p>	<p>Tanulják meg az étkezéshez szükséges eszközök nevét.</p> <p>PIRI = fazék</p> <p>TIGAJA = lábas</p>	<p>Mondóka tanulás:</p> <p>ANDO CHARO SI BUT ANRO</p>

	(folyamatos)	<p>CHARO = tál</p> <p>TEJARI = tányér</p> <p>TAXTAJ = pohár</p> <p>ROJ = kanál</p> <p>FURKA = villa</p> <p>SHURI = kés</p>	<p>Zenehallgatás:</p> <p>PANZH</p> <p>KOLOMPERI</p> <p>ANDE TIGAJA</p> <p>Babaszobai játék.</p> <p>Étkezések során megnevezés.</p>
26.	<p>ÁLLATOK</p> <p>Házi és ház körül élő állatok</p> <p><i>Szárnyasok</i></p>	<p>Tanulják meg a háziszárnyasok nevét cigányul.</p> <p>Próbálják a szárnyasok nevét rövid mondatba foglalni.</p> <p>Pl.: O GULUMBO SHUKAR SI. = A galamb szép.</p> <p>KHANYI = tyúk</p> <p>BASHNO = kakas</p> <p>PAPINY = liba</p> <p>RACA = kacska</p> <p>LUTUJ = pulyka</p> <p>GULUMBO = galamb</p> <p>PULYO = csibe</p> <p>Hallgassanak mondókát, verset, mesét állatokról cigány nyelven is. Tanuljanak meg egy rövid dalt és verset cigány nyelven is.</p>	<p>Daltanulás:</p> <p>ZHAL E RACA</p> <p>Verstanulás:</p> <p>SO PHENEL?</p> <p>A tanult állatok nézegetése, keresése képen, könyvben.</p> <p>Párosító memóriajáték.</p> <p>Építés: baromfiudvar építése (megnevezés)</p>
27.	<p>ÁLLATOK</p> <p>Házi és ház körül élő állatok</p>	<p>Tanulják meg a háziállatok nevét cigányul is. Próbálják az állatok nevét rövid mondatba foglalni. Ismerjék fel szövegkörnyezetben is.</p> <p>MUCA = macska</p> <p>GRAST = ló</p> <p>KHURO = csikó</p> <p>GURUVNYI = tehén</p> <p>BAKRO = birka</p>	<p>Verstanulás:</p> <p>SO PHENEL?</p> <p>Mondóka kisfiúknak:</p> <p>ME SOM O CINO SHAVO</p> <p>Vershallgatás:</p> <p>Weöres Sándor: Kutyatár (magyarul)</p>

		<p>BUZNO = kecske BALO = disznó BALISHO = malac MAGARI = szamár SHOSHOJ = nyúl ZHUKEL = kutya</p> <p>Hallgassanak mondókát, verset, mesét állatokról cigány nyelven is. Tanuljanak meg egy rövid dalt és verset állatokról.</p>	<p>és cigányul) Paripám csodaszép pejkó (magyarul, cigányul) CHOLI: O PHURO (cigányul, magyarul)</p> <p>Memória játék, párosító Építés: ól, istálló Állatok csoportosítása.</p>
28.	<p>ÁLLATOK Ház körül és mezőn élő állatok</p>	<p>Hallgassák meg cigányul is az állatok nevét, néhányat jegyezzenek meg és nevezzenek meg. Ismerjenek rá szövegkörnyezetben is.</p> <p>SHIMJAKO = egér PEKENUCA = ürge BUVERO = csiga PAPARUGA = pillangó ZHAMBÁ = béka RABICA = fecske SAP = kígyó</p> <p>Hallgassanak verset, mesét állatokról cigány nyelven is. Tanuljanak meg egy rövid verset és dalt állatokról.</p>	<p>Zenehallgatás: PARNO GRAST: Ürge van a ... SZILVÁSI GFB: kígyóballada</p> <p>Könyv, képnézegetés: tanult állatok megkeresése.</p> <p>Párosító memória játék.</p>
29.	<p>TAVASZ Tavaszi időjárás (folyamatos)</p>	<p>Tanulják meg az évszak nevét cigányul is.</p> <p>PRIMAVARA = tavasz AKANAK PRIMAVARA SI. = Most tavasz van. Jellemezzék az időjárást segítséggel.</p>	<p>Verstanulás: PRIMAVARA Tavaszi képek nézegetése, egyszerű képolvadási feladatok.</p>
30.	<p>TAVASZ Húsvéti készülődés</p>	<p>Tanulják meg cigányul a húsvét nevét.</p> <p>PATRADYI = Húsvét</p>	<p>Verstanulás: PATRADYAKO</p>

	<p>Színismeret</p>	<p>AKANAK PATRADYI SI. = Most húsvét van. Hallgassák meg cigányul a húsvéti ünnep jelképeit is. ANRO = tojás SHOSHOJ = nyúl PATRADYAKO ANRO = húsvéti tojás PATRADYAKO SHOSHOJ = húsvéti nyúl PATRADYAKO VERSHO = húsvéti vers Tanuljanak meg egy rövid húsvéti verset cigányul is. Színismeret: Tanulják cigányul a színeket. Rövid mondatot alkotva nevezzék meg a húsvéti tojások színeit! LOLO/LOLYI = piros PARNO/PARNYI = fehér KALO/KALYI = fekete GALBENO/GALBENYI = sárga BARNAVO = barna LILAVO = lila ROZAVO = rózsaszín ZELENO = zöld VUNETO = kék</p>	<p>VERSHO Tojáskereső játék Húsvéti tojások színezése. Vershallgatás: Húsvéti köszöntő (cigányul, magyarul) Mesehallgatás: (cigányul, magyarul) O SHOSHOJ THAJ O RISH. Tojáskereső játék. Párosító memória játék. Színezés utasítás szerint</p>
31	<p>TESTRÉSZEK A fej és a fej részei (folyamatos)</p>	<p>Tanulják meg a fej részeit. SHERO = fej KAN = fül JAKH = szem MUJ = száj NAKH = orr KORR = nyak VUSHT = ajak</p>	<p>Mozgásos játékok. Testnevelés. Öltözködés közben a testrészek megnevezése. Zenehallgatás: SZILVÁSI GFB:</p>

		<p>DAND = fog SHIB = nyelv BAL = haj Utánmondással illesszék mondatba, majd tanulják meg: KADO SI MURO ... KADI SI MURI ... Ez az én ... Páros játék során nevezzék meg felváltva saját és párjuk testrészeit is. KADO SI MURO... KADI SI MURI... Ez az én ... KADO SI TYO... KADI SI TYI... Ez a te ...</p>	<p>Ha megfogom az ördögöt</p>
.32.	TESTRÉSZEK (folyamatos)	<p>Tanulják meg a testrészeket. PER = has DUMO = hát VAST = kéz MUSI = kar PUNRO = láb CHANG = térd KOCH = boka Páros játék során nevezzék meg felváltva saját és párjuk testrészeit is. KADO SI MURO... KADI SI MURI... Ez az én ... KADO SI TYO... KADI SI TYI... Ez a te ...</p>	<p>Mozgásos játékok. Testnevelés Öltözködés. Tisztálkodás közben a testrészek megnevezése.</p>
33.	ÁLLATKERTBEN	<p>Hallgassák meg és próbálják megtanulni az állatkerti állatok nevét cigányul is.</p>	<p>Állatkerti látogatás során hallják a vad</p>

		<p style="text-align: center;">ANDE PEDONGI BAR</p> <p style="text-align: center;">Állatkertben</p> <p>RISH = medve HULYO = bagoly HILPA = róka RUV = farkas MAJMO = majom ELEFANTO = elefánt ZHIRAFO = zsiráf LEVO = oroszlán BALAJAKI ZHAMBA = teknősbéka</p>	<p>illetve vadon élő állatok nevét is. Ismerjék fel és nevezzék meg az állatokat képekről is. Párosító memória játék közben is ismerjék meg és nevezzék meg az állatokat.</p> <p>Kifestő: ANDO ZOOPARKO Hallgassák meg cigányul a kifestőben szereplő verseket a vadállatokról.</p>
34.	ANYÁAKNAPI KÉSZÜLŐDÉS	<p>Ismerkedjenek meg cigányul az anyák napja kifejezéssel és az anyák napjához tartozó jelképekkel.</p> <p>DEJANGO DYES = anyák napja LULUDYI = virág JILO = szív Tanulják meg azokat!</p>	<p>Verstanulás: PE DEJANGO DYES. (DE SHUKAR SAN LULUDYORI)</p>
35.	AZ UTCÁN	<p>Hallgassák meg cigányul az utcán található legjellemzőbb épületek, építmények, járművek nevét. Néhányat próbáljanak megjegyezni.</p> <p>VULYICA = utca KHER = ház DROM = út AUTOVO = autó BUSO = busz</p>	<p>Séták során a természetes környezetben megismeri a tanult szavakat. Képeskönyv, képnézegetés. Egyszerű képolvadási feladat</p>

		<p>ROTALYI = kerékpár KHANGERI = templom FOROSKO KHER = városháza BOLTA = bolt FLAKO = zászló PARKO = park ÓVODA = óvoda SHKOLA = iskola</p> <p>Alkossanak néhány rövid mondatot önállóan is.</p>	<p>utánmondással. Memóriajáték. Utca építése.</p> <p>Zenehallgatás: GELEM, GELEM LUNGONE DROMENCA</p>
36.	A BOLTBAN	<p>Ismerkedjenek meg néhány boltban kapható termék nevével. Hallgassák meg, hogy kell kérni cigányul a termékeket, és hogy illik megköszönni a kapott árut.</p> <p style="text-align: center;">ANDEJ BOLTA</p> <p style="text-align: center;">A boltban</p> <p>BIKNARI = eladó BIKNARICA = eladónő MANRO = kenyér THUD = tej KONZERVO = konzerv GOJ = kolbász KIRAL = sajt, túró GUGLO = cukor ANRO = tojás ARO = liszt LON = só PIPERI = bors</p> <p>Játéktevékenység közben alkalmazzák a tanultakat rövid mondatok megalkotásával is. Pl.:</p> <p>ME MANGAV MANRO THAJ THUD = Kérek kenyeret és tejet!</p>	<p>Boltos játék Képek nézegetése, megnevezése.</p> <p>Festés, rajzolás, mintázás.</p>

		Alkalmazzák a hagyományos és napszaknak megfelelő köszönéseket is. segítségével játszanak szituációs játékot, párbeszédet folytassanak gyerekekkel és felnőttel.	
37.	RUHADARABOK	<p>Hallgassák meg a ruhadarabok nevét cigányul is és néhányat tanuljanak meg.</p> <p>GAD = ing</p> <p>GADA = ruha</p> <p>VIZITKA = blúz</p> <p>KALCA = nadrág</p> <p>COXA = szoknya</p> <p>KETRINCA = kötény</p> <p>DIKHLO = kendő</p> <p>KOLOPO = kalap</p> <p>PAPUCHA = cipő</p> <p>SHLYAPPI = papucs</p> <p>Ismerjék meg és tanulják meg a hagyományoknak megfelelő öltözködés ruhadarabjait. Tudják csoportosítani a férfi és női öltözékek darabjait.</p>	<p>Öltözködő játék során vegye fel a megnevezett ruhadarabot.</p> <p>Párosító memória játék.</p> <p>Színezés utasítás alapján.</p> <p>Daltanulás:</p> <p>KANA SOMAS</p> <p>TERNO SHAVO</p> <p>Zenehallgatás:</p> <p>MURI KALCA</p> <p>KOCHAKENCA</p> <p>Daltanulás:</p> <p>LOLYI COXA</p> <p>BALAJI</p> <p>Babaöltöztetés.</p>
38.	ERDŐBEN	<p>Ismerkedjenek meg néhány erdőben élő állat és erdőhöz kötődő növény nevével cigányul.</p> <p>ANDO VESH</p> <p>Erdőben</p> <p>VESH = erdő</p> <p>KASHT = fa</p> <p>CHAR = fű</p> <p>BURACA = gomba</p>	<p>Erdei kirándulás során természetes környezetben megnevezni az erdőben található állatokat, növényeket.</p> <p>Képek, képeskönyv</p>

		<p>CHIRIKLYI = madár KRIPIVARA = őz CHERBO = szarvas BRUNYA = gesztenye DZHINDZHON = makk JAGER = vadász</p>	<p>nézegetése. Építőjáték.</p> <p>Zenehallgatás: Cigányhimnusz: Zöld az erdő Mesehallgatás: Cigány és magyar nyelven VARIKANA CHURIKLYA SAMAS (Valamikor madarak voltunk...)</p>
--	--	---	--

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEKEK INTEGRÁLT NEVELÉSE ÓVODÁNKBAN

A sajátos nevelési igényű gyermekek társadalmi megbecsülésének kérdése gyermekkorban kell, hogy kezdődjék, az egészséges kisgyermek az óvodába bekerülve szerzik első benyomásait fogyatékos társaikról. Ha velük együtt, egymást megbecsülve, egymást nem zavarva nevelkedhetnek, akkor a felnőttkori egy-társadalomban élés számos problémája már eleve megoldható, megelőzhető.

Kiemelt figyelmet igénylő gyermekek egyéni fejlesztése, fejlődésének segítése.

Sajátos nevelési igényű gyermekek integrált nevelése

A sajátos nevelési szükséglet, mint fogalom, sokkal tágabb elnevezés, szélesebb populációra terjed ki, mint a fogyatékos, vagy sérült elnevezés. Több az olyan gyermek, akinek szüksége van a megsegítésre, hátrányos helyzete, születési determinációja, részképesség zavara miatt. - A speciális nevelési szükséglet nem, a képességek hiányára, hanem inkább a teendőkre összpontosít. Ez a megjelölés lényegesen általánosabb a korábbinál, szándékosan kerül, valamennyi fogyatékosági kategória konkrét megnevezését. Ezzel egyben elszakad az orvosi jellegű osztályozástól, ezt felváltja a pedagógiai hangsúly.

Kiterjed a kevésbé pregnáns, inkább átmeneti jellegű, ill. a nem egyértelműen organikus eredetű nevelési szükségletre (pl. a diszlexiák típusai, tanulási problémák pszichés okok miatt) is, melynek eredete nem ritkán emocionális, vagy szociális jellegű. A fenntartói döntés, és feladat-ellátási kötelezettség az alapító okiratban megfogalmazott feladat meghatározás

alapján, óvodánkban a sajátos nevelési igényű gyermekek fogalomköréhez tartozó gyermekek ellátása kiterjed, az:

- **Érzékszervi, (látássérült, hallássérült)**
- **Értelmi, (enyhe fokban sérült)**
- **Beszéd fogyatékos,**
- **Egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartászavarral) küzdő gyermekekre, tanulókra. (A megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenességével küzdő gyermekekre és a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének súlyos rendellenességével küzdő gyermekekre)**
- **A beilleszkedési zavarokkal, tanulási nehézségekkel, magatartási rendellenességgel küzdő gyermekek problémáinak feltárására, segítésére**

A helyi nevelési rendszer szerves részeként működik, a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve figyelembe vételével.

Az irányelvek főbb pontjai:

- -A fogyatékos gyermekek joga, hogy állapotuknak megfelelő pedagógiai ellátásban részesüljenek attól kezdődően, hogy a fogyatékos állapotot megállapították. Olyan többletszolgáltatással kell kiegészíteni a nevelési gyakorlatot, amelyik a fogyatékos gyermekek sajátosságaihoz igazodik.
- Az óvodai nevelés új módon kiegészíti, bizonyos esetekben korrigálja a családi nevelést.

Az irányelvek intézményünkre vonatkozó része

- A tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok összhangba kerüljenek,
- A gyermekeknek joga, hogy állapotuknak megfelelő gyógypedagógiai ellátásban részesüljenek, fejlesztésük a számukra megfelelő területen valósuljon meg.
- Nevelésük, fejlesztésük a terhelhetőség figyelembe vételével történjen
- A gyermekek harmonikus személyiségfejlődését, elfogadó, eredményeket értékelő környezet, befogadó csoportlétkör kialakítása segítse
- A gyermekek viselkedésében érvényesüljön a hátrányos megkülönböztetés kizárásának elve
- A fejlesztő foglalkozások programjai az intézmény programjának tartalmi elemeivé váljanak.

Céljaink

Harmonikus, nyugodt óvodai környezetben

- biztosított a gyermekek integrált nevelése, esélyegyenlősége,
- javul a gyermekek életminősége, a társadalmi beilleszkedése,
- csökkennek a fogyatékból adódó hátrányok,
- természetessé válik a gyermekek közötti különbözőség elfogadása.

Általános feladatok

- A napi tevékenységekbe a speciális tevékenységek beépítése, melyek a sajátos nevelési igényű gyermekek felzárkóztatását segítik elő.
- Az egyéni fogyatékból fakadó, hiányzó-vagy sérült funkció helyreállítása, új funkció kialakítása.
- Az ép funkciók bevonása, a hiányzókat pótlása érdekében, a különböző funkciók egyensúlyának kialakítása.
- Speciális eszközök elfogadtatása, használatuk megtanítása.
- Az egyéni sikereket segítő tulajdonságok, funkciók fejlesztése
- A fejlesztés céljait, minden esetben a szakértői és rehabilitációs bizottság javaslatára kell építeni.

Feladatok

- Integrált nevelésből adódó pedagógiai feltételek biztosítása:
- Sérülés specifikus módszerek, terápiák, technikák szakszerű megválasztása és alkalmazása.
- Egyéni szükségletekhez igazodóan, speciális segédeszközök használatára, elfogadására, következetes használatára, megóvására nevelés
- Kompenzációs lehetőségek körének bővítése, a nem-vagy kevésbé sérült funkciók differenciált működésének tudatos fejlesztése
- Kiemelkedő teljesítményre képes területek felismerése.
- Rugalmas szervezeti keretek kialakítása, az egyéni foglalkoztatás megvalósításához
- Az óvodapedagógusok és a pedagógiai munkát segítők, tájékoztatása a sajátos nevelés szükségletéről a gyermekek befogadásához.
- A szülők megfelelő tájékoztatása, együttműködés a családdal.

A fejlesztő tevékenység legfontosabb területei:

- A tevékenységet meghatározó tényezők; a fogyatékoság, típusa, súlyossága, a speciális ellátás kezdetének ideje, az életkor, a meglévő ismeretek alapján:
- A kognitív funkciók, (vizuális, akusztikus, taktilis, mozgásos észlelés)
- Motoros képességek, (alapmozgások, mozgáskoordináció, egyensúly)
- Beszéd –és nyelvi képességek fejlesztése, (nonverbális, verbális kommunikáció, beszédindítás, beszédmegértés stb.)
- Játéktevékenység alakítása, játékhasználat elsajátítása
- Szociális kompetenciák kialakítása, a fogyatékoság függvényében, más-más hangsúlyt kap.

Sérülés specifikus fejlesztés feladatai:

1. Érzékszervi- sérült gyermek fejlesztésének feladatai:

a) Látássérült gyermek fejlesztésének feladatai

A látássérült gyermekek, nevelés szempontjából lehetnek: vakok, alig látók és gyengén látók. Kiemelt hangsúlyt kap; az önkiszolgálás, a tárgyak és helyük megismertetése, a rendszeretet, a higiéné, különösen a szem és a kéz tisztántartása. Mindvégig figyelembe kell venni a fizikai terhelhetőség korlátait, tekintettel az adott szembetegségre.

Vak gyermekek fejlesztésének feladatai

- Játék közben, az ép érzékszervek aktiválására, mozgás-ritmus, téri tájékozódás fejlesztése.
- Testkultúra kialakítása, tartáshibák megelőzése, fejlesztése.
- Életkoruknak és sérülésük mértékének megfelelő önállóság kialakítása (önkiszolgálás)
- A környezet valóságáé megismertetése, sokszínú érzékeltetéssel, az eszközök tapinthatóságának biztosításával, támpontokhoz kötött téri tájékozódással.
- Akusztikus minták, mozgás és verbális kifejezések használata az ismeretszerzésben

Alig látó gyermek fejlesztésének feladatai

- Adottságaik szerint tapintó-halló, vagy látó -halló(tapintó) életmódra készíthetők fel, de fontos a látásteljesítmény megőrzése, intenzív fejlesztése is.
- A fejlesztés területei megegyeznek a gyengén látó gyermekek fejlesztésével.

Gyengén látó gyermekek fejlesztésének feladatai

- Látásukat sokkal közelebről, kisebb térben tudják használni. Nevelésük speciális optika eszközök segítségével, vizuális megismerés útján történik, hallási, tapintási ingerekkel kiegészítve.

- A testtartási hibák megelőzése, a helyes testtartás megtanítása és az ehhez szükséges környezet megteremtése. (dönthető asztallap, világítás)
- A környezet vizuális megismertetése, látás használatának megtanulása a távoli és közeli környezetben.
- Nagymozgások fejlesztése, mozgáskoordináció, mozgásbiztonság kialakítása.
- Térbeli tájékozódás fejlesztése a látás használatával.
- A kézügyesség, a finommozgás fejlesztése az írás előkészítése

b) Hallássérült gyermek fejlesztésének feladatai

- Súlyosan hallássérült –siket--és enyhén hallá sérült-nagyothalló- gyermekek esetében a halláskárosodás miatt, az érthető kiejtés elmarad, ennek következtében, a nyelvi alapokon történő fogalmi gondolkodás korlátozódhat az egész személyiség megváltozhat. A speciális ellátással a súlyos következmények kialakulása csökkenthető.
- A hallássérült gyermekek egy része speciális segítséggel részt vehet az óvodai nevelésben.
- Központi feladat a kommunikáció megalapozása, megindítása, fejlesztése, amely az egész napi óvodai tevékenységben jelen van.
- súlyos fokban hallás sérült gyermekek fejlesztésének feladatai
- A hallás fejlesztése, a hangos beszéd aktív használatának építése
- Kognitív funkciók-, és a grafomotoros funkciók fejlesztése
- Érzelmi fejlesztés, az önkiszolgálás fokozása.
- A beszédértés, szókincs a szájról olvasási készség, érthető kiejtésre nevelés.
- Enyhe fokban hallás sérült gyermekek fejlesztésének feladatai
- Az emberi beszédhang és környezet korlátozott felfogására képesek. Beszédfejlődésük késve, speciális segítséggel indul meg.
- A nyelvi kommunikáció megindítása, a kommunikációs igény- és tevékenység erősítése, a beszédérthetőség javítása
- A nyelvi kommunikáció, helyzetekhez kötött alkalmazása, a megnyilvánulást segítő eszközrendszer használata, a családi-szociális háttér bekapcsolása a fejlesztés rendszerébe

2. Az enyhe értelmi fogyatékos kisgyermek fejlesztésének feladatai

Az ép gyermekekkel történő együttnevelés, a társakkal történő együttműködést, a kommunikáció fejlődését segíti elő.

A gyermek szükségletei szerint folyamatos gyógypedagógiai megsegítésről való gondoskodás.

Az önmegvalósítást, szociális beilleszkedést segítő képességek és a gondolkodási képességek fejlesztése.

3. Beszédfogyatékos kisgyermekek fejlesztésének feladatai

Beszédfogyatékos/súlyos, akadályozott beszédfejllettségű gyermek szenzoros, motoros, vagy szenzomotoros problémája (megkésett beszédfejlődés, centrális dyskalkulia, súlyos orrhangzóság stb.) miatt eltérően fejlődik. Az akadályozottság megmutatkozhat, beszédhangok ejtésében, beszédészlelési, megértési zavarokban, beszédritmus sérülésében, a beszédhelyzetek tartós háritásában, megtagadásában, ill. általános beszédgyengeséggel együtt járó részképesség kieséssel. A diszfóniák, a hangadás kóros elváltozásai is ide sorolhatók.

- Komplexitás a fejlesztésben; sokoldalú percepciófejlesztés, kinezteziás, auditív,
- vizuális, vizuomotoros koordináció, beszéd motorikus mozgások fejlesztése.
- Speciális terápiák alkalmazása; diszlexia prevenció, grafomotoros fejlesztés.
- Báb és drámaterápia alkalmazása.
- A mozgás és beszédműveletek, transzfer (átviteli) hatásának tudatos használata.

A sajátos nevelési igényű és beilleszkedési, magatartási zavarral küzdő gyermekek helyi fejlesztési gyakorlata

A fejlesztésben minden óvodapedagógus részt vesz, de a fejlesztőpedagógusok tevékenysége kiemelt jelentőséggel bír.

Speciális ellátási rendszerünkben az egyéni képességfejlesztés sokszínűen valósul meg.

1.) A megelőzés feladatai közé tartozik, hogy már középső csoportban, a csoportban dolgozó óvónő javaslatára, megfigyelései alapján, a fejlesztőpedagógusok által kidolgozott helyi szempontsor kritériumai szerint, és 4 éves korban DIFER mérés eredményeit figyelembevéve, a gyermekek differenciált fejlesztésben részesülnek. A helyi program kiemelt fejlesztési feladatai, alapját képezik a fejlesztési gyakorlatnak.

2.) A fejlesztés gyakorlata:

A fejlesztőtevékenységek színterei:

- Csoportszobai integráció: sérülés-specifikus feladat tervezése a napi tematika szerint
- (jelölése a művelődési tartalomnál) szokás szabályrendszerben megjelenő feladatok
- Csoporton kívüli fejlesztés: a fejlesztőpedagógusok, tervezett tevékenysége
- Csoporton belüli hospitálás: célja a gyermek sokoldalú megismerése
- Csoport-közi integráció: gyermekvédelmi munkaközösség havi programja alapján
- tervezett tevékenységek

- Gyógypedagógus irányításával, közreműködésével végzett tevékenység.
- Együttműködés a szülőkkel

3.) A fejlesztési tevékenység értékelése

- fejlettségmérő lapok áttekintése (félévente)
- megfigyelési napló bejegyzései alapján (évente)
- a fejlesztőpedagógus fejlesztési kompetenciába tartozó tesztekkel: (évente)
- *(Sindelar teszt, Edtfeld teszt, Dislexya Prevenciós teszt, Pieron féle Figyelem teszt)*
- állapotváltozásról kontrollvizsgálat a Szakértői Bizottságnál
- DIFER mérés (évente 1x)

Szükséges feltételek

Személyi feltétel: gyógypedagógus

Tárgyi feltételek biztosítása az eszköznorma előírásai szerint történik. A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséhez speciális tárgyi eszközigénye nincs.

Alapvető tárgyi eszközök azonosak program specifikus eszközökkel:

- Nagyméretű tükör, egyéni fejlesztéshez logopédiai tükör,
- Lateralitást (oldalíságot) jelölő karszalag
- Anyanyelvi táska MINIMAT eszközök, képkártyák
- Mozgásfejlesztést segítő eszközök (labdák hengerek, Ayres, Wesco eszközök)
- Finommotorika fejlesztését segítő játékok, eszközök, anyagok

Sikerkritériumok

- Komplex szakvélemények figyelembevételével, segítségével megismerhetjük a sérülés mértékét, melyek alapján tervezzük a speciális fejlesztést.
- Speciális módszerekkel, terápiás eljárásokkal ismerkedünk, a sérüléshez megfelelő fejlesztést alkalmazunk.
- Az együttműködés az óvoda dolgozói között a tervezésben feladatok megosztásában megvalósul.
- A szülők támogató együttműködése folyamatos.

A fejlődés eredménye az óvodáskor végén

- Képesekké válnak társaikkal való együttműködésre (szociálisan alkalmassá válnak az iskolai életre).
- Képesekké válnak igényeik, szükségleteik közvetítésére, megértetésére.
- Képessé válnak nyelvi jelek befogadására, feldolgozására, beszédbeli kommunikációra.

- Saját személyükkel kapcsolatos munkákat önállóan végeznek.
- Kialakul a vizuális jelek felismerése.
- Képesekké válnak a környezetükben állandó, adaptív viselkedésre és indulataik szabályozására.
- Kompenzációs technikákat elsajátítanak.
- Figyelem összpontosításra képesekké válnak.

III. 32/2012. (X.8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról 1. melléklete A Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelvének való megfelelés: tartalmi és belső koherencia vizsgálat				
A többségi óvodákban megvalósuló – integrált – nevelés, oktatás				
A Pedagógiai program rendszere figyelembe veszi a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésének igényét		✓		
Külön gondot kell fordítani arra, hogy a gyermek minden segítséget megkapjon hátrányainak leküzdéséhez.		✓		
Az adott gyermek fogyatékosságának, egyén pszichés fejlődési zavarának típusához igazodó speciális végzettségű gyógypedagógus biztosítása szükséges, akinek közreműködése kiterjed a gyermeket fejlesztő óvodapedagógusok felkészítésére, a fogadó óvoda sajátos teendői ellátásának tervezésére és folyamatos tanácsadásra, mely az óvodai nevelőmunkán túl a szülők és az óvoda együttműködésére is kellő hangsúlyt helyez.		✓		
Az integráltan fejlesztett gyermek számára biztosítani kell mindazokat a speciális eszközöket, egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs ellátást , melyekre a szakértői bizottság javaslatot tesz.		✓		
A sajátos nevelési igényű gyermekek sérülés specifikus fejlesztésének elvei,		✓		

feladatai az óvoda nevelés során.				
-----------------------------------	--	--	--	--

Irodalomjegyzék

1. VRANA MAMI MESÉL
Írta és szerkesztette: Bársony János, Daróczi Ágnes
Sulinova, Bp. 2005.
2. Válogatás az etnikai kisebbség gyermekirodalmából
Szerkesztette: Szemán Józsefné dr.
Wargha István Pedagógiai Főiskola, 1997.
3. Romamécs I.
DMJV CKÖ, Debrecen, 1996.
4. Romamécs II.
HBm-i MPI, Debrecen, 1997.
5. Réger Zita: Cigány gyermekvilág olvasókönyv a cigány mesefolklórból
L'Harmattan, Bp. 2002.
6. Karsai Ervin – Rostás Farkas György: Cigány – magyar olvasókönyv
Gondolat, 1990.
7. Elekné Varga Anna: Belső segédanyag a cigány nyelv oktatásához
Hajdúböszörmény, 2006.
8. Cigány és magyar, valamint beás nyelvű népzenei CD illetve kazetta
KALYI JAG
PARNO GRAST
TERNIPE
AMARO SUNO
ANDO DROM
Szilvási Gipsy Folk Band
Bangó Margit

Kanizsa Csillagai

Stefano

A pedagógusok pedagógiája

Szerkesztette: Golnhofer Erzsébet és Nahalka István

Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest 2001.

A roma közösség kultúrája és iskolai pszichológiája

Szerkesztette: László János és Forray R. Katalin

Pécs 2002.

Andorka Mihály – Liskó Ilona: Iskolaválasztás és mobilitás

Iskolakultúra Budapest 2000.

Apró Antal Zoltán: Szegregáció – Munkaerőpiac – Foglalkoztatási esélyegyenlőség

Sorozatszerkesztő: Cserti Csapó Tibor Pécs 2002.

Az iskola szociálpedagógiai jelenségvilága

Szerkesztő: Mészáros Aranka

ELTE Eötvös Kiadó Budapest 2002.

Babusik Ferenc: Kutatás a roma gyereket képző általános iskolák körében (Delphoi Consulting 2000.)

BABUSIK FERENC: Roma gyerekek óvodáztatása, Új Pedagógiai Szemle, 2003. június

Beilleszkedési zavarok (szöveggyűjtemény)

Bárcki Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola

Szerkesztette: Dr. Illyés Sándor és Darvas Ágnes

Nemzeti Tankönyvkiadó 1994.

Dr. Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok

Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest 1988.

Dr. Buda Béla: A személyiségfejlődés és a nevelés szociálpszichológiája

Tankönyvkiadó Budapest 1988.

Cigánynak születni Tanulmányok, dokumentumok

Szerkesztette: Horváth Ágota. Landau Edit, Szalai Júlia

Aktív Társadalom Alapítvány / Új Mandátum Könyvkiadó Budapest 2000.

Cigányok Magyarországon Magyarország az ezredfordulón

Rendszerváltozás: Piaccgazdaság, társadalom, politika. Az életmód, az életvitel, a kultúra, a tudat alakulása

Magyar Tudományos Akadémia Budapest 2001.

Cs. Czachesz Erzsébet: Multikulturális nevelés

Szöveggyűjtemény tanító és tanár szakos hallgatók számára

Mozaik Oktatási Stúdió Szeged 1998.

Csányi Yvon – Perlusz Andrea: Integrált Nevelés – Inkluzív iskola

Tanulmányok a neveléstudomány köréből 312-332.

Osiris Budapest 2001.

Cserti Csapó Tibor: A nemzetközi és hazai kisebbségvédelemről

Pécs 2000.

Diósi Ágnes: Szemtől szemben a magyarországi cigánysággal

Pont Kiadó Budapest 2002.

Esélyek és korlátok: A magyarországi cigány közösség az ezredfordulón

Szerkesztette: Forray R. Katalin – Mohácsi Erzsébet

Pécs 2002.

Forray R. Katalin: A kisebbségi oktatáspolitikáról

Pécs 2000.

Forray R. Katalin – Hegedűs T. András: A cigány etnikum újjászületőben

Akadémia Kiadó Budapest 1990.

Forray R. Katalin – Hegedűs T. András: Két tanulmány a cigány gyermekekről
Akadémia Kiadó Budapest 1991.

W. D. Fröhlick: Pszichológiai szótár
Spinger Budapest 1996.

Fürstné Dr. Kályi Erzsébet és munkacsoportja: A pedagógia és az iskola reformja
Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest 1999.

GÚTI ERIKA: Romák az iskolában, Iskolakultúra, 2000/2.

Gyergyói Sándor: Kirekesztéstől a beilleszkedésig
I-II. kötet Debrecen 1990. Mozaik Kiadó Iroda Budapest

Gyermekcigány (Pedagógiai tanulmányok)
Összeállította: Farkas Endre
Inter-es Kiadó 1994.

Havas Gábor – Kemény István – Liskó Ilona: Cigány gyermekek az általános iskolában
Oktatáskutató Intézet
Új Mandátum Könyvkiadó Budapest 2002.

Iskola és társadalom – Szöveggyűjtemény
Összeállította és bevezetővel ellátta: Meleg Csilla
Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs 2003.

Kemény István ed. A magyarországi romák
Győr: Press Publica (2000).

KEMÉNY ISTVÁN – HAVAS GÁBOR – KERTESI GÁBOR: Beszámoló a magyarországi
roma/cigány népesség helyzetével foglalkozó 1993 októbere és 1994 februárja között végzett
kutatásról, MTA Szociológiai Intézet, 1994.

Kézdi- Kertesi Cigány tanulók az általános iskolában
Cigányok és iskola Budapest Oktatáskutató intézet 1996

Kósáné Ormai Vera: A mi iskolánk
Nevelépszichológiai módszerek az iskola belső értékelésében
IF. Alapítvány 1998.

Mérei Ferenc – V. Binet Ágnes: Gyermekélektan
Gondolat Budapest 1981.

Németh András – Ehrenhard Skiera: Reformpedagógia és az iskola reformja
Nemzeti tankönyvkiadó Budapest 1999.

Pálfi Sándor: Az iskolakészültség megítélése és szerepe óvodáinkban, Óvodai nevelés, 2004,
2004/24. 40-43.

Roma tanulók iskolai pszichológiája
Pécsi Tudományegyetem Bölcsész tudományi Kar Pszichológiai Intézete és Romológiai
Tanszéke
Szerkesztők: László János és Forray R. Katalin
Pécs 2002.

Romák és az oktatás – Iskolakultúra könyvek 8.
Szerkesztő: Andor Mihály Pécs 2001.

Romológia – Ciganológia
Szerkesztette: Forray R. Katalin
Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs 2000.

Tanulmányok a cigányság társadalmi helyzete és kultúrája köréből
Válogatta és szerkesztette: Kovalcsik Katalin IFA–OM-ELTE 2001.
Tanítók kiskönyvtára 9.

Vekerdy Tamás: Milyen iskola kell a gyerekeknek?

Álmok és lidércek

Filum 2003.

Zoltan Barany: A kelet-európai cigánység – Rendszerváltás, marginalitás és nemzetiségi politika

Athenum 2000. Kiadó 2003.